

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ јАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

27

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2021

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

**STUDIA RUTHENICA
STUDIA RUTHENICA**

**27
(40)**

**ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ**

НОВИ САД, 2021.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

С А Д Р Ж А Ј
ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA“ БРОЈ 27 (40)
2021.

Предговор	10
Уводне слово.....	11
Preface	12

I

30. ДАНИ МИКОЛЕ М. КОЧИША
6. НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП

„Русински језик, књижевност, култура, просвета и публицистика“

04. 12. 2020. године, Нови Сад

Други део

Кратка русинска приповетка:

Мр Славомир Олејар, Канада: Лимена кутија за шиваћи конац	15
Јулијан Пап, Нови Сад, Ђура из Крстура:	
Наше нарави - Никоме немој говорити!	19
Ирина Харди Ковачевић, Нови Сад: Емилко	22
Михал Симуновић, Футог, Срца каменог	24
Љубомир Међеши, Канада, Свађа и договор	25
Терезија Кубањијова, Словачка, Код Јуханке у сватовима	29

Русински језик, књижевност и публицистика:

Др Јулијан Рамач, Нови Сад, Два објашњења уз народну песму, <i>Кед сом вчеравечар при капурукки стала</i>	35
Др Михајло Фејса, мср. Сенка Бенчик, Нови Сад, Језички слој турског порекла у русинском језику	43
Мр Славомир Олејар, Канада, Турцизми у русинском језику	53
Мр Славомир Олејар, Канада, Лемовићи (Lemovices) и Лемки (Lemkos)	60
Желимир Пап, Аустралија, Информативна технологија у функцији информисања Русина, Русини и дигиталне технологије	67
Љубица Отић, Нови Сад, Овековечен завет на „лудом камену“, Друштвено- историјски садржај венчаних портрета у Музеју Војводине.	72
Јулијан Пап, Нови Сад, Верни пријатељи <i>Старогрчка легенда</i>	83

II**31. ДАНИ МИКОЛЕ М. КОЧИША
50 година Правописа Миколе М. Кошиша**

Мр Хелена Међеши, 50-годишњица излажења <i>Правописа русинског језика</i> Миколе М. Кошиша (1971)	89
Мр Хелена Међеши, Правописна норма у сакралним и секуларним текстовима	94
Упитник о Правопису за наставнике основних и средњих школа који организују наставу на русинском језику	108

III**Новија издања, рецензије и прикази**

Др Михајло Љикар, Компјутерска прецизност у речнику, проф. др Михајло Фејса, Речник компјутерске терминологије, 2020	113
Мр Славомир Олејар, Рачунарска терминологија: преведена, описана или прилагођена, Михајло Фејса, Речник компјутерске терминологије, 2020	118
Мр Хелена Међеши, Језици као мостови спајања, 2020	122
Мр Хелена Међеши, мр Славомир Олејар, Поезија у сликама, слике у поезији Соња Папуга, <i>Думки ми леца / Мисли ми лете</i> писнї - песме, 2020	126
Ирина Папуга, Три језика у једној књизи, Сенка Бенчик <i>Лексички паралелизми</i> , 2020	129
Ирина Папуга, Зборници радова Studia Ruthenica 25, 2020 и 26, 2021	132
Блажена Хома Цветковић, Језички аларм, Поуке из језика, 2021, Изводи из рецензија: Михајло Симуновић, др Јулијан Рамач и др Михајло Фејса	137

**IV
Сећања**

Јанко Холик (1949-2020)	143
Јанко Барна (1955-2020)	144
Блаженка Кохут (1944-2020)	146
Јулијан Камењицки (1938-2020)	147
Владимир Дудаш (1933-2021)	149
Ирина Наћук (1948-2021)	151
Иван Пап (1946-2021)	152
Сенка Бенчик (1973-2021)	154

V

Хроника Друштва за русински, језик, књижевност и културу

Списак награђених научних и стручних сарадника, институција и организација за подршку активностима Друштва у протеклом	
50-годишњем периоду	159
Активности Друштва за русински језик, књижевност и културу 2020 и 2021. године.....	165
Нови чланови Друштва	179
Издавање „ <i>Studia Ruthenici</i> “ 26 и 27 за 2021. годину помогли:	180

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

З М И С Т
ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ ЧИСЛО 27 (40)
2021.

---

51 РОК ОД СНОВАНЯ ДРУЖТВА (1970-2021)

Предговор	10
Уводне слово	11
Preface	12

**30. ДНЇ МИКОЛИ М. КОЧИША
6. НАУКОВО-ФАХОВИ СХОД**

„Руски язык, литература, культура, просвіта и публіцистика“
04. 12. 2020. року , Нови Сад

**Друга часц
Кратка руска приповедка**

Мр Славомир Олеяр, Канада, Плехова шкатулка за цверни	15
Юлиян Пап, Нови Сад, Дюра з Керестура,	
Нашо норови - Нікому не гутор!	19
Ирина Гарди Ковачевич, Нови Сад, Емилко	22
Михал Симунович, Футог, Шерца каменого	24
Любомир Медеші, Канада, Звада и порада	25
Терезия Кубанійова, Словачка, У Юганки на свадзби	29

Руски язык, литература и публіцистика

Др Юлиян Рамач, Нови Сад, Два толкованя гу народней шпиванки Кед сом вчера вечер при капурки стала	35
Др Михайло Фейса, мср. Сенка Бенчик, Язичне пасмо турского походзеня у руским языку	43
Мр Славомир Олеяр, Канада, Турцизми у русинским языку.....	53
Мр Славомир Олеяр, Канада, Лемовичи (Lemovices) и Лемки (Lemkos)	60
Желимир Пап, Австралия, Информацыйны технологии ў функцыі информаваня Руснацох, Руснаци и дигітальны технологии	67
Любница Отич, Нови Сад, Овиковіччена пришага на „шаленім каменю“, Дружтвено-історийни зміст вінчаних партретох у Музеею Войводини	72
Юлиян Пап, Нови Сад, Вірні приятеле <i>Старогреческа легенда</i>	83

II

31. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША
50 роки Правопису Миколи М. Кошиша

Мр Гелена Медеши, 50-рочніца виходзеня <i>Правопису руского языка</i> Миколи М. Кошиша (1971)	89
Мр Гелена Медеши, Правописна норма у сакральних и секулярных текстах	94
Пітальнік за наставнікох основных и штредніх школох хтори организую наставу по руски	108

III

Новши видання, рецензії и прикази

Др Михайло Лікар, Комп'ютерска прецизносць у словніку, проф. др Михайло Фейса, Словнік комп'ютерської термінології, 2020	113
Мр Славомир Олеяр, Рахункарська термінологія: преложена, описана чи прилагодзена, Михайло Фейса, Словнік комп'ютерської термінології, 2020	118
Мр Гелена Медеши, Язики як мости злучования, 2020	122
Мр Гелена Медеши, мр Славомир Олеяр, Поэзия у малюнках, малюнки у поэзии. Соња Папуга, <i>Думки ми леца / Мисли ми лете</i> писні / песме, 2020	126
Ірина Папуга, Три язики у ёдней кнїжкі, Сенка Бенчик <i>Лексични паралелизми</i> , 2020	129
Ірина Папуга, Зборнікі роботох Studia Ruthenica 25, 2020 и 26, 2021	132
Блажена Хома Цветкович, Язични аларм, Поуки з языка, 2021 - Выводы з рецензийох: Михал Симунович, др Юлиян Рамач и др Михайло Фейса:.....	137

IV

Здогадование

Янко Голик (1949-2020)	143
Янко Барна (1955-2020).....	144
Блаженка Когут (1944-2020).....	146
Юлиян Каменіцки (1938-2020).....	147
Владимир Дудаш (1933-2021)	149
Ірина Натюк (1948-2021).....	151
Іван Пап (1946-2021).....	152
Сенка Бенчик (1973-2021).....	154

V

Хроніка Дружтва за руски, язык, литературу и культуру

Список наградзених науковцох, фаховцох, институцийох и организацийох за потримовку активносцю Дружтва у прэшлым 50-рочным перыодзе	159
Активносці Дружтва за руски язык, литературу и культуру 2020. и 2021. року	165
Новы члены Дружтва	179
Видаване „ <i>Studia Ruthenici</i> “ 26 и 27 за 2021. рок помогли	180

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив *Творчосц* (*Стваралаштво*), а од 1988. године излази под називом *Studia Ruthenica*. Објављено је 13 бројева часописа *Творчосц* и 26 *Studia Ruthenica* (укупно 39 гласника). Од трећег броја, *Studia Ruthenica* излази као зборник радова.

У 27. броју зборника *Studia Ruthenica* (40. гласнику) објављује се други део прилога са 6. Научно-стручног скупа који је одржан 4. децембра 2020. године у Новом Саду у оквиру Програма обележавања 50 година од оснивања Друштва (4.12.1970) и 30. Dana Миколе М. Кочиша (1990-2020) под називом „Русински језик, књижевност, култура, просвета и публицистика“, уз напомену да је због обимности радова први део објављен у 26. броју, а други део се објављује у овом, 27. броју.

Наиме, Шести научно-стручни скуп због актуелне епидемиолошке ситуације корона-вируса није одржан као уобичајено у сали са учесницима, већ као он-лајн информација у оквиру које су аутори током новембра и децембра 2020. године путем интернета достављали Друштву као организатору скупа научно-стручне и књижевне прилоге. У том периоду је пристигао значајан број радова који су прегледани и 4. децембра 2020. године представљени.

Скуп је имао два дела: у првом је представљен 31 рад 29 аутора и ти радови су објављени у 26. броју, а у другом делу је било речи о кратким русинским приповеткама које је доставило 6 аутора и оне се објављују у овом 27. броју, с тим да ја у међувремену пристигло још неколико радова из области русинског језика, књижевности и публицистике који се исто тако објављују у овом броју.

У 27. зборнику *Studia Ruthenica* се објављују и прилози о 50-годишњици *Правописа русинског језика* Миколе М. Кочиша (1971), прикази и рецензије новијих издања и сећања, а у Хроници Друштва је преглед активности из 2020. и 2021. године, као и списак награђених сарадника и институција за подршку раду Друштва у прошлом 50-годишњем периоду.

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски ўзбік, літературу і культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назыву *Творчосць*, а од 1988. року виходзі як *Studia Ruthenica*. Обявены 13 числа *Творчосць* і 26 *Studia Ruthenica* (ведно 39 глашнікі). Од трэцаго числа *Studia Ruthenica* виходзі як зборнік роботох.

У 27. чишиле зборніку *Studia Ruthenica* (40. глашніку) ше обявює другу часць прилога зоз 6. Науково-фаховага сходу, хторы отриманы 4. дзяцембра 2020. року у Новим Садзе у рамкох Програмы означавання 50 роках од сноўнага Дружтва (4.12.1970) і 30. Днёх Міколы М. Коциша (1990-2020) под назыву „Руски ўзбік, література, культура, просвіта і публіцистика“, зоз надпомнунцом же пре бысяжносць роботох перша часць обявена у 26. чишиле, а другу ше обявює у тым, 27. чишиле.

Шести науково-фаховы сход пре актуалну епідеміологійну ситуацыю корона-вирусу не отриманы як звычайно у сали зоз учашнікамі, але як он-лайн інформацыя у рамкох хторой авторе у новембру і дзяцемbru 2020. року прэйг інтернету посылали Дружтву як организаторові сходу науково-фаховы і літературны прилогі. У тым періодзе сцыгло значне число роботох хторы препатрени і 4. дзяцембра 2020. року представені.

Сход мал два часці: у першай представена 31 робота 29 авторох з обласці рускага ўзбіка, літературы, культуры, просвіты і публіцистикі. Тоты роботы обявены у 26. чишиле, а у другой часці было слова о авторох шэйсцох кратких рускіх прыповедкох хторы ше обявюе у тым, 27. чишиле, зоз надпомнунцом же у медзичашце сцыгли ище даскелью роботы з обласці рускага ўзбіка, літературы і публіцистикі хторы тиж обявююме у тым чишиле.

У 27. зборніку *Studia Ruthenica* обявены прилогі о 50-рочніцы *Правопису рускага ўзбіка* Міколы М. Коциша (1971), приказы і рецензіі новшых выданьох і здогадованья, а у Хронікі Дружтва препатрунок активносцю зоз 2020. і 2021. року, як і список наградзеных сотруднікох і інституцій за потримовку роботы Дружтву у прэшлым 50-рочным періодзе.

Редакция

PREFACE

The Society for Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has been publishing its bulletin since 1975. Until 1987, the bulletin was called *Tvorčosc* (Creativity), and since 1988 it has been published under the name *Studia Ruthenica*. Thirteen issues of the *Tvorčosc* bulletin, and 26 issues of the *Studia Ruthenica* (39 issues in total) were published. From the third issue, *Studia Ruthenica* was published as a collection of texts/works.

The second part of the submitted texts for the 6th Scientific-Professional Meeting which was held on December 4, 2020 in Novi Sad, was published in the 27th issue of the *Studia Ruthenica* (40th issue) within the Program of marking the 50th anniversary of the founding of the Society (December 4, 1970), and the 30th anniversary of the Days of Mikola M. Kočiš (1990-2020) entitled “Ruthenian language, literature, culture, education and journalism”, noting that due to the volume of works, the first part of the submitted texts was published in the previous, 26th issue.

The Sixth Scientific-Professional meeting, due to the current epidemiological situation of the corona virus, was not held as usual in the meeting hall with the participants, but as online informative meetings during November and December of year 2020 when the authors submitted their scientific-professional and literary contributions via the Internet to the Society as the organizer of the meetings. During that period, a significant number of papers have arrived, and were reviewed, and presented on the meeting at December 4, 2020.

The meeting had two parts. In the first one, there were presented 31 works by 29 authors and those works were published in the 26th issue of the *Studia Ruthenica*. In the second part, there were discussions about short stories written in Ruthenian language which were submitted by 6 authors, and they were published in this, 27th issue. Meantime, several more works in the field of Ruthenian language, literature, and journalism were submitted, and those were also published in the same issue.

Contributions with regard to the 50th anniversary of the Ruthenian Language Orthography by Mikola M. Kočiš (1971), are also published in the 27th issue of *Studia Ruthenica* together with reviews and memories about the author and his work. In the Chronicle of the Society, there is an overview of activities during 2020 and 2021 years as well as a list of awarded contributors and institutions for supporting the work of the Society in the past 50 years period.

Editorial Board

I

КРАТКА РУСКА ПРИПОВЕДКА

Мр Славомир Олеяр

ПЛЕХОВА ШКАТУЛКА ЗА ЦВЕРНИ

Шветова война лем цо ше пред даскеліма роками закончела и шицки, окрем даскеліх у валале, були худобни и худи, ал€ оштри у бешеди и швидки у роботи. Н€ було часу приповедац, а ище меней одпочинуц ше, окрем кед шнїг завял, а витор го так нанесол на дильови же анї санки н€ могли прейсц прейг наношеніскох. Сушеди лебо родзина ше вечарами знали зисц у дакого, дзе ше при шветле витрионовей лампи хлопи звичайно картали лебо приповедали о подїях зоз прешлей войны, а жени штрикали, огваряли дакого, а дакеди, поцихи же би дзеци н€ чули, починали приповедац и о «нечистих» случайох.

— Знаце гевту тлусту, най ей н€ споминам мено, та, гевту цо сцела одняц мужа гевтей, знаце на кого думам...

- Гей, цо було з ню?
- Нашли ю гинто розпукнуту на гною у цудзим обисцу.
- ???
- Випатра же ей хтошка дал наврачац при гевтей Циганки.
- Так ей и треба. Цудзого мужа би сцела, га?

До Ирини ридко хто заходзел шедзиц, а и сама н€ любела ходзиц до других, та ше найчастейше з людзми стретала у церкви дзе ходзела кожди дзень до вечурнї одкеди осталася сама, або суботами на пияц кед мала дацо предац лебо купиц. На предай н€ мала вельбо бо мала двох одроснутых синох и три дзивки, та цо ше зродзело у згради, цо кури нанесли и крава дала, найбаржей ше и похасновала дома. За того цо осталася, достала би на пияцу даскельо динарчки и то було досц праве на соль, цукер, попер, квас, витрион до лампи... Од тога ище цали рок знала шпоровац же би з дачим поновела дзеци за Вельку ноц. Дакому ше ушли нови ботоши, дакому панталони, блузна, сукенка, та аж и нови сандали кед стари н€ могло навіксац же би випатрали як нови. Ал€, нїгда ше и нїкому н€ поносовалася. Найважнейше було же ей дзеци здрави, рошню и радую ше кождому паку цо им голем раз рочн€ сциговал од оца Васіля з Америки, дзе пошол робиц ище пред войну. Писма н€ приходзели, ал€ по пакох знали же є живи и дума на ёх як и вони на ныго. У пакох було обовязнэ писемко у хторым Ирини по руски, же би нїхто н€ разумел, пояснел дзе и кельо пенежу скрил, як и список шицкого цо у паку и цо кому припада. О дзецеох ище віше роздумовал як о малих, та дзивком, двойнятом, хтори уж

доросли на одай, раз послал два исти бабки, а хлапцом, тиж двойнятом, раз послал пластични пиштолі на воду, клайбаси у фарбох и нотеси. Кед було даяке облечиво за нїх, звичайно им то було мале, та ше Ирина черала з гевтима цо мали менши дзеци, за дацо инше.

По познатих цо доходзели дому з Америки посыпал дакеди и векши суми пенежу, а вона йому по тих истих, кед ше врацали назад, посыпала писемка о дзецах, хвалела ше же за нашпоровани пенеж докупела ище два голти жеми та тераз маю досц на жито и на кукурицу, же мали досц муки по нову, же з власну кукурицу викармела два швині, же єдну предала бо єдного хлапца требало школовац, а дзивчтом рихта лади за одаванку. През жиму вишивала ручнікі за дружбох и свашки, рихтала пирнаги, шила сламячи, кошулі на спане... Озда сцигне назад, дому, на свадзбу даєдней дзивки...

Случело ше, праве по ей остатнім писемку, же до сина, хтори остал з ню дома, конь раз копнул у хліве. Пришол дохтор, препатрел го, кивал з главу и одредзел же муши пойсц до шпиталю, и то цо скорей. Сушеди попрагали коні, положели слами до коча, закрили ю з покровцом и положели покаліченого на ню. О два-три годзини сцигли до варошскаго шпиталю, але було позно. Не витримал драгу, а Ирина не мала мужов атрес и не могла му ніч о тим писац. Ховане було наисце вельке.

О два-три мешаци були у ніх питанки, и то два одразу. Обидва дзивки, двойнята, як кед би були повязаны з исту судьбу, нараз пошли з дому. Ирина осталася лем з наймладшу, бо ше други син нігда не врацел по законченей школи. Приходзел вон два-три раз рочнє обисц ю, питац ше за здраве и звичайно однесьц мех кромплі, мещок пасулі, шунку и даскелью колбаси. Першэ приходзел сам, потым зоз супругу, а познейше и зоз сином хторому ше покус шицко гадзело у баби и ледво чекал врациц ше назад. Дзивки ю частейше обиходзели бо жили у валале, але лем на кратко, бо и вони мали свой фамелій и помагали ей кус попораїц у хижі и франтовац з наймладшу, за хтору начули же ма фраера. То и было правда, бо ше кождэй суботы рихтала на танец. З бренайзлом зогратим на жирячки у шпоргече або на витрионовей лампи вибреновала би власи, а потым их окруцала на контю коло хторей тиж вивязовала баршоньову машлічку. Лем раз ей ше случело же бренайзло було барз горуце та стлела власи и не могла пойсц на танец, але од теди го вше першэ пробовала на старей новинки. Кед новинка покафовела, мушела прычекац най ше охладзи. Оберва би звичайно нагаравела зоз гаром ширки цо остал на верху палічки кед ю загашела, а ліца и гамби начервенела зоз червеним

бренованим папером хтори преше дакус замачала до води лёбо пошлінела же би пущел фарбу. Блядобелави гадвабни шос, била блузна зацагнута на першох и способ як ше пред одходом на танец опатрала у жвератку на муре, гуторели же и ей час уж пришол.

Так и было. Неодлуга и вона як намладша дзивка пошла з дому, а праве тидзень по свадзби сцигол ище ёден пак з Америки. У нём звичайни дарунки дзецом и ёдна швицаца плехова шкатулка з белавима цифрами и полна з чолокадовима бомбонами. На верху бомбонох його слика: моцни, баюсати хлоп облечени до шматох з билу кошулю и машлю, а на глави наш, руски калап, исти таки яки мал на глави кед одходзел и то было перше по чим го препознала. Пременел ше, осталер покус, але у писемку написал же ше о два-три мешацы враци дому и пояснел ей дзе скрил пенежи.

Не сцела Ирина анё ёдну бомбону коштовац док дзеци не пришли по дарунки з Америки, а потым, кед ше шкатулка випражнела, тримала ю на облаку у предней хижы дзе вонка, з другого боку допатрала мушкатли. У шкатулки тримала цверни, игли и игліци, та ше и так, кед мала дацо зошиц лёбо поплатац, здогадовала на Василя од хторого уж вецей як шейсц мешацы не сциговали ніяки вистки. Анё людзе по хторих дакеди знал послац даєден доллар, не знали ніч о нём.

Жем хтору мали ведно обрабяц док ше враци, дала под аренду и з того жила, а вжиме віше частейш брала до рукох плехову шкатулку до хторей на верх з нукашнього боку з клиром заліпела його слику и при лампи, шедзаци коло літнога мурованого пеца, выберала з ней игліци и починала по хто зна хтори раз штрикац Васильеві шал.

Идуцей жими ей сцигол ище ёден пак, а у нём Васильово ствари и писмо на англійским, оверене з печацом держави Пенсильваниї, хторе преложене и на сербски: же ей зоз жальлом явяю о Васильовим страданю при експлозії уrudокопе антрациту. За собу не охабел ніяки маєток, а трошки коло хованя и посыланя паку падаю на терху держави. Поховани є на теметове до заєдніцкого гроба дзе ше ховало бидних.

Сушеди лёбо родзина ше тей жими знова вечарами знали зисц у дакого и при шветле витрионовей лампи приповедац о збуваньох у прешлим чаше.

- Чули сце ў чём было з Ирину?
- Хтору Ирину?
- Ша знаце, гевту Васильеву.
- ???

– Задумайце лем, пошол давно до Америки и нігда ше не врацел.
Випатра же там нашол другу и оженел ше, а Ирини охабел пецеро дзеци.

– Сегинь жена.

Васильово шмати Ирина подзелела жобраком, а швицацу плехову шкатулку з белавима цифрами у хторей були цверни, игли, игліци и Васильва слика, ище длуго тrimала на облаку у предней хижі дзе у чоле вишел Исусов образ хторому ше кажи дзень у вечурній предлужела модліц, уж ані сама вецей не знала за цо.

Юлиян Пап

ДЮРА З КЕРЕСТУРА: НАШО НОРОВИ НІКОМУ НЕ ГУТОР!

НЕ ЗНАМ чом то так, але цо сом старши, роки ми якош швидко праходза. Не же иду, але лєца, сцекаю! Видзи ше ми же лєм тераз бул Нови рок, а вон уж стари. Ша кед сом бул млади, лєдво сом чекал суботу, же бим пошол до дружтва, на танец. А тераз, док ше обрациш, кажди други дзень субота, а мало-мало та Крачун и Велька ноц.

Мой дїдо Петро знал повесц: *Скорей було полно старих людзох у церкви, а тераз ані єдного не видзим!* Та и я уж так гварим. Гинто сом вишол на ковруш, дзе сом од легіньства ставал, лєдво сом ше виграбал, поглядам ше, а воно сами хлапчыска коло мне. Реку, ту уж не мам кому двоїц... А знаце як нашо стари гуторели: *Дакеди зме були млади и красни, а тераз зме уж лєм красни!*

ГОДЗИНА. Хториш дзень сом накруцел годзину на муре, тоту з кулями, цо ми ю Ганя до талу принесла. Подзвигал я кулі же, реку, тераз мир до тижня. Кед воно – дюга! Войдзем ютредзень до хижі, а годзина стой, кулі виша аж по жем. Но цо за божа годзина, думам себе, озда ше не погубела? Та сом пошол по Елемира годзинкара. Вон роками робел у варошу, а тераз ё у пензії, та кеды-некеды придзе до валалу. Пришол вон, поцагнул годзину, а вона – идзе.

– Дюро, кеды ши подкруцал тоту годзину? – пита ше ми.

– Га, вчера – гварим.

– Е, якбачу то було гевтого тижня!

– Но, озда не? Ша прешло ми окомгнуц!

– Е-е, Дюро, годзина идзе, а ми вше на єдним месце.

– Не же зме на истим, додавам я, але идзeme назадок. У рикверцу зме, майстор, и вше нас баржей цага гу жеми. И видзи ше ми же гоч як обрациш, вше нам идзе якош наруби, лєбо наспак, або горебздом.

ГАНЯ. Думам же заш лєм шицко завиши од того як ше у шерцу чувствуєме. Поведзме, моя Ганя и тераз, кед ше поприбера и на два ключки под браду вивяже, ані єдна млада невеста ей не докаже! Окреме кед идзе дагдзе до валалу, а поготов кед ше вирихта гу дзецом до варошу. А вец ме вола най станем гу ней пред жвератко. Гвари, най видзиме яка зме пара. Ганя ше випнє, а я при ней скруцени як льовч. Якош сом ше зменшал. Випатра же то од тих пестицидох, думам себе. Або од теди як

сом злопоцел з пойда, кед ше карфа подо мну подламала, а дзвери до пойда ми на главу спадли. А правда же ми до крижох става од теди як сом спаднул з коча кед коній зо мну сцекали...

Иншак, моя Ганя добра душа, як хлеб, лем два ствари ненавидзі – швиню у загради и мнє кед дакус попиєм. Вец, и кед ей сцем дацо помочи, гвари же цо сом ей віше под ногами. А кед сом цихо и не мишам ше, гвари же сом упрекосни. А мнє кед уж так допіє, видзем вонка, отворим кармік и пойдзем до шовгра Миколи. Ми ше двоме найлепші розуміме, та вец пойдземе – до карчми.

ПОРАДИ. Ми хлопи на валале маме два места дзе ше можеме шлеўбодно зисц, на міре побешедовац и порадзиц ше – у карчми и у байберні. Ту ше шицки розуміме, у шицким ше складаме, а и віше маме кворум. Претрешеме так цалу валалску, општинску, церковну, державну и шветову политику. А дакеди, боме, принешеме и даяки важны одлукі.

Хторуш недзелю зме одправіли цалу Вельку службу, бо бул збор гражданох о снованю новей задруги у валале. Не паметам же кеди була така полна сала у Мироньовей карчми. Як на даякей свадзбі! Под жвератком шедзели тоти панове под машлями цо людзох радзели, а людзе ше койцо випитовали, мудровали, надкрічовали ше. Єдни були „за”, други „против”, док поладнє не видзвоненело.

Наостатку, чи було з тей задруги дацо чи не – не знам. Знам лем же зме ше шицки розишли задовольни, бо кождэ мал свойо думане, а дахто и два. Лем паноцови було дакус неправо же тей недзелі у Велькай служби не було ані ўдного хлопа. Шицки були – у карчми.

Од теди ше велью того пременело у валале. Позаверані скоро шицки карчми. Гваря, то прето же людзе не маю кеди, ані пенежы. Кажде лем понагля, бежи за динаром. Не знам чом, але заварти и байберні. Просто не маш дзе висц до дружтва як дакеди.

Та кед так, мой шовгор Микола и я обрацели – до пароха. Вон нас віше вислуша и мудро порадзи. Най би затримал таки красни обычай. И най би зачувал тото вино цо го ноши зоз Сріму за причасц. Боже дай здраве! Дай Боже!

ПЕРШI ХЛЄБ. Пришол шор на младу невесту хлеба печиц. Нігда то не робела сама, лем ше припатрала як то робя ей мац и баба, ище док була дома.

Вечар пред тим порихтала *заправку* зоз *квацком*, а вчас рано заміщела цесто у вангли. Додала добру гарсць квасу, а вец кладла раз муки, раз води, мищела, приціскала з песцами, премішовала. На концу,

закрила цесто з *рачками* и *хлебовку*, прежегнала, та охабела най кишнє. Натопела до пеца, розшпиртала жирячку з *ожогом*, а потым ю збила з *кочергу*.

Цесто так наросло же го ніввеста мушела преложиц з вангли до корита, а з корита до купачки! Вишли ёй штири вельки хлєби и даскельо менши. Аж вистало и на *тащки* и даёден *варточ*. Шицко тото посадзала до пеца и заварла пец з *брілу*, як спада.

Чула од швекри и од баби, же хлєб упечени кед *бутнус*. То значело же кед ше хлєб вине з пеца и подурка од сподку, треба же би мал таки звук як кед бутнью. А дакеди бутновали по драже о тим цо нове у валале. Прето ніввеста ровно вибеговала на драгу же чи не бутнью! Щесце же швекра була дома. На час виняли хлєб з пеца и шицко ше добре закончело. Було хлеба на два тижні! И за сущедох. Правда иста!

ВИНЧОВАНКА. Озда раз будзе хлеба и за нас, селянох. Озда ше и у нас збудзе чудо же з тим нашим хлебом накармиме цали швет. А потамаль, маме витримац. Най нам Бог у тим будзе на помоци!

ПС: Щиро жадам же би ше ніхто нітда вецей не вадзел. Не маю ше вадзиц ані тоти горе, ані тоти долу, ані тоты на штредку! Не шлебодно ше ані гнівац, муштровац, прескаковац, преклапковац, прекачковац, верестовац, огваряц, собчиц, оначиц, гараздовац, брац на ограбки, вируцованац на очи, спричкац ше, видрижняц, викриковац, упрекосциц, мерац языки, одповедац, надмудровац, крижом ставац, боком патриц... Най би вие так було!

Ирина Гарди Ковачевич

Е М И Л К О

И нешка сом нароком ишла до предавальнї купиц миделко. На треци завод идзем по исте, а веџ купим шицко друге, а миделко забудзем. Нешка сом ше на то дала же не забудзем, та сом у предавальнї першে пошла гу миделком и ознова, як и віше, побановала же ше их пакує у луксузных шкатулкох и целофану, же би не пущали запахи, а то ми першे условіе вибору – муши пахнуц на давни миделка хтори ше куповало лем на вельки швета, бо за роботни дні добре было и домашнє мидло.

И нешка ми, як и віше кед купуєм миделко, пред очми вишла слика дробенкей жени хтора на ліву ногу надібовала, талпа ей була менша як права. Хтошка ми дакеди гварел же себе іще мала, кед копала, одрубала з лівей ноги... Видзим ю и тераз як, лапаючи ше за удзверя нєвелького дутяну на Вельким шоре, зіходзи на тоти три-штири гарадичи віше першє з праву ногу, а ліву лем прицагнє гу ней, у цмей фарбарскай шмати и такей хусточки, ошміхнута, приходзи гу синови до ю сцерпезліво чека при удзверйох, як прибліжјує миделко гу його твари, целове, длуговасте, а вон обрадовани - паха го и напредок ужива у задовольстве луксузного купання пред Вельку ноцу.

Видзим ю старенку, а вона то, нешка патрене, сигурно не була така, бо теди ей син не могол мац веций як 12 роки, я була младша од нього, и шицки ми випатрали старши...

Стара Горнякданканя, так зме ю волали, була наша сушеда. Поціхи приходзела раз-двараз у тижню з кантичку по млеко, дакеди ю провадзел син, іще цихши и дробнейши од ней и послушно оставал вонка ю чекац кед му гварела:

– Емилку, чекай ме ту.

Мац би ей наляла млєка не мераюци, жена би збунето закукла до кантички и скоро шепла:

– Заш сце ми преполнели...

– Сушедо, притримаце ми тоту тачку най гу ней завяжем ружу, бо ше цошка кляга – замодлела би ю мац. Або:

– Кед преходзице коло Югика, скричце на Ганю най понагля по млеко бо бим мушела до валалу – або би ше ей питала чи би могла нарано натаргац лободи у ей загради за нашо прашата... Углавним, якош віше за

ню мала даяки задаток. Кед сом ше ёй опитала чом ю вше з дачим прата, а я ту, ни-а, геверна, лем ми одповела:

– Ніч ти нє знаш!

И наисце сом ніч нє знала. Анї теди кед ми було нєправо же Горнякданковей дала ципели до сом их забула у приклєце кед сом одходзела з дому (тераз ми нєправо же ми теди було нєправо). Анї теди кед сом ю видзела як на своёй малей, спуканей длані, як даяку швеценіну ноши цеплу бухту, чи погачик же би их подзелела з Емилком... И ніяк нє приставала вжац ёден себе, ёден йому.

– Не треба, сушедо – унімала ше – досц нам, подзеліме...

Нє знала сом ніч о ней, як цо шицки нє знаме яки квецики у трави коло дражки по хторей ходзиме, яки мотиль злётнул на лісток опрез нас, яка птица чвиринка медзи конарами и яки хмарки правя хладок над нами... Я и нешка нє знам зоз чого тоти двойко жили, як остали без мужа, оца, анї хторе з ніх кого охабело на тим швеце самовац и смутковац чекаюци же би знова були вєдно.

Михал Симунович**ШЕРЦА КАМЕНОГО**

Стретли ше у варошу двойо стари хтори себе у младосци на валале були барз мили.

— Яй, мила ёдна, сто роки зме ше не видзели — гвари ёй вон, щешліви же ю стретол.

— Вера же так, а я була у вельким страху же чи ме препознаш. Пре хороту, барз сом осталася — гвари му вона з благим смутком за прешлосцу.

— Та як бим це не препознал, ша у очох ци и тераз тот прекрасны одбліск зоз младосци. Не лем же ши була прекрасна дзивка, але и умилна, вибивала з тебе радосць живота. Обидвойо зме осталася, а ти ми и тераз на шерцу — розніжел ше вона.

— Мала сом щесца же сом це стретла у младосци. Кажда дзивка шніла праве такого легиня: же би бул мегкого шерца и твардого характеру — розніжела ше и вона.

— Ша то можебуц теды и було так, але у старосци при мене тот процес рушел у противным напрямне: шерцо ше ми скаменело, а характер, як би ше поведло — омегчал — гвари вон през ошміх.

— Ни-а, видзиш же и у це остал тот млади дух, ша віше ши бул порихтани на франту — ошміхуе ше и вона.

Розишли ше, а вон ше іще длуго оглядал, пред очми ше му шоровали красни слики з младосци, аж ше му на хвильку привидзело же ё ознака млади. Пришол гу себе аж кед ше становел на семафоре, бо не знал ані дзе рушел, ані по цо го домашні послали до варошу.

Деменция не опасна, але барз допита хорота.

Любомир Медеши

ЗВАДА И ПОРАДА

Млади древка гестині ўж були шицки посадзены у порти и требаło добре мерковац нє стапшац младнікі. То парох надумал полешиц коло церкви, а людзом нє требаło два раз розказац. Садзиц ше згарло вецей як требаło, чи хлопох, чи жени, бо кожде чувствовал же то обовяззка спрам Бога, а по дзеки Владыки. Гоч нє бул з валалу, ані тадзи блізко народзени, владика випатра найдзечнейше заходзел праве тадзи, як знал повесць, „медзи свойх”. Кед го уж на генциі дочекало громаду його побожного, християнскага народу, віše ше першे озвал зоз словамі „Мили браца и шестри у Христу, дзеци Божо...”. Пачело ше людзом чуц такі слова од Найвисшей главы своёй Церкви и верели же су праве йому змесцени як поштред першох. Нігда им крижком слово нє гварел, нігда нє погандровал, бо не мал прецо. Даскелью бугере у валале, правда, стирчели покус, як коровче у заградки з квецом, але и вони людзе, так себе валалчане пригваряли. Кед на яр требаło спушчовац воду, подзвігнуц дильзові до поля, справиц валов за статок на пажици, и бугере участвовали веднак як и шицки други. Лем крижи на уходзе и у самим цэнтре вони нє дзвигали. Народ дал справиц. Та и вони, бугере, крашнє ше прежегнали кед преходзели коло ніх, а то людзом досц було. Твардо ше верело же пред крижком кожде ёднаки. Гу тому, владика вецей раз у благословеню народа знал, так як за себе повесць, же гоч то мала грудка, зна ше збиц до сира.

Остатніраз кед окончована владическа визитация, горучава була як у пекле. Пекло кожди дзень. Почало вчас того року, ішце у апрылу, пред Пасху, и од тэди слунко пражело дзень за дньом. Людзе припоминали же прешли седем жимни роки и тераз починаю седем иншаки. По тей горучави владика як и віše, у богатых ризах и под коруну, нє дал ше и витримал полни два годзини у обходу коло церкви и мированю силней челядзи. Тэди то парох видзел же другіе нєт, але полешиц порту. Зда ше добре древо кождому, священім як и богоімам. И людзе прилапели зразу, накадзи виглашэл у Службы же треба дац хто кельо може купиц древка, вец ше зорганизовац з кочми пойсц на генцию зоз гайзібану превезц до порти. Жени пришли тиж з ашовами, лопатамі, грабелкамі, даёдна з мотыку або голоруч помогнуц, але парох женом нє дал копац долінкі. Твардо стал на тим же копац до жемі то хлопска робота и же

хлопи буду копац, а жени тримац младнікі и загартац. На женох остало тиж залівац и витаргац коровче най не пребере засадзени дрэвка.

Тей недзелі ў порти, дораз по Службі, Хома стрегол за Пабянком од самих дзверох на ковруш, та по сам камень при крижу. Требало му заобиходзіц посадзени млади гестині, а і людзох тиж так, уж позбиваних до групох чекаюци цо ма буц виглашене. Не сцел буц насилені, але ришел же терараз час, або нігда, прэгварыц зоз Пабянком по теліх рокох як упрекосцели ёден другому. Насамо, ёден другому до оч не мали цо повесц, але кед требало о ришованю валалских проблемох, обидвоме мали цо мудровац, крижом ёден другому. Цо вецей, і ёден і други мали за собу истых таких і на громади ше кожде виказовал же ма право и же лем його попатрунок на валалски швет то правдиве ришене за шицки заєдніцки бриги.

— Янку, знам же не бешедуєме медзи собу, але мойо слово гу це не прыватней природы, гоч сцем з тобу на прыватно побешедовац.

— Не маме ми цо на прыватно бешедовац. Кед маш дацо повесц, поведз пред людзми, наглас. Ша і так твойо надмудрованя нанесли надосц зла на цали валал.

— Я ту не о себе, але праве о тым, о валале, о тебе і мні, о кождому.

— Та кед то так, о кождому, цоже вец ту шепташ і криеш ше — терараз уж з моцнейшим гласом Пабянка сцел дац до знаня своім прихильніком най ше прибліжка, а же би требало, най би го і помогли надвисшиц ше над тим бідним, вше у думкох разтрещеним Хомом.

— Не треба явно, Янку, не іще. Док ше ми двоме порадзіме, док ше зрозумімі, позбераме людзох коло себе, і моіх і твоіх, кождого кому до того. Потамаль, май дакус сцерпеня і вислухай перше.

Хома дал собешеднікові знак зоз главу най ше поцагню на бок, побешедовац на само, і рушел ше гу роштelow. Роштель бул тиж не так давно поставены коло порти, так як і тоти загарнути дрэвка, гестині. Як є поставены, зоз риштельом ше такой створели два швети. Пред риштельем, на драже, могол чловек цо сце, але не, зачувай боже, залац. Лац не шлебодно, а хто би залал іще і пред церкву, то би бул пекельни грих. Но, лярмац ше могло на драже, даёдна жена аж і вікристковац кед себе не могла дац ради. Нука у порти, з нукашнього боку роштelow, кожде кажучки поставал іншакі чловек. Ту ше не шмелю надвисшовац ёден над другім, не шмелю ше огваряц і вішмейовац. Єдини на цали глас з каменя при крижу у порти виглашовал тот хторога валалски биров послал і дахто з власцох на державни швета.

Пабянка бул газда староставни. Не научел же би му дахто розказовал, але кед видзел же ше роби о озбильним, віше патрел загартушиц власни чувства на хасен результату. Так ше и змогол, же знал видриліц шицко друге з глави, а уманяриц ше лем на роботу. Кед ше куповало, розпитал ше о квалитету и цени, кед ше предавало – гледал найлепшого купца. У таких нагодох не патрел хто кому цо, хто одкаль, чи є родзина чи не. Раз му ёден з Пиньвиц, познати, понукнул туні швині, але не купел док ше добре не розпитал чи шлінявка не запановала у сушедних або дальших местох. Туня цена зна буц ценки ляд.

– Знаш, Хома, дзекеди и мне придзе повесц ци попросто же ши хомичка, так як ци людзе за хрибтом гуторя – почал Пабянка уж як ше застановел и вон такой коло самей огради, зоз шпижи вилятого роштелю. Придзе ми дзекеди повесц ци шицкого, бо ши такой-таки упарти. Чловеку придзе плювнуц на жем, обращиц ше и пойсц гет, без дальнего слова. Паметаш, гінто, кед приходзел нови новтаруш. Цали ши ше спенел же нач нам Сакача кед ти мал когош другого на розуме. Натаргал ши нам на главу аж и власц Бановини у Зомборе, а крашне сом ци гварел най ше не мишаиш до роботох хтори не розумиш.

– Ти не гварел. Ти одредзовал, ягод кед би ми шицки други були непевни же Сакач твой чловек. Твой и твоїх у Кули. Прето нам валал віше так преходзи як Кулянцом одвитує. Знаш як одцаговали зоз калдерму. Завадзalo им нашо жито на їх пияцу, та най ше цо длужей трапиме з кочми по коляйох.

Знал то Пабянка барз добре и не було му право. Кулянци наисце упрекосцели и розцаговали ше заплащиц свою часц, а висша власц не дзбала чи зоз валалу мож вивезц за пияц чи не. Кед не мушела, Бановина радше затримовала одредзени пенеж з Бейчу за свойо потреби. Власцы було ёдино до збераня порций, а вожиц жито до державных магазинох у Кули ше мушело, та гоч кочи лезли до блата по саму осовину, а коні падали з ног.

– Кулянци нам вецей помогли як одмогли. Віше так було, а не як toti твойо зоз Пешту. Твой стари биров их привед позберац жито од наших людзох за дробни пенеж. Дознали ше же будзе одкуп за войско та куповали тунью, а попредали драго. Згарли пенеж на хрибце неупутених. А кед о рок потым требало куповац, кед не було муки на хлеб, кед цена була висока, цоже ши теди не нашол dakого зоз Пешту з полним мехом та най дава за тунью? И хто ше збогацел? Креніцки, бо знал кому ше кельо зродзело и зберал жито за тарговцох. Ти ше не збогацел. Не зnam чи ци ше

вообще дацо и ушло з тей тарговини. Так то преходзи тот цо ше сплеце зоз странима медзи своїх оголёни косци порозтресац. Но, нє будземе тераз о тим. Цо ши мал на розуме кед ши ме помкнул тадзи набок?

– Будзе ше лицитирац жем на Билей – Хома розпочал поцихучки. Знова держава дава жем под аренду. Кед ше добре нє порихтаме, прейдзeme як и віше по тераз. Знова ю вилицитираю тарговци Новосадянє. Вони маю громаду пенежжу нато.

– Єрменє з Нового Саду – виправел го Пабянка. Новосадски Єрменє нам віше вицагли добру жем спред носа, а вец ю праве нам давали робиц за вецей як вони заплацели. Тарговци су, и то добри. Пробовали ше вони уцагнуц и на Державку, а вец далей на Яраш, але Шимко ше нє сцел дац. Вони би радо мац у своїх рукох вецей як половку нашого хотара. Понукали му красну суму, але им скресал попросто, же його жем нє на предай. Чловек нє дал одберац им од устох своїх дзецеох. Так и требало, бо кед би бул предал, даякого моцнейшого газди у валале би вецей не було. Газда над цалим валалом би були Єрменє. За ніх би ше робело, нє за себе, вера.

Прето сом и ступел до бешеди зоз тобу. Цо було медзи нами двома було, але коло Билей мушиме поступиц як єден. Мушиме Єрменох одбиц од Билей. Мам план, же док придзе лицитация, най ніхто з валалу нє лицитира, цалком ніхто. Ані най ше ніхто Єрменом нє приобеца же знова вежне робиц їх аренду. А кому же вец даю робиц жем, кед нашо людзе нє зосцу? З далека рисарох нє достаню. Кед ше укажеме же зме, ніби, вецей нє заинтересовані за Билу, ані арендовац, ані робиц їх жем, добре ше роздумаю чи им Била потребна, чи буду мац даякого хасну. Єрменє одступя, а вец ми на новей лицитациї достанеме вельо туньше бо нє будзе цудзого ношиц ше зоз нами.

Пабянка на хвильку опущел твар, подопар ше на свою ногу баржей назадок, з пальцом дорушел крису на калапе.

– Знаш, Хома, дакеди сом себе гварел же зоз тобу красне слово вецей нє прегварим, а тераз ци давам свою руку. Дай да ше порукусеме. Мудри ты чловек. Добре ци роздумоване и добра намира. Пустара Била припада нашим людзом и лем зджружени Билу и достанеме. Од давна уж требала буц часц нашего хотара. Я розглашим медзи газдами най ше ніхто нє усудзі лицитирац з тай нагоди, а ти ше постараі най ше рисаре сцерпя, най нє бежа опрез друка. Уйдзе ше кождому з Билей кед розум медзи нами превлада. Пришол час.

– Пришол – зложел ше Хома.

Терезия Кубанійова

У ЮГАНКИ НА СВАДЗБИ...

Юганка була уж веций як дзешец роки гдoviца и сама ховала тройо дзеци – два дзивчата, найстаршу Марчу, штредню Юганку и наймладшого хлапца Йожча.

Кед найстаршай Марчи прешло двацец роки, бул час же би ю мац одала. Марча фраера ніякого нє мала, але їх родзина з мацериней страни им раєла ёдного барз роботнога и небридкого легіння. Вон на око випатрал крашн€, але мал дакус у бешеди хибу, бо ше досц загаковал, но але кед шпивал – нє.

Та так их родзини сочетали, бо ше Палийови Марча такой, накадзи ю першираз видзел, спачела. Та так неодлуга були и у церкви спискац оглашоване, а неодлуга мала буц и свадзба.

Пред саму свадзбу гутори Марча так своёй мацери Юганки:

– Та, слухайце ту, мамо, требало би нам цо скорей пойсц до варошу, до Шечовцу, же бизме себе покупели даяки нови шмати, але найбаржей нови ципели би нам требало, и то нє лем мне як младей, але и вам як свадзебней мацери, бо моя свадзба уж пред дзверми!

А Юганка ей нато:

– Та вера, Марчо, дзивко моя, же маш ти святу правду, ша голем ми два себе мушиме купиц, бо твоя шестра Юганка, гоч є од це велью младша, ма з нас найвекшу ногу, та вона после нас ніяки ципели ношиц нє може, але ище ше родзинаме з тоту нашу нину „Американку“, та ей дава ципели по ей дзивчатах. Но, а Йожчови зап дава ципелки наша нина Верунка по своїх двох старших хлапцох, та голем так себе даяку корунку пришпоруеме, но нє?

Та так ше вони обидва, Марча и ей мац, выбрали ёдного дня до Шечовцу ципели куповац, але нє походзели добре, щесца там нє мали, бо у дутяну було ципели превелью, лем таки числа як на їх ноги требало, та вера нє мали. Зобрали ше назад на автобусу дому до Керестура, а кед зишли при Сполку з автобуса, та Марча гутори мацери:

– Слухайце ме ту, мамо, а цо кед бизме так ище вибегли ту горе по гарадичнох до «Бати» гу нини Раканї, можебуц би и вона мала даяки ципели!

Юганка пристала, а кед вошли до дутяну, нина праве викладала ципели цо ей рано на авту привезли.

Поцешели ше, бо вера и мали щесце. Нина Раканя им такой почала вшеліяки ципели указовац, але ём ше з тих шицких спачели лем ёдни шумни чарни полуципели на предку з прецку, а нина мала и таки числа як лем праве ём требало. Обидва пари були ёднакей чарней фарби, мали исти фазони на предку, лем з тоту розлику же Марчово були дакус на висшу запетку, а Юганково були з ровну талпу, без запетки. Ципели ше им обидвом спачели, а Марча так гутори мацери:

— Та то ніч, мамо, же маю на предку ёднаки фазон и прецку, ша будземе их себе познац, бо мойо маю висшу запетку, а вашо з ровну талпу. Но не?

Та так и зробели, ципели себе купели, але дома их такой вони не обували, же аж тот дзень док будзе свадзба. Марча мала свойо обуц до пришаги, а мац Юганка, тиж як свадзебна мац, аж на свадзбу, теди ище пред пришагу.

Но, але цо ше стало: Марча ше уж помали и почала на пришагу облекац, а кед обувала били ботоши, найлонки, та якош нещешліво увадзела з нохцом на пальцу до ботоши, та — „шмик“. Такой ше справела на найлонки першне мала дзирка, але вец з ней и очко почало сцекац по целей ботоши. Марча фришко бежала гледац до другой хижі даяку цверну, бо дома други ботоши били не мала, але нігдзе не могла найсц билей цверни, та так кед видзела на ноги же очко барз швидко сцека, хвацела чарну цверну, хтору мала под руку, фришко ю удзала до игли и очко на ботоши раз-два зашила.

А ані би ей, вера, на розум теди не пришло же то ей так барз будзе на тей билей ботоши чарну цверну видно. Вец ше и облекла спокойно далей до пришаговачих билих шматох, до кабата.

А ей мац Юганка? Тота тиж мала пред пришагу вельо вшеліякей роботи, та тиж ше швидко пооблекала до нового антугу, до новых шматох цо ей пред свадзбу сваха ушила, а уж ше ей лем обуц требало, бо звонка на ню уж кум кричал же свадзебни госци ше схадзаю, та их треба присц привитац до шатру цо бул поставени на дворику. Юганка ище рано наказала своей младшай дзивки Юганки же би тоти ципели цо завчером себе з Марчу купели, най их повибера зоз шкатулох и най им их такой порихта гу прагу. Юганка так зробела як ей мац казала, але іх мали Йожчо сцел тиж тоти парадни ципели опатриц, та як их поопатрал, та іх положел на место, але так их попречеровал же обидва гоч були на око ёднаки, кожда з ніх мала при себе иншаку: Марчова була ёдна, а друга

при ней мацерина з ровну талпу, а мац мала тиж ёдну Марчову, а другу свою.

Так Юганка, кед уж була облечена, прибегла гу прагу дзворох, фришко обула на ноги ципели, а у тим вельким понагляню, ані вера не збачела же ёдну обула свою, а другу Марчову. А гу тому ище і єднаки числа обидва ношели, так же ніч ей не було чудне, швидко вибегла вонка з хижі гу госцом привитац их, та так вец уж и вона обута на пришагу пошла.

Лем людзе свадзебни віше якош попатрали на Юганку, бо ше цошка чудовали же цо так вона віше надибує на ёдну ногу, и раздумовали же цо ше ей могло стац, кед ище лем недавно пред випитованьом ей ніч не було. Кед уж було по пришаги и почали з церкви виходзиц, пришла гу ней кума и так ей поцихи шепта на ухо:

– Яй, кумочко моя злата, та цоже ше вам лем пре Бога стало з тоту ногу же так пребарз на ню храмеце, ша ище нешка рано кед сом у вас була та вам ніч не було!

А Юганка ей нато:

– Яй, та цоже би було, ша озда знаце же тоти мойо нови ципели ме так наглодали, бо лем нешка першираз их мам на ногох.

А ту кум цо бул з куму при церкви попатра раз на Юганку, раз на ей ципели, а вец нато гутори и вон куми, але уж дакус гласнейше бо бул дакус наглухи:

– Яй, кумочко, знаце ви же яки ципели маце обути? Ша ёдна з ровну талпу, а друга зоз запетку!

Ту Юганка попатрела на ноги, а добре же такой не замлела, и такой себе подумала же цо уж, вера, вона як вона, але же таке исте ма и ей Марча, а ище гу тому млада, а вона сегиніца цалу тоту длагу драгу мушела исц шкинтаюци до церкви, та цо лем себе подумаю тоти свадзебни людзе, а цо лем людзе, але младого цала родзина, же себе іх Пали бере младу цо храме на ёдну ногу!

Но, але ніч ше з тим зробиц не дало, аж док ше не пришло з пришаги дому назад до младей на полудзенок. А аж вецка фришко дома себе з Марчу ципели зачерали.

Но, а Марча як млада тиж, вера, була ище яка сегиніца. Бо и ей дружки ше якош чудовали же чом Марча кед крачала зоз старшим дружбом попод руку до церкви, та фурт лем на тоту праву ногу надибовала, а ище и на тей правей ноги мала билу ботошу вецея як на длань зошиту з чарну цверну!

Кед уж стали пред церковними дзверами, а уж и помали мали исц нука до церкви, и лем паноца чекали же би их уведол до церкви, та ище пред тим обидва свашки мали однесц паноцови ёдну вельку торту и фляшку паленки и то теди, ище пред пришагу, бо вше ту бул таки обычай. Та так то було и тераз, же ёдна свашка несла на високим тортаніку парадну торту, а друга несла под пазуху фляшку з паленку. Обидва свашки ше тримали под руки, а вец нараз ёдна свашка, тата цо несла паленку, збачела же млада Марча не ма ёднаки ципели, а гу тому же ма билу ботошу зошиту з чарну цвернү. Енки порвала свою пайташку свашку за руку, хтора тримала на тортаніку торту и скричала:

– Яй, Ганчо, ша лем попатъ як ше тата наша млада випарадзела до пришаги, та як то вона пре того ёдиного Ісуса випатра!

Ту ше ей пайташка свашка сцела фришко огляднуц на младу, та нараз – „Трас!“: торта ше ей з тортаніка зошмикла и просто на жем до праху пред церковни дзвери. Тата цо мала под пазуху паленку, кед то видзела, сцела ей торту влапиц, а забула же и вона трима под пазуху фляшку з паленку, та вера и вона пущела на жем тоту свою фляшку. Та так, торта спадла свашки з тортаніка на жем до праху, а другой свашки ше тиж фляшка з паленку разтрепала, нота, цо то будзе тераз?

Паноцец уж мал пошвидко присц по младята же би их увед до храму, а ту ше тераз таке нещесце стало. Кед тото шицко видзел староста, такой пошол гу видавачови и гварел му же най енки идзе на драгу пред церкву бо там стої коч з коньми запрагнути, цо по пришаги мал одвесц младого з младу до дому младийового, а най фришко бере зоз собу и обидва свашки до коча, та най з нёма понагля принесц другу торту и паленку за паноца.

Та так, паноцец мушел дакус почекац з пришагу док ше обидва свашки не врацели зоз свадзебного дому з другу торту и з паленку. Но, потамаль дзивки, легине и други свадзебни шпивали пред церкву вшеліяки свадзебни шпиванки, хтори ше од давна у Керестуре шпивали пред пришагу и по пришаги. А медзи нёма була и тата:

А керестурски поп не вельки, не мали, лем при пецу шедзи, кромплі себе вари.

Єдни себе вари, други себе пече, а так их смачне ё, аж му з носа цече.

А керестурски поп не плаци аренду, мог бы себе купиц нову реверенду!

**РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРА И
ПУБЛИЦИСТИКА**

Др Юлиян Рамач

Универзитет у Новим Садзе

Филозофски факултет

Оддзелене за русинистику, Нови Сад

ramacu@gmail.com

ДВА ТОЛКОВАНЯ ГУ НАРОДНЕЙ ШПИВАНКИ *КЕД СОМ ВЧЕРА ВЕЧАР ПРИ КАПУРКИ СТАЛА*

Абстракт. У Studia Ruthenici ч. 25/2020. обявили зме зборнік *Руски народни писнї*, у хторим позберани 473 нашо народни писнї*. Рукопис зредагованы, але у нім ище ёст писнї гу хторим потребни толкованя редакцій або у хторих потребни редакторски интервенцій (пре нясни або звишни пасуси и под.). Пре читачох треба таки места потолковац, а даёдни писнї знова зредаговац.

Ключны слова. Руски народни писнї, лексика: *зарекац ше* „одрекац ше”, *дац да кому по волї*

I

Так повесц шицким любитељом нашей народней поэзії позната шпиванка *Кед сом вчера вечар при капурки стала*. Тоту шпиванку зме не нашли у Гнатюковым Етнографским зборніку. Рахуєме же вона настала по нашим приселеню до Бачкей, цо можеме заключыц и по словку *ягда* (од серб. *као да*) у шестим стиху. Пречитайме шпиванку:

Кед сом вчера вечар

1. Кед сом вчера вечар при капурки стала,
питал ше мой мили чом сом так плакала.
2. „Як бим не плакала и не нарикала,
ти другу облапял, я ше припатрала.
3. Кед ши свой калапчок на бочок приложел,
ягда ши ми шерцо з каменьом приложел“.
4. Шерцо мойо, шерцо, з каменя твардого,
зарекай ше, дзивче, фраера першого.
5. Так *ше го зарекай: не дай му по волї*
най и його шерцо за тобу заболі.
(Žganec, 59. б.; StRuth 21, 59. б.)

(Надпомнуще: Пията строфа тей шпиванки нешка уж скоро цалком забута и ридко ше шпива.)

Други стих пиятей строфи глаши: **зарекай ше, дзивче,** фраера первого. Цо ту діеслово **зарекац ше / зарекнуц ше** значи? У сучасним языку воно значи „**пришагац, давац слово, заклінац ше**“, напр.: *Почал [ше] зарекац же не вон то зробел (= почал ше заклінац же вон то не зробел) (РН).* Але з таким значеньнем діеслова **зарекац ше** (и то з обектом у генитиве) наведзени стих постава цалком неясни: *пришагай (дай слово, заклінай ше) дзивче, фраера первого.* Цо то значи? Прето опатъме цо діеслово **зарекац ше / зарекнуц ше** значело у нашей народнай писні у Гнатюковым запису од 1897. року:

Кед сом ишол вчера вечар з любованя,
спаднул ми конь, спаднул ми конь до Дуная!
Помож, Боже, зоз Дуная, – **зарекнем ше любования!**
Кед сом ишол вчера вечар од фраерки,
спаднул ми конь, спаднул ми конь до студзенки.
Помож, Боже, зо студзенки, – **зарекнем ше тей фраерки!**

(Гнатюк, ч. 262; исте и у StRuth 21, 59–60)

Діеслово **зарекац ше**, зак. **зарекнуц ше** (дакого, дачого), як можеме з контекста заключыц, у тей писні значи «одрекац ше, одрекнуц ше (дакого, дачого), охабиц (дакого, даци): легінь ше нашол у неволі, та бул готові **зарекнуц ше** тэ. одрекнуц ше любові и дзивкі. Исте значене ма и паралела zareknис se «одрекнуц ше» у карпатскім ареалу: macerinej гесі se nezarekne nihdaj «мацеровей бешеди ше нігда **не одрекнє**» (Галага). (У бешеди старших діеслово **зарекац ше / зарекнуц ше** хаснүе ше и з применовніком *од*: **зарекол ше од** алкоголу «одрекол ше од алкоголу»). Значи, у шпиванки под I (*Кед сом вчера вечар при капурки стала*) діеслово **зарекац ше** у 4. и 5. строфи значи «одрекац ше / одрекнуц ше (дакого, дачого):

4. Шерцо мойо, шерцо, з каменя твардого, **зарекай ше, дзивче,** фраера первого „одрекай ше од первого фраера“.
5. Так **ше го зарекай** „так ше од нього одрекай”: **не дай му по волі** най и його шерцо за тобу заболі.

Други проблем у тей писні тот же пията строфа писні *Кед сом вчера вечар* глаши: *Так ше го зарекай: не дай му по волі, // най и його шерцо за тобу заболі.* Роздумайме добре: дзивка охабела легіння, одрекла ше го

пре його нєвирносц, ал€ му и дал€й *нє дава по волї*, т€. нє допущує му ходзиц з другима дзивкамі; вона ше, значи, цалком нерозумно справує: охабела свогого легінія, ал€ го и дал€й чутва за себе, нє дава му шл€боду, та можеме заключыц же вона ище нє розчисцела зоз своїма чувствамі, же и дал€й сце затримац „першого фраєра“. Од розумней дзивки бизме, напроців, обчековали же, кед охабела нєвирнога легінія, *зарекла ше го* (т€. одрекла ше го), вона го пущи най ідзе гет каркиламаюци, та кеді—теди за ню побанує.

II

Таке исте нєрозумне справован€ дзивки маме и у писнї *Гора є висока* у Гнатюковым зборніку (Гнатюк, ч. 96). По стиху *гора є висока* предпставяме же зме тоту писню принесли зоз Горніцы. У тей писнї место нєшка архаичнаго дїеслова *зарекац ше / зарекнуц ше* „одрекац ше / одрекнуц ше“ маме тиж архаичне синонимске дїеслово (*нє*) *опушиц ше* (дакого, дачого), тиж зоз значеньем „(*нє*) одрекнуц ше дакого, дачого, (*нє*) охабиц дакого, дацо“:

Гора є висока

1. Гора є висока з дробнаго каменя.
2. „**Нє опуш ше**, дзивче, **першого фраєра!** (= нє охаб первого фраєра)
3. Кед ше го опушиш (= кед го охабиш), **нє дай му по волї**,
4. скорей його шерцо за тобу заболї“. (Гнатюк, ч. 96)

У тей писнї ше дзивки совитує, процівно як у предходнай писнї: **же би нє охабяла** первого легінія (другі стих), ал€ кед го охаби, най му, як и у предходнай писнї (ту заш маме дзивково нелогічне справован€), нє да подполну шл€боду (трэци стих: **нє дай му по волї**), та вец вон за ню побанує.

Нє да ше нам вериц же пред 100–200 и вецей роками, кед тоти писнї настали, анализовани стихи так глашели як их нєшка шпиваме. Нагадуеме же перши стих пиятей строфы першай шпиванкі можебуц глашел: *Так ше го зарекай: дай ти му по волї*, т€. пущ го най ідзе гет, най ідзе каркиламаюци, та раз побанує. Тиж так и трэци стих писнї *Гора є висока* предпставяме же глашел: *Кед ше го опушиши, дай ти му по волї, // скорей його шерцо за тобу заболї.*

III

Прето пречитайме и шпиванку *З Карловскага поля* у Жганцовим зборніку. У тей шпиванки мame виразы *карловске польо* (1. стих) и *карловска гора* (5. стих), хтори ше вироятно одноша на околіску Сримских Карловцох, дзе наша стари дакеди ходзели на надніцу. Тата шпиванка, значи, могла настац у Бачкей як и шпиванка *Кед сом вчера вечар.*

3 Карловскага поля

1. З карловскага поля мац ме дому вола:
2. „Гибай, дзивко дому, шак це ручки боля.“
3. Не боля ме ручки роботу робяци,
4. лем ме боля ножки по горох ходзаци,
5. бо карловска гора з твардого каменя,
- 6. не опущуй, дзивче, першага фраера.**
- 7. Кед це вон опуши, ти му дай на волю,**
8. скорей його шерцо за тобу заболї.

(Žganec, ч. 70)

У тей шпиванки зоз значеньем „охабяц / охабиц“ похасноване діеслово *опущовац / опушиц* (дакого, дацо) (з истым значеньем старши и нешкa хасную тото діеслово, напр. младята на винчаню гуторя: *и же це не опущым аж до имерци*). Шести стих шпиванки глаши: *не опушиуй, дзивче, першага фраера*, т.е. значи, як и у предходней писні: не охабяй першага фраера. Алё седми и осми стих глаши: *Кед це вон опуши, ти му дай на волю, // скорей його шерцо за тобу заболї.* И у тим стиху бизме, як и у предходних двох шпиванкох, обчековали гевтот нэлогични стих: *не дай му по волі.* Як же ше могло случыц же у тей трецей шпиванки седми стих ма процівнє значене од значеня у предходних двох ўпиванкох?

В. Жганец у своім зборніку обявел шпиванки хтори позберали поет Михал Ковачи о. Инокентий Тимко. Од Ковача Жганец дostaл 58 шпиванки (Жганец наведол порядкове число кождай шпиванки у зборніку). Медзі німа ше не находзи шпиванка хтора у Жганцовим зборніку з насловом *З Карловскага поля* под числом 70. Прето предпоставяме же тоту шпиванку дostaл од Инокентия Тимка. Понеже нам не познати оригинал текста тей шпиванки яки И. Тимко записал од народного шпивача, не знаме чи вон тоту шпиванку записал „зоз гришку“ з яку записаны и предходни два шпиванки, т.е. чи му шпивач вишпивал стих: *A кед го опушиши, / не дай му по волі...*, а И. Тимко седми стих у своеі редакцыі заменел зоз стихом: *Кед це вон опуши, ти му дай на волю...* (бо му логика гуторела же тот

стих так треба же би глашел), – або му шпивач вишпивал седми стих праве у тей форми: *Кед це вон опуци, ти му дай на волю.* Вериме, зашлём, же тот стих „виправел“ И. Тимко.

Согласно тей, логичней вариянти, перши стих пиятей строфы шпиванки *Кед сом вчера вечар* требало би же би глашел:

**5. Так ішё го зарекай: дай ти му по волі,
най и його шерцо за тобу заболі.**

Треци стих писні *Гора є* висока, по логики як у предходнай шпиванки, глашел би:

Кед ішё го опуциши, ти му дай (або: дай ти му) по волі, // скорей його шерцо за тобу заболі.

На концу тей анализи мушиме констатовац же зме ище не дошли до одвіту на питанє хторе нас од самого початку интересовало: Кеди, як и прецо пришло до тих пременкох у анализованай шпиванки? Пременку у значеню діеслова *зарекац іш* «одрекац ше», т.е. трацене його першобутного значеня ище можеме похопиц, бо зме по приселеню з Горніці велім словом у нашим языку забули першобутни значеня. Але як пришло до того же у двох шпиванкох у истим контексту мame два вирази зоз цалком прошивним значеньном: *нe дай му по волі* и *дай ти му по волі?* Гоч нам прилапліва вариянта яку зме предпоставели и яку мame и у запису И. Тимка (*дай ти му по волі*), ище не положиме точку на нашо намагання дознац жридлову форму анализованих стихох.

Як би вец мала глашиц штварта и пията строфа шпиванки *Кед сом вчера вечар при капурки стала?* Нe инсистуюци же би нашу анализу и, по нашим, логични вименки у тей шпиванки прилапели любителe нашей народнай поезії, конечни текст шпиванки видзиме у двох вариянтох:

1. Понеже народ уж навикнул на вираз *зарекай іш*, дзивче у другим шорику штвартей и першим шорику пиятей строфы, гоч нe зна цо тот вираз значи, най би у тих двох стихох остало діеслово *зарекац іш*, а на концу писні дайме толковане: **зарекац іш / *зарекнуц іш* (архаичне) – одрекац ше / одрекнуц ше. Перши стих пиятей строфы най би глашел: *Так ішё го зарекай: дай ти му по волі...*

2. Тоту шпиванку можеме и осучаснiц: место архаичней форми *зарекай іш* можеме похасновац сучасну форму *одрекай іш*, та би перши стих пиятей строфы глашел як и у Тимковей вариянти: *Так ішё го одрекай: дай ти му на волю* або *дай ти му по волі.*

По зробених корекцийох текст тей нашей популярнай народнай шпиванки глашел би:

---

1. варианта (наводзім лем 4. и 5. строфы)

Кед сом вчера вечар

4. Шерцо мойо, шерцо, з каменя твардого,
одрекай ше, дзивче, фраера першого.
5. Так *ше го одрекай: дай ти му по волі* (або: *на волю*)
най и його шерцо за тобу заболі.
(Або: *скорей його шерцо за тобу заболі.*)

У тей варианти место архаичнага діеслова зарекац ше «одрекац ше» похасновали зме його сучасны синоним одрекац ше, цо цалком у духу нашага сучаснага язіка. Медзитим, не жадаюци терховац читачох з віменкамі у стихох, предкладаме і другу варианту. У ней охабяме архаичне діеслово зарекац ше „одрекац ше“, а за читачох даваме толковане таго діеслова у фусноты. У тей варианти охабяме шпивачом на паметане лем вираз дай ти му по волі.

2. варианта

Кед сом вчера вечар

1. Кед сом вчера вечар при капурки стала,
питал ше мой мили чом сом так плакала.
2. „Як бим не плакала и не нарикала,
ти другу облапял, я ше припатрала.
3. Кед ши свой калапчок на бочок приложел,
ягда ши ми шерцо з каменем приложел.“
4. Шерцо мойо, шерцо, з каменя твардого,
зарекай ше**, дзивче, фраера першого.
5. Так *ше го зарекай: дай ти му по волі*,
(або: *дай ти му на волю*)
скорей його шерцо за тобу заболі.
(або: *най и його шерцо за тобу заболі.*)

Толковане

** зарекац ше (архаичне) „одрекац ше“

У зборнікох *Руски народни шпиванки* (Studia Ruthenica, ч. 21, 59. б.) и *Руски народни писні* (Studia Ruthenica, ч. 25, 22. б.) тата шпиванка обявена у невімененай варианты яку зме дали на початку тей статі.

*У текстох о народнай поезіі термин *пісня* хаснуєме за шыцкі творы народнай поезіі без огляду чи маю свою мелодію чи су без мелодій. Под термином *шпиванка* подрозумюєме пісні хторы маю и свою малодію.

Жридла

Гнатюк – В. Гнатюк: Етнографічний збірник Наукового товариства ім Шевченка – т. IX: Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. III, Пісні Бач–Бодрогського комітату. У Львові, 1900, 117–227.

РН – Руски новини 1924–1941, видане РНПД.

Хор дружтва „Гавриїл Костельник“ зоз Кули.

Halaga – Východoslovenský slovník, I–II. Zredagoval Ondrej R. Halaga. Košice – Prešov, 2002.

StRuth ч. 21 – Studia Ruthenica ч. 21, 2020. Дружтво за руски јазик, литературу и културу, Нови Сад.

StRuth ч. 25 – Studia Ruthenica ч. 25, 2021. Дружтво за руски јазик, литературу и културу, Нови Сад.

Žganec – dr Vinko Žganec: Pjesme jugoslavenskih Rusina. Tisak nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1946.

Др Јулијан Рамач

ДВА ОБЈАШЊЕЊА УЗ НАРОДНУ ПЕСМУ КЕД СОМ ВЧЕРА ВЕЧАР ПРИ КАПУРКИ СТАЛА

Резиме

У часопису Studia Ruthenica бр. 21, 59. с. и Studia Ruthenica бр. 25, 22. с. објављена је народна песма *Кед сом вчера вечер при капурки стала* (= Кед сам синоћ крај капијице стајала). У 4. и 5. строфи употребљен је архаичан глагол *зарекац ше* (са генитивом) са значењем „одрицати се кога, чега, остављати кога, што“) (у савременом језику овај глагол значи „заклињати се“). Први стих пете строфе гласи *Так ше го зарекай: // ће дай му по воли*, „тако га се одрекни: не дај му слободу“. Закључујемо да се девојка нелогично понаша: одрекла се момка, а жели да га и даље задржи за себе. Поређењем ове песме са другим двема народним песмама на исту тему дошли смо до претпоставке да је подвучени израз у петој строфи некада гласио: *Так ше го зарекай: // дай ти му по воли*, „тако га се одрекни: дај му ти слободу (па ће пре да зажали за тобом)“. Поређењем ове три песме са њиховим паралелама у карпатском ареалу можда ћемо моћи да утврдимо правобитан облик анализираних стихова.

Dr Julijan Ramač**TWO INTERPRETATIONS OF THE FOLK SONG**
*КЕД СОМ ВЧЕРА ВЕЧАР ПРИ КАПУРКИ СТАЛА**Summary*

The folk song *Кед сом вчера вечар при капурки стала* (= When i was standing by the gate last night) was published in the 21st issue of the journal Studia Ruthenica, p. 59, and in the 25th issue of the same journal, p. 22. The archaic verb *зарекац иш* (with a genitive) meaning “to give up, renounce somebody, something” was used in the fourth and fifth stanzas. In modern language this verb means “to swear, take an oath”. The first verse of the fifth stanza reads: *Так иш го зарекай: // нс дай му по волї* “thus give him up: do not give him freedom”. We conclude that the girl is behaving illogically: she has given up the guy, but she wants to keep him for herself. By comparing this song with two other folk songs on the same topic we came to an assumption that the underlined expression in the fifth stanza once read: *Так иш го зарекай: // дай ти му по волї* “So give him up, give him freedom (so he will miss you soon). By comparing these three songs with their parallels in the Carpathian area we might be able to determine the original form of the analyzed verses.

Др Михайло Фейса, мср. Сенка Бенчик
Филозофски факултет, Универзитет у Новим Садзе

ЯЗИЧНЕ ПАСМО ТУРСКОГО ПОХОДЗЕНИЯ У РУСКИМ ЯЗИКУ*

Абстракт: У руским языку ёст коло 400 турцизми. Векшина з ніх вошла през сербски язык, а менша часц през мадярски язык. Руски язык бул у директним контакту зоз турским языком лем у Карпатским ареалу по стредок 18. вику, по преселене Руснацох до Бачкей. Штири пиятины турцизмох меновнікі. Мож разликовац даскељо суфиксі турского походзеня у меновнікох-турцизмох (напр. *-лия*, *-лук*, *-джия*), хтори представляю инновацию у рускей морфологійней системі. Векшина меновнікох-турцизмох директни реплики. Шыцкі діесловні турцизми (ц. 35) не представляю директни реплики понеже здобываю закончэння хтори характеристични за руски діеслова. Существую и даскељо присловнікі хтори барз часті. Їх значэння у руским языку істи як и у турским языку, або су редуковані.

Ключны слова: руски язык, турцизми, турски упльв, сербски упльв, культурно-историйни пожичкі, языки у контакту

Тема тей роботи ше находит на маргінох проблематики *язичнага пожичованя*, хтора у вязі з общезначным феноменом познатым як *язики у контакту*. Анализуючи пошлідкі контактох медзі двома языками, Ейнар Гауген разликуе: 1. заменование кодох (алтернативне хасноване двух языкох); 2. интерференцию (медзязначна ідентификация тэ. значеньскіе або функцийне преклопіование элементох двух языкох; 3. интеграцию (адаптация превжатых елеменатах до системы языка) (Haugen 1956:40). Предмет тей роботи спатраме у рамкох интеграцыі. Предмет и ціль того виглядована то представляю турского лексичнога фонду хтори у русиністикі не видзельовані, а хтори у кождодньовай комуникації бешеднік руского языка найчастейше ані не свидоми, и анализа того язичнага пасма.

Колегіня проф. др Радмила Шовлянски компілівала *словнік турцизмох* на основі даскељіх літературных ділох Иви Андрича (*На Дрини мост, Драга Алий Дэрзелеза*) и Борисава Станковича (*Позберани творы*), як и на основі *Велького словніка странских словах и выражах* Ивана Клайна и Милана Шипки и Курана чеснаго. Од хаснованых жридлох лем діло *На Дрини мост* доступне Руснацом на руским языку.

Словнік турцизмох Шовлянковей, хтори творя 1.200 одредніци, дати студентом Оддзеленя за русинистику у форми питальніка же би означели гэвти турцизми хтори хасную у кождоднёвой комуникацыі и же би наведли ўх значеня.

Термин *турцизем* хаснуе у основі у складзе з Абдулахом Шкалічом котры под турцизмами подразумюе слова або виразы хтори до сербскага языка вошли прейг Туркох Османлийох. Вон, медзитим, до турцизмох уключел и даедны слова и виразы хтори прейг турскага языка пришли з арабскага або персийскага языка (Škaljic 1973: 23). Як результат свойога вигледованя Шкаліч у языку хтори свойчасово наволовал сербскагорватски / горватскосербски утвардзел даскељо тисячи турскі слова. У його словніку турцизмох находзя шэ 8.742 слова/виразы за 6.878 поняца. Тоту нумеричну разылку Шкаліч толкуе з тым же за досц вельке число поняцох существую два або веций виразы. Велі бешедніки сербскага языка не можу ані предпоставіц же хтори то вообще лексемы турскага походзеня або хтори то лексемы турскага языка пренесол з других азійскіх языкох. До таких можеме уключыц напр. *боја, бубрег, вез, Ѯон, занат, јоргован, калуп, кутија, ракија, сапун, сам, тон, Ѯела, чекић, чесма, цеп, шећер* и велі другі. Лексемы будала и бена, як и спрат и кат, класифікованы и як сербизмы и як кроатизмы, а медзи ёма, у ствари, превладаю турцизмы.

Руснацы и Турци на просторах нешкайшай Сербії / Войводини нігда не били у директным контакту.

У русинистики лем Юлиян Рамач дал одредзену увагу турским элементому своім дíлу *Руска лексика*, у поглавлю „Словнік сербокроатизмох” (Рамач 1983: 28–47), у рамікох одредніцох даедных сербокроатизмох указал и на ўх турскіе походзене, але на основі дзешец таких лексемох не видзелел и окремне лексичне пасмо. Генерално патраци, дотичны лексемы у русинистиці третыраны як сербокроатизмы або, познейше, сербизмы, з оглядом на то же велька вekшина з ніх до рускага языка вошла прейг сербскага языка. Даедны, медзитим, могли войсц и прейг мадярскага языка та их находзіме и медзи гунгаризмами (напр. *бетяр, бичак, кайса, олдомаи, тепниа, хасен, чижма*) (Рамач 2002; Бенчик 2014).

Понеже на Оддзеленю за русинистику мале число студентах, до ідентифікованя фреквентных турцизмох зме уключели двацецерых бешеднікох рускага языка. На основі таго вигледованя настал солидны словнік турцизмох у рускім языку. До словніка зме уключели

ләм турцизми хтори потвердзели пецеро або вецей зоз двацецерых информаторох. Словнік зме публиковали зоз наводзенъюх значеньюх достатих од информаторох (Fejsa 2016: 235–248), а з тей нагоды ләм начишлиме лексеми хтори вошли до нъго прето же вони у сущносци представляю корпус виглядована.

По спомнутым виглядованию Рускині и Руснаци у значней мири хасную шлідуюци турцизми: *аба, агаджия, аван, адада, ага, айвар, Алах, алал–вера, алам, алава, алева, алкар, амайлия, антерия, апс, арпаджия, ариин, астида, ашиковац, Байрам, байрамовац, бакар, баклава, баксуз, бакшиш, балзам, бангави, баш, базар, баждариц, барем, барут, барутана, баталіц, безобразлук, бетяр, бетярец, бетяровац, бетяруша, бег, беса, Бечлия, бичак, бичачкац ше, бина, биниш, бонбонджия, бостан, боза, бре, броши, будак, будала, буджак, була, булюк, буразер, бурек, бурекджия, бурма, бурмут, вайда, везир, вересия, виласт, вишня, гаджилук, гаджия, гайдамак, гайде, гамбар, ганджар, гарамбаши, гарамбияш, гарач, гарачлия, гарем, гасура, гатишериф, гатлас, гашши, годжа, гайтан, галама, галамджия, галамиц, турабия, турбета, турба, дахия, даири, дармар, дембелія, дервиш, деспот, девер, дерма, джабе/джаба, джамбас, джамия, джезва, джезвочка, джиджас–миджас, джин, джомба, джомбасты, джон, джумбус, дубидус, димиї, див, диван, диваниц, дудук, дурбин, душек, дустабанлия, дюбре, дювеч, дюмбир, дютором/дютуром/дютуре, емир, ергела, еснаф, еснафлия, еспап, евнух, елек, занат, занатлия, зейтин, зорт, зумбульки, зурла, имам, инат, инациц ше, йогурт, йок, йорган, оро, кабасты, кавияр, кадифа, кадия, казан/казанъ, каймак, кайса, калай, каламиц, калдерма, калдермовац, калирац, калпак, калут, калуповац, калфа, кама, каны, капак, карабатак, караван сарай, караула, касаба, катарка, катран, кафа, кафана, кафански, кафенисац, кафтан, каяк, килим, киоск, кирия, кобаяги, кобура, кобуриц, корбач, кубе, кубура, кула, кулак, кулен, кундак, Куран, курталісац ше, кусур, лала, леблебия, левента, лентер, лиман, лимунтус, маджун, маджунік, маймун, майсторлук, мамурни, мамурлук, мантал, мантуп, марияш, мезе, мелез, мелем, менгели, мермер, мрамор, марма–камень, минаре/минарет, миндоюша/мендоюша, мінтан, мисирка, мүэзин, мукте, мумия, мусака, мұслиман, муфтия, мүшема, мүштерия, мүштүлук, мұнталак/мұтлак, нағрайсац, наджакбаба, намчор, нанули, нар, натенане, нафта, нахия, нишанджия, новайлия, обашка, ока, олдомаши, ортак, ортаклук, Османлия, отоман, пазар, пазариц, пазуха, памук, пандур, папучи, пара, патлиджан, паша, пашалук, пилав, тиляр,*

помаранче/помарандже, попишманиц ше, простаклук, пубертетлия, Рамазан, ратлук, раф, рахат–локум, рубин, русвай, риум, саламура, сарач, сафир, сач, сачма, сачмарка, седеф, седефасти, седефни, седефови, сезам, сермия, сиктерисац, сиктеруша, силеджия, сириджик, скела, софа, спахия, султан, султания, сурла, сутлияш, табак, талисман, таман, таманіц, тamaris, тамбура, тамбуровац, тандара–мандара, тарифа, тезга, текия, телал, тепша, тефтер, топджия, трамвайджия, трампа, трампиц, тулистан/тулістан, тулюмба, тумбац, турбан, туришия, урма, учариц, ушичариц, ушур, факир, факултетлия, фереджса, ферман, фес, филджсан, фитиль, фишек, фишеклия, фукара, хасен, хасновац, чата, чай, чаканец, чанколиза, чамец, чарапи, чардак, чаршия, чаторня, чаущ, чевапчи, чевапчичи, чела, черга, чергар, чефнуц, чивияш, чижма, чилаш/чилаша, чилибар, чобан, чобански, чорба, чорсокак, чосави, чочек, чукун, чумур, чуп, чуския, чутора, чуфта, шал, шалвари, шамар, шартгия, шах, шах–мат, шегерт, шерет, шеретски, шербет/шербе, шерият, шиити, шиндолї, шкембичи, шипнат, шуги, яничар, ясмин, ятаган, ятак, явашилук.

На тим списку ще находза коло 400 турцизми. Веџей од половки з нїх уключени и до капиталних словнїкох рускей лексикологиї, до двотомного *Сербско-русского словника* (Рамач 1995–1995) и єднотомного *Руско-сербского словника* (Рамач 2010), у хторих вони третовані як сербизми. Можлїве предпоставиц же кед сербски язик предлужи мац вельки уплїв на руски язик, звекша ще и число турцизмох.

Медзи начищленима турцизмами найвеџей єст меновнїки, хтори угловним єднаки з турцизмами у сербским языку (нпр. *баклава, бакшиш, бурек, гамбар, гарем, джамбас, джезва, кулен, маймун, мантуп, мендоши, отоман, пазар, русвай, фереджса, чардак* и велї други). Менше число меновнїкох ще поклопює з числом турцизмох у мадярским языку (нпр. *тепша, чижма, доган* и др.). Найвекше число медзи нїма творя основни меновнїки. Єст и даскельо зложени слова (нпр. *караван сарай, наджак баба, рахат-локум, шах-мат*), ал€ їх составни элементи бешеднїки руского найчастейше не препознаваю.

Мож при меновнїкох-турцизмох видзелїц и даскельо суфикси турскога походзеня: -лия (*Бечлия, гарачлия, дембеллия, дустабанлия, еснафлия, занатлия, новайлия, Османлия, пубертетлия, факултетлия, фишеклия* и др.); -лук (*безобразлук, гаджилук, майсторлук, мамурлук, муштулук, ортаклук, пашалук, простаклук, явашилук* и др.); -джия (*абаджия, бонбонджия, бурекджия, гаджия, галамджия, нишанджия, силеджия, топджия, трамвайджия* и др.). При даєдних лексемох

новшого походзеня основа славянскага походзеня, а лем суфикс турскага (напр. *факультетлия, простаклук, силеджия*).

Находзіме и коло трицец діеслоўва, напр. *ашиковац, баждариц, байрамовац, баталіц, бетяровац, бичачкац ше, каламиц, калуповац, кобуриц, пазариц, попишманіц ше, учарыц, ушичариц* и др. При діеслоўвотурцизмох мож видвойц суфикс *-иса-* (котры походзі од грэческага аориста), напр. *кафенисац, курталісац ше, награйсац, сектерисац* и др.; тот суфикс ше у стандардизаваным рускім заменяю з рускім суфиксом *-ова-* (напр. *калдермовац, тамбуровац*), до чаго не приходзі у бешедним рускім.

Зоз других файтох словох видзелює ше малочисленна група присловнікох медзі хторима ше находза барз фреквентны *баш, джаба/джабе, дубидус, дютором/дютуром/дютуре, мукте, натенане, таман* и *тандара–мандара*.

Же бизме одвітовали на хторых сферах жывота Руснацох вошли турцизмы, послужілі зме ше з класификациёй базовану на тематских обласцох Снежані Петровіч, хтара виглядовала турцизмы у сербскім языку (Петровіч 2012: 351–356). Турцизмы у руском языку зме углавным нашли у 5. (держава, войско, оружие, титулы), 6. (заніманя, ремесла, тарговина, алат), 7. (дружтвены живот, обичаї, бавіска, музика), 8. (религія, вереня), 10. (хижка, мебель), 11. (облечыва, обуй, платна), 12. (пожыва, напой, доган) и 15. тематскай обласці (урбани живот, транспорт). Кед же дадаме и даёдны турцизмы хторы пре малу фреквентносці не уключены до горнъога списку, у 5. обласці ше находза напр. *ага, апс, баждарени, буздан/буздань/бузотвань, булук, виласт, джелат, емир, кадия, кама, левенте, нишан, паша, санджак, сачма, сачмарка, спахия, тапия, топуз, фишек, ятаган, ятак* и др.; у 6. обласці: *абаджия, бичак, вайды, вересия, гайдук, джаба/джабе, дутян, еснаф, еспан, занат, занатлия, кусур, куюнджия, ментели, ортак, пазар, ренде, сайджия, сарач, сермия, табак, табла, теразій, тефтер, чириз, чобан, шетерт* и др.; у 7. обласці: *аманет, ашиковац, бичачкац ше, бакиши, бетяр, джумбус, ефендия, зулум, зулумчар, зурла, конак, маскара, султанат, уйдурма, челик, чемани, явашлук* и др.; у 8. обласці: *аждая, амайлия, Байрам, белай, була, гаджия, дервиш, имам, кадия, каур/каурин, минаре/минарет, муфтия, Рамазан, годжа* и др.; у 10. обласці: *аван, бакар, ботрач, бурма, бурмутица, ибрик, ѹортган, казан/казанъ, казанчок/казанъчок, калай, кат, килим, конак, кубе, мушема, олук, памтур, раф, сач, софа, софра, сундер, теразій, чумез, чуския,*

филджан, фитиль, фуруна, чардак, чивилук, чутора/чутура, шатор и др.; у 11. обласци: *аба, антерия, гатлас, гайтан, елек, калпак, кафтан, кече, минтан, памук, папучка, торба, турбан, фереджса, фес, чижма, чоя, шал, шалвари/шаровари* и др.; у 12. обласци: *айвар, алва, баклава, боза, бурмут, турбия, доган, догањош, дјеврек, јофка, кафа, каймак, качкаваль, леблебия, папазия, пилав, ракия, ратлук/рахат-локум, сарма, сутлияш, чевап/чевапчић, чуфта, чибук, шербе/шербет, тулюмба* и др.; у 15. обласци: *амам/гамам, калдерма, караван сарай, скела, джамия, махала, мермер, чаршия, черга, чергар* и др. На основи тога препатрунку мож повесць же турцизми при бешеднікох руского язика найзаступенши у 5, 6, 10. и 12. обласци. Генерално патратцы, турцизми у руским языку можу быць учыслены до *культурно-историйных пожичкох*, бо у велькай векшини означаю поняца прилапени з приходзеньем османлийскай цывілізацыі на Балкан. Термин *культурно-историйни пожички* хаснуеме спрам Десницкай (Десница 1988: 134–135).

Вигляданене указало даяки іновацій на фонологійним уровню, але фонема /г/ виволує одредзены неодлучносці у писаню. Понеже глотального фрикатива /г/ нет у сербским языку, вон ше заменює зоз веларним фрикативом /х/, а турцизми хтори вошли до руского языку прейг сербского затримую /х/. Турцизми хтори вошли прейг мадярского языка, у хторим егзистує фонема /г/, чуваю жридлове вигварянс. То причина зявеня дзепоєдніх дублетох (напр. *гарамбаша/харамбаша, гарач/харач, гарем/харем*). До словніка турцизмох, заш лем, опредзелели зме ше водзіць их под букву г, маюци у оглядзе же вона одвитує фонеми хтора характеристична и за турски и за руски язик.

Виглядане недвосмислову потвердзело предпоставку же у руским языку з множества лексемах хторе традицыйно третоване як множество сербизмох, односно сербокроатизмох, можліве видзеліц и множество турцизмох.

Виглядане, медзитим, превозишло рамики поставеных цільох за потреби тей роботи и отворело ряд новых питаньох. Воно указало на потребу дальших вигляданьох лексемах у хторих ше обачае упльів турского языка. Даєдни з тих питаньох то: 1. Чи на турцизми у руским языку, попри сербского и мадярского, упльів мал и даєдни треци язик (напр. у лексемах *чаторня и ботрач*)?; 2. Хтори шыцко шліди турски язик охабел на кождым уровню лингвистичнай аналізи?; 3. Хтори турцизмы маю у себе елементи арабского або персийского походзеня?; 4. Хтори турцизмы означаю цалком нови поняца и незаменліви су (напр. *бостан*,

---

*бужсак, зулуфи, мендюши), а хтори виволую синонимию и заменліви су у сучасним руским языку (напр. *покрутки* : *бубрети*; *шаркань* : *аждаја*; *дюбре* : *гної*), цо характеристичне за стредки дзе Руснаци не жию гомогенизовано. Необходиме у дальших вигледованьох уключиц и етимологию.*

***

У руским языку ёст коло 400 турцизми. Векшина з ніх пришла прейг сербскаго языка, а лем мале число прейг мадярскаго языка.

Штири пиятины турцизмох меновнікі. При меновнікох-турцизмох мож обачиц даскељо суфиксі турскаго походзеня (напр. *-лия*, *-лук*, *-джия*), хтори представяю іновацыю у рускай морфологійней системі. Векшина меновнікох-турцизмох директны реплики. Шыцкі діеслова-турцизми (коло 35) не представляю директны реплики; вони доставаю заканчэння характеристичны за рускі діеслова. Малочислены присловнікі барз фреквентны.

Турцизми у руским языку углавным находитиме у тематских областцах хтори ше одноша на державу (администрацию, управу), войско, оружие, титулы; заніманя, ремесла, тарговину, алаты; дружтвени живот, обичаї, бависка, музыку; религию, вереня; хижу, мебель; облечиво, обуй, платна; пожива, напой, доган; урбани живот, транспорт. Векшина турцизмох рускаго языка ма место у культурно-историйных пожичкох. Їх значэння у руским языку найчастейшэ исти як и у турским языку, або су редукавані.

ЛИТЕРАТУРА

- Бенчик, С. (2014). *Гунгаријзми у руским језику*. Нови Сад: Дружтво за руски језик, литературу и културу.
- Десницкая, А. В. (1988). Типы лексических взаимосвязей и вопросы образования балканского языкового союза. У: *Славянское языкознание, X Международный съезд славистов*. Москва, 131–150.
- Fejsa, M. (2014). The Influence of International Relations on the Status of the Ruthenians, Their Language and Culture. In: G. Rađa, H. Arslan, P. Runcanand and A. Akdemir eds., *Interdisciplinary Perspectives on Social Sciences*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 157–165.
- Фејса, М. (2016). Турцизми у русинском језику. У: Ивана Живанчевић Секеруш и Небојша Мајсторовић ред., *Сусрет култура 8*. Нови Сад: Филозофски факултет, 235–252.
- Haugen, E. (1956). *Bilingualism in the Americas: A Bibliography and Research Guide*. University of Alabama Press.
- Перовић, С. (2012). *Турцизми у српском призренском говору*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Рамач, ЈО. (1983). *Рускалексика*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогију, Катедра за руски језик и литературу.
- Рамач, ЈО., Фејса, М. и Медеши, Г. (1995). *Српско–русински речник / Сербско–руски словник*, I, А–Њ. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик и литературу – Дружтво за руски језик и литературу.
- Рамач, ЈО., Фејса, М. и Медеши, Г. (1997). *Српско–русински речник / Сербско–руски словник*, II, О–Ш. Београд: Завод за учебнике и наставни средства – Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик и литературу – Дружтво за руски језик и литературу.
- Рамач, ЈО. (2002). *Граматика руског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Рамач, ЈО., Тимко–Дјитко, О., Медеши, Г. и Фејса, М. (2010). *Руско–сербски словник / Русинско–српски речник*. Нови Сад: Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски језик и литературу и Завод за културу войводањских Рујнаца.
- Škaljić, A. (1973). *Turcizmusrpskohrvatskom–hrvatskosrpskomjeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- Шовљански, Р. (2010). *Речник турцизама*. Рукопис није објављиван.

Др Михајло Фейса, мср. Сенка Бенчик

ЈЕЗИЧКИ СЛОЈ ТУРСКОГ ПОРЕКЛА
У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

У русинском језику има око 400 турцизама. Већина их је дошла преко српског језика, а мањи део преко мађарског језика. Русински језик је био у директном контакту са турским језиком само у Карпатском ареалу до средине 18. века, до досељења Русина у Бачку. Четири петине турцизама су именице. Могуће је разликовати неколико суфикса турског порекла у именицама-турцизмима (нпр. *-лия*, *-лук*, *-джия*), који представљају иновацију у русинском морфолошком систему. Већина именица-турцизама су директне реплике. Сви глаголски турцизми (око 35) не представљају директне реплике; добијају наставке који су карактеристични за русинске глаголе. Има и неколико прилога који су врло чести. Њихова значења на русинском су иста као у турском језику или су редукована.

Кључне речи: русински језик, турцизми, турски утицај, српски утицај, културно-историјске позајмљенице, језици у контакту.

Dr Mihajlo Fejsa, MA Senka Benčik

**THE LINGUISTIC LAYER OF TURKISH ORIGIN IN THE
RUTHENIAN LANGUAGE**

Summary

There are about 400 turkisms in the Ruthenian language. Most of them have come through the Serbian language and a smaller part through the Hungarian language. The Ruthenian language was in direct contact with the Turkish language only in the Carpathian region up to the middle of the 18th century, to the Ruthenians' settlement in Bačka. Four-fifths of the turkisms are nouns. It is possible to distinguish several suffixes of Turkish origin in the noun-turkisms (for ex. *-лия*, *-лук*, *-джия*), which represent an innovation in the Ruthenian morphological system. The majority of noun-turkisms are direct replicas. All verb-turkisms (about 35) do not represent direct replicas; they acquire the endings that are characteristic of Ruthenian verbs. There are several adverbs that are very frequent. Their meanings in Ruthenian are the same as in Turkish, or reduced.

Key words: Ruthenian language, turkisms, Turkish influence, Serbian influence, cultural-historical loanwords, languages in contact.

*Робота настала як результат проєктох *Язик и культури у часу и простору* (хтори фінансиує Міністерство просвіти, науки і технологійного розвою Республіки Сербії, ч. 187002) і *Русинистични виглядовання як одвіт на вимоги дигиталнай ери* (хтори фінансиує Покраїнски секретаріят за високе образоване и научово виглядовавацку діялносць, ч. 142–451–2968/2020–01).

Мр Славомир Олеяр, Канада

ТУРЦИЗМИ У РУСИНСКИМ ЯЗИКУ

Абстракт: У карпаторусинским и у нашим руским язику турцизми прилапени на веций спосobi: 1. у контактох медzi Русинами и Турками у войнох на гранічных териториох медzi Польско-литовску унию дзе предки Русинох жили (сиверни часци Мадярскай, Трансильвания, часци Галичини, Буковина и Подоле), ал€ и у їх медзисобней тарговини; 2. прейг польского язика; 3. прейг мадярского язика; 4. прейг сербского язика.

Ключни слова: турцизми, карпаторусинки язик, руски язик, спосobi прилапйованя

Отоманске царство ше, по успішних войнох на своїх восточних граніцох и забераню териториох у Африки, почало ширыц на заход и заберац території у Европи. Так 1354. року завжати Константинополь и пременовани на Истамбул. Завжати Београд 1521. року, а у битки при Мохачу 1526. року, султан Сулейман Велічествени однесол победу над мадярским кральом Лайошом II и так отворел драгу дальней турской експанзії. Ціль му бул завжац Беч, потым Венецию и Рим и так зламац християнство место хторого сцел поступн€ увесц ісламску виру до покорених жемох. Року 1541. австрійски император Фердинанд бул примушени поцагнуц ше зоз Будиму и шейсц роки познейше почал плацц Турком як дань по 30.000 дукати рочн€ же би му було допущене затримац заходни часци Мадярскай.

Християнски швет у цалей Европи ше тресол пред незастановліву силу отоманского немилосердного войска хторе зоз свою моцну флотилу контроловало Чарне и л€м цо не цале Штредожемне морйо. Шпания и Португалия чувствовали присуство отомнскай морнарицы и у Индийским океане на своїй драги до Индії, одкаль привожели попер и други присмачки.

Кральовина Польска водзела битки зоз Турками од 1485. по 1503. рок, а помогли ей вельке Литовске князовство, Мазовске князовство и Держава теутонскаго шора, док Турком помагали Кримски канат, Молдавия и Влашска, хтори були вазални держави. У гранічним подручу медzi Польску и Молдавию жили Русини. Понеже Турки брали до свойого войска и хлопох зоз завжатих териториох, можлівосц же ше у турским войску находзели и Русини зошицким можліва.

Перша правдива война медzi Отоманску империю и Польско-литванску унию ше одвивала од 1620. по 1621. рок пре контролу над Молдавиу у хтрай Турки мали своё интересы, як и пре непреривни напади козакох на турски граніці. Козаки були преважно Русини под команду Польско-литванской держави. Война закончена так же ше Польско-литванска держава одрекла интересох у Молдавії.

Шлідуюча война медzi Отоманску империю и Польско-литванску унию одвивала ше од 1633. по 1634. рок. Почала так же Татаре, турски поданіки, нападли Камянець Подильски, зарабровали веліх жительюх хторих мали предац як рабох, побрали зоз собу статок и шицко цо могли однесьц и рушели ше до Молдавії. Командант Польско-литванской армії ше рушел за німа зоз 2.000 вояками, сцигол их при рики Прут и ведно зоз додатними козацкими моцами хтори мали коло 8.000 воякох, побил их шицких и врацел назад зараброваних и їх рухоми маєток. Медзи зараброванима, як и медзи козаками, вироятно було вельо Русинох з оглядом на край дзе ше тоти подїї случовали.

Польско-козацко-татарска война ше ведла од 1666. по 1671. рок, а у ствари була война зоз Татарами и Гетманщину познату у литератури як Русинска держава лєбо Войско Запорожске. Гетманщину основал Богдан Хмельницьки под час повстаня од 1648. по 1657. рок, але ю з пактом у Переяславе 1654. року дал под защиту царской Русиї. Гетман Петро Дорошенко, у намаганьох контроловац Правобережну Україну (праве побереже рики Дніпру з городами Київ, Черкаси, Житомир, Винница, Кривоград) и одбраніц ю од Польско-литовской униї и царской Русиї, подписал пакт зоз султаном Мехмедом IV зоз хторим Гетманщина постала вазал Отоманской империї. Татаре, хтори непреривно нападали на Польско-литовску унию, одкаль брали жительюх до рабства, удружели ше з козаками Петра Дорошенка. Таке здружене войско Польско-литовской униї победзело даскелью раз. На териториї Правобережней України тиж жили Русини.

Року 1672. почала нова война медzi Польско-литовску унию и Отоманску империю, у хтрай султан Мехмед IV зоз 80.000 турскими вояками напредовал аж по Львов хтори бул обколешени. Война престалла зоз подписаньом мира у Бучачу и обовязку Польско-литовской униї плацц Турком як дань 22.000 дукати рочнє. Турки завжали Подольске воеводство, а Киевске и Братиславске воеводство припадло Гетманщини. Война вибухла знова 1673. року, кед Сейм не прилапел плацц таку дань Турком, бо би то П–Л унию приведло до вазалного положеня. Формована

нова армия зоз 37.000 вояками и коло 40.000 регистрованіма козаками. Гетман Собески успішне поциснул Отоманске войско, завжал Молдавию и ошлебодзел часць українских жемох хтори були под Турками. П-Л унія не мушела вецей плацыц Турком 22.000 дукаты, а велі зарабровані були ошлебодзені.

Остатня война медзи Польско-литовску унію и Отоманску империю тирвала 16 роки, од 1683. по 1699. рок. Битки водзены у рижних крайох Австриї, Мадярской, Сербії, Молдавії и України. Войско П-Л унії помогнул такволані Святы Союз (Царска Русия, козацка Гетманщина, Република Венеция, Горватске кральовство, Мадярске кральовство и з повстанікамі зоз Сербії, Албанії, Греческай, Болгарской и Чарней Гори). У даскеліх биткох, спомедзі хторих найважнайши битка за Беч (1683. року), Мохачска битка (1687. року) и битка при Сенти (1697. року), Отоманске царство страцело моц и нігда ше вецей не окрипело, але ше так и Польско-литванска унія почала помали розпадовац.

Турки спадаю до туркійскай групи народох, ведно зоз Азербайджанами, Казаками, Киргизами, Уйгурами, Узбеками и Татарами. Сами Турки то мишаніна рижных племенох, а найзначнейши з ніх то Огузи, чийо потомки формовали Отоманску империю. У ствари, племе Каї, хторе припадало ширшай групи племенох з єдним меном Огузи, були тоти зоз хторих походзи султан Осман I, снователь династії Османлийох цо пановали у Турскей од 1299. по 1922. рок. Турски язик найрозширенши медзи туркійскими язиками и з нім ше нешка служа коло 75 милиони людзе. Спада до алтайской групи уралско-алтайской фамелиї язикох и повязані є з монгольским, кореанским, а можліве и з японским язиком.

Синтакса у турским языку іншака як у индоевропских язикох. Наприклад, виречене „Я читам кніжку” (субект + дієслово + об'єкт) у турским языку випатра так: „Ben kitap okurum” т.e. „Я кніжку читам” (субект + об'єкт + дієслово).

Пре розличну синтаксу, турски язик у Европи не прилапело локалне жительство, та не зохабел глубокі шліди у бешеди покорених народох хтори бешедовали на язикох з индоевропской фамелиї язикох. Остали лем шліди у словох, а число турских словох пропорциональне часу за хтори тот народ бул под Турками. Так, наприклад, у сербским языку ёст вецей турски слова як у польским, прето же Турки були присутни у Сербії дужей як у Польской.

У таблічки приказани лем дзепо ёдни турски слова хтори мож найсц и у русинским язику, а детальнейше вигледоване би напевно принесло ище векше число. Пре думаня же ше тоти слова нашли у нашим язику так же су превжати з мадярского лёбо польского язику, приказани паралелно мадярски и польски слова, як и слова карпаторусинского язику. Там дзе еквиваленты у карпаторусинских словах нє найдзени, положены знак питаня (?).

Консултанти:

др Юлин Рамач – карпаторусински

Пирошка Младенович - мадярски

Войводянско—русинське слово	Турске слово	Мадярське слово	Карпаторусинське слово	Польське слово
тезга	tezgah	pulton, pult	прилавок	blat
бичак	çaklı	bicska	бичак	scyzoryk
торба	torba	táska, tarisznya	торба	torba
шатор	çadır	sátor	шатор	namiot
корбач	kırbaç, kamçı	korbács	корбач, кербач	korbač
алат	aleti	szerszámok, szerszám	серсам, серсама	narzędzie
гасура	hasır	gyékényfonás, gyékény	рогожа	asura
лампа	lamba	lámpa	лампа	lampa
шапка	şapka	sapká	шапка	czapka
чижма	çizme	csizma	чижма, чіжма	buty
лата	lata	léc	лата	łata
айвар	ayvari	ajvár	баклажанна(я) икра	ajvar
гамбар	ambar	istálló, góré	?	stodoła
баба	babaanne	nagyanyánk, anyó	баба	baba
алдомаш	aldomaš	áldomás	алдомаш	aldomas
чардак	çardak	çardák	?	čardak
баряк	bayrak	zászló	прапор	barjak
гайде	haydi	gyere, gyerünk	айде	chodź
шатор	çadır	sátor	шатор	namiot
гайдук	haydut	bandita, hajdúk	гайдук	hajduk
алва, галва	alva	alva	халва	chałwa
памук	pamuk	pamut	памут	bawełna
хотар	atar	atar	?	atar
бакар	bakır	réz	мідь	miedź
баклава	baklava	baklava	?	baklava
балта	balta	balta	балта	balta
барут	barut	por, poskapor	порох	barut
бостан	bostan	bostan	?	bostan
боза	boza	boza	?	boza
буджак	budzak	budzak	?	budzhak
будала	budala	bolonddá	дурак	głupiec

По думаню др Іштвана Удвария (Udvári István), слова хтори ше закончую на -ар, як наприклад *бакар*, *гамбар*, *айвар*, *хотар* итд. славянского, у ствари русинского походзеня. Можліве же тоти слова превжати з русинского до турского, та би ше могло бешедовац и о русинизмох у турским языку.

Ест веций можлівосці як ше турцизми нашли у русинскім языку.

Основна можлівосць то же турцизми прилапени у медзисобных контактох медzi Русінамі и Туркамі не лем у войнох на гранічных територійох медzi Польско-литовску унию у хторей Русіні були ровноправни конститутивни народ, але и у медзисобней тарговини на територійох цо були населені и зоз Русінамі, а хтори завжала Отоманска імперія. То насампредз сіверни часцы Мадярской, Трансильвания, часцы Галичини, Буковина и Подоле.

Друга можлівосць то же турцизми вошли до русинскаго языка прейг польскаго.

Шлідуюца можлівосць то же турцизми пришли до русинскаго прейг мадярскаго языка. Тиж можліве же турцизми прилапени у русинскім прейг сербскаго языка.

З другога боку, вироятно же векшина турцизмох у русинскім языку не првжата ні од кого, але є директны упліў турскаго языка на завжатих територійох и на територійох дзе ше тарговело з Туркамі, т.е. турцизми то историйни шліди подійох яки зазначены и у нашым языку.

Кед ўдно слово исте у войводянско-рускім и карпаторусинскім языку, то може значыць же вироятно настали источашнє, на истей території, пред миграцию Русінох до Панонскай ровніні.

Кед ўдно слово розличне у тих язикох, и то так же у войводянско-рускім представя турцизэм, а у карпаторусинскім языку не, то би могло значыць же тот турцизэм прилапени по лебо под час миграції Русінох з Карпатах на Панонскую ровніну, и то зоз мадярскаго лебо сербскаго языка.

За точнёйши одвит на питане одкаль ше у русинскім языку нашли турцизмы, бул бы потребни детальнёйши, мултидисциплинарны приступ гу выгледованю тей темы з боку науковцох специализаваних у лингвистики, исторії, социолонгвистики, а окреме историйно-компаративнай лингвистики.

Мр Славомир Олејар

ТУРЦИЗМИ У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

Неколико векова Турци су били присутни у Европи где су, након повлачења, остали трагови њиховог језика. Трагови турске културе на освојеним територијама и у пограничним областима, где су се често одвијале битке и трговине, пропорционални су времену њиховог присуства. У овом раду су прелиминирани могући утицаји турске на русинску лексику и обрнуто, утицај русинске на турску. Такође су поменути и вероватни начини увођења турских речи у русински језик.

Кључне речи: турцизми, карпатскорусински језик, русински језик, методе усвајања

Slavomir Olejar, M. Sc.

TURKISMS IN THE RUTHENIAN LANGUAGE

Summary

For several centuries, the Turks were present in Europe, where, after the withdrawal, traces of their language remained. Traces of Turkish culture in the conquered territories, as well as in the border areas where battles and trades often took place, are proportional to the time of their presence. In this article, the possible influences of Turkish on the Ruthenian vocabulary, and vice versa, the influence of Ruthenian on Turkish are preliminarily examined. The probable ways of introducing Turkish words into the Ruthenian language were also mentioned.

Key words: Turkisms, Carpathian–Ruthenian language, Ruthenian language, methods of adoption

---

Мр Славомир Олеяр^{1*}, Канада

ЛЕМОВИЧИ (LEMOVICES) И ЛЕМКИ (LEMKOS)

Абстракт: З методу компаративнай анализы у тим тексту направени свойофайтови експеримент з цілью указаць як іншака інтерпретация існуючих історийних текстох може привесць до заключеньях хтори ше розлікую од общеприлапеніх становіскох які ше, кед давна історія єдного народу за хтору нєт достаточни, лёбо ест лем фрагментарни шліди, часто приноша зоз консензусом хтори може буць под уплівом політики лёбо націонализма, та прето таки заключеня мало виродостойни, цо отверга простор за нови виглядовання и ішаки роздумованя.

Ключны слова: Лемки, Лемовичи, Келти, Били Горвати, Анти

Од прадавних часох чловечи род жие у групох, а тенденция гу спонтаному групованию по гоч якей основы (язичнай, интереснай, вирскай, национальнай ітд.) утканы до нашого ества, таковесць до генох. Сами групи найчастейше гетерогени, т.е. ёдна група може представляць множество членох з ріжнми прикметамі. Наприклад, група формована по вирской основы може уключиць членох ріжнх національносцох але истей вири, а друга група формована по національнай основы, може уключиць членох ріжнх вирох, але истей національносци.

Сама тата ріжнородносць основох групования надрилює питане: цо то народ?

Ест велій дефініцыї поняца „народ”. Спрам ёдних, то „менована и самодефинована людска заедніца чийо члени пестую заедніцкі мити, символы вредносци и паметаня, пребываю и притулены су гу історійнай дідовщини, творя и ширя препознатліву явну культуру и почитую взаємни закони и звичаї.”² Спрам других, „народ то кождодньови референдум, а народ засновани не лем на тим кельо взаємно забува, але и на тим кельо ше здогадує”³.

---

¹ slavomir.olejar@gmail.com

² James Stinson, Elizabeth Lunstrum, Biocultural nation making: Biopolitics, cultural-territorial belonging, and national protected areas, York University Canada, (<https://doi.org/10.1177/2514848621995189>)

³ Ernest Renan, "Qu'est-ce qu'une nation?", conference faite en Sorbonne, le 11 Mars 1882, Accessed January 13, 2011

Ридки приклади же даєден народ пременел свой етноним (познати и як автоним т.е. самоназва) без прициску у векшини сферах свойого постостояння (соціальней, економскей, політичней, релігійней итд.) як що бул случай з векшину Русинох хтори пре вонкашнї прициски и други причини (що звонка теми того тексту), прилапели егzonим (познати и як ксеноним, т.е. мено дате од других) и почали сами себе наволовац Українци.

Етноним, попри даєдних обичайох, вообще мож тримац як константу у історії єдного народу, з варіаціями у його вигваряню. Наприклад, етноним *Français*: Французи, French, el francés, Французите, die Franzosen, de franske, Fransızca, Frakkarnir итд. ще розлично вигваря у рижних язикох, але вше ма исте значене. Пре тоту причину, мено єдного народу ще може, без векших пременкох, „прецаговац“ през тисячи роки історийного часу по миру же дзепоєдним науковцом випатра неможліве же слово о истим народу.

На лістини кельтских нароах мож найсц и таки назви хтори силовнє нагадую терашнї славянски, наприклад: Ruteni, Lemovices, Boii, Lugii.⁴

Намира ми у тим тексту указац на таки случай дзе ще єден етноним зявює у давній Европи, а толкованя його обстояння у даскелих милениумох контроверзни и по нешка представляю жридло правоценьох медзи науковцами.

Лемовичи (Lemovices)

Трима ще ще Лемовичи населели до французких провінцийох Limousin и Poitou коло 700. и 400. року п.н.е. Вигледованя о їх походзеню, як и о походзеню других Келтох, ище не докончени.

Спомина их римски войсководитель Цезар (Julius Caesar 12. юля 100. п.н.е. – 15. марта 44. п.н.е.) у своїй книжкі *Commentarii de Bellō Gallicō*. Келти у Галиї (нешкайша централна, сиверна и восточна Французка) организовали повстане против Римянох под вождством Верцингерорикса (*Vercingetorix*), краля кельтского племена Арверни хтори зединел велі кельтски племена. У битки за утвердзене Алезия (нешкайши Mont–Auxois недалеко ад Alise–Sainte–Reine), 52. року п.н.е. учасцівовали 10.000 лемовицки вояцы против Цезара.

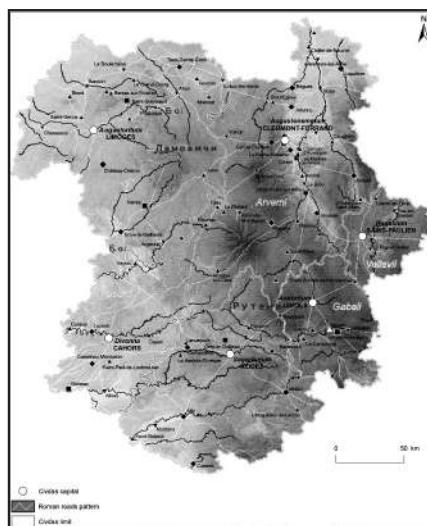
⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ancient_Celtic_peoples_and_tribes

Лемовичох тиж спомина и Плинне Старши (*Gaius Plinius Secundus* 23/24–79 н.е.), римски природњак и филозоф у своји Природнай историји⁵ јак Лемовикес (*Λεμοουίκες*) и сущедних при Арвернох (сл. 1). Їх главни город ше волал Аугусторитум хтори бул пременовани до Лемовичи и конечно до Лимогес (нешкайши *Limoges* у Французкай).

Страбо (64 п.н.е. - 24 н.е.), гречески географ, филозоф и историчар, описує Лемовичох под истим меном як и Плиниє, у своїй Географиї (Γεωγραφία)⁶ як сущедних гу Арверном.

Птоломей (Claudius Ptolemy, Κλαύδιος Πτολεμαῖος, 100 –170 н.е.), математичар, астроном, филозоф, географ и астролог, написал медзини и кніжку Географски напрямки (Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις)⁷ и у ней спомина Лемовичох як Лемуйки (Λιμουνικοί).

Головний місто йм було Durotinum (нешкайши департман Villejoubert) у південній Французькій, а по злучуванню того департману до провінції Аквітанії, головний місто перетворилося на Augustoritum (нешкайши Limoges)⁸.

Сл. 1. Лемовичи

⁵ Gaius Plinius Secundus, *Naturalis Historia*

⁶ Strabo, Geographiká, 4:2:2

⁷ Ptolemy, *Geōgraphikè Hyphēgēsis*, 2:7:9

⁸ <https://en.wikipedia.org/wiki/Limoges>

Лемки

Лемки населяю краї у України, Словацькай и Польскей (сл. 2). За себе тримаю же су подгрупа Русинох тє. Українцох, гоч їх припадносць другим етнічким групом контроверзна и часто ше их у науки приключує гу другим ентнічним ентитетом.

Так ше, наприклад, кажда можлівосць же Лемки, як и Русини, маю даяку вязу зоз Київську Рус, алє су потомки лєбо давних Славянох хтори до Штредней Європи пришли вєдно з Гунами у 5. вику, лєбо Билих Горватох и Русинох у Галичини и Подолю, лєбо Влахох зоз Трансильвани⁹¹⁰, а даєдни авторе твердза же су потомки українских приселенцох, тє. зараброваних запорожских козакох¹¹. Єст тиж так и таки думаня же то у ствари Били Горвати хтори помишани зоз Словацами з русинским уплівом и Влахами.¹²

Интересантна теория о билогорватским походзеню.

Сл. 2. Сучасна розширеносць Лемкох

⁹ Magocsi, Paul Robert (1995). "The Carpatho-Rusyns". Carpatho-Rusyn American. XVIII (4).

¹⁰ Majorov, Aleksandr Vjačeslavovič (2012), Velika Hrvatska: etnogeneza i rana povijest Slavena prikarpatskoga područja [Great Croatia: ethnogenesis and early history of Slavs in the Carpathian area] (in Croatian), Zagreb, Samobor: Brethren of the Croatian Dragon, Meridijani, ISBN 978-953-6928--26-2.

¹¹ И. А. Бойко (2016). "ЛЕМКИ". Great Russian Encyclopedia (in Russian). Bolshaya Rossiyskaya Entsiklopediya, Russian Academy of Sciences. "Сформировались к 17 в. на основе потомков историч. хорватов и укр. переселенцев (в т. ч. пленных запорожских казаков)."

¹² Wooden Tserkvias of the Carpathian Region in Poland and Ukraine" (PDF) (Press release). Warsaw – Kiev. UNESCO. 2011. p. 9. Retrieved 2020–08–03.

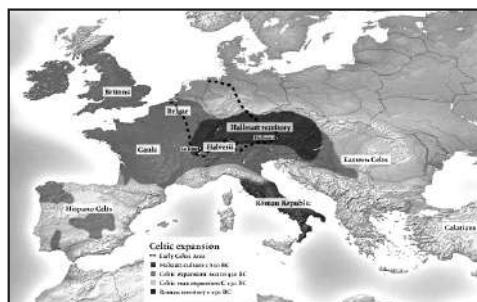
Іранське племе Скити населявало часци коло Азовського моря у 7. вику п.н.е. кед их у 6. вику п.н.е. почали нападаць и поцисковаць Сармати у своїм рушаню на заход. У шлідуючих вікох, у культурних и лингвистичних контактох Іранців з давніми Славянами, настал народ Анти¹³ хтори були Славянє и жили медзи ріками Дністром и Дніпром од 4. по 7. вік н.е. Предпоставя ще же Били Горвати були єдно од здружених племенох наволаних зоз заєдніцким меном Анти.¹⁴

Анти (а з тим и Били Горвати) ще под прициском Гунох и Готох населєли до Галичини (Галиції) у 3. лєбо 4. вику.

У римських часох, значи и у 3. лєбо 4. вику, Галичина була населена зоз розличними кельтскими и другими племенами, уключуючи Галичох (Gaulics), Лемкох (Lemovici), Волинянох (Bolihinii), Германох, Готох, Вандалох итд. Уж у 6. вику Били Горвати були домінантни на тих просторах, т.е. у Галичини.¹⁵

З другого боку, твердзі ще же Лемки були Били Горвати. Чи можліве же Лемки (Лемовичи, Lemovices) то не були, але у ствари Славянє медзи Келтами, автохтони народ у Галичини?

Кельтські племена ще зявили у Європи у давніх часох, спрам єдних уж 1200. року п.н.е.¹⁶, а почали „неставаць” зоз римськими вторгненнями, борбами, пресельованьем пре природні ресурси (руда железа, соль итд.), пре прициск прилапиц римських богох место своїх уж коло 40. року н.е. На сл. 3. приказана присутносць Келтох у Європи.

Сл. 3. Келти у Європи

¹³ Sedov, Valentin Vasilyevich (1979). Происхождение и ранняя история славян (PDF). Москва.

¹⁴ Paščenko, Jevgenij (2006), Nosić, Milan (ed.), Podrijetlo Hrvata i Ukrajina, Maveda, ISBN 953-7029-03-4.

¹⁵ Dr. Samar Abbas, Bhubaneshwar, India., „Samar Abbas, Common Origin of Croats, Serbs and Jats, The symposium proceedings Old Iranian Origins of Croats, Zagreb, 1998”. Iranchamber.com.

¹⁶ Chadwick, Nora; Corcoran, J. X. W. P. (1970). The Celts. Penguin Books. pp. 28–33.

Народ, лέбо група племенох хтора бешедовала на медзисобно подобных язикох (як нешка славянски языки) и була прешиrena на такей велькай териториї, не могла „нестац”. През вики трацели и меняли свойо мена (подобне як цо ше векшина Русинох наволала Українци), груповали ше под другима менами, даёдни були асимиловани.

Келти у Европи були политеїsti¹⁷ як и Били Горвати и Лемки (Lemovices) и барз чествовали богох и богинї, з тим же богинї були у вязи зоз природу, поготов з риками. Римяне, зоз забераньом келтских територийох, принесли зоз собу и свою культуру и религию хтору поступнє уведли до келтской, заменююци їх божества зоз римскими.

Одуперан€ таким пременком приведло до того же ше дзепоëдни келтски племена, як цо то Лемовичи (Lemovices), хтори були неприятеле Римяном од давних часох, преселели до других крайох дзе воëна и административна присутносц Риму була слабша. Позната битка за Алезию, дзе на боку Верцингеторикса (Vercingetoriks) 52. року п.н.е. процив Цезара участвовали 10.000 Лемовичи. Пре таки неприятельства и процивен€ Риму, Лемовичи ше поцагли на окраїска империї, на восток до лесох, дзе могли присц до дотику зоз Билима Горватами (Антами) хтори ше ту познейше населели, ал€ зоз хторима мали праславянски язик як розумліви язик за комуникацию.

Заключення

Лемки не потомки Билих Горватох, бо були славянске племе у Штредней Европи медзи Келтами, т.e. часц келтского конгломерату хтори ше преселел на восток, а Били Горвати були часц Антох хтори ше з востоку насельовали на заход.

Трима ше же етноним Лемко дериватив од слова „лем”, цо не цала правда, бо ше почал хасновац од 19. вику.¹⁸ Пред тим, як и нешка, Лемки за себе гуторели же су лέбо Русини, лёбо цалком окремней национальносци и походзеня, ал€ поступн€ прилапели и егзоним „Лемки” хтори им дали сущедни народи Гуцули и Бойки.

Ест надосц индиций же велі славянски племена, медзи нїма и Лемки, жили помишани з Келтами у Европи од найсташих часох, ал€ сучасна история, як наука до хторей ше глїбоко уплётли политика и национализем, за тераз побива таки можлівосці.

¹⁷ Cunliffe, Barry, (1997) The Ancient Celts. Oxford, Oxford University Press ISBN 0-19-815010-5, pp. 183 (religion), 202, 204-08.

¹⁸ Макар Ю.І. (2009). "ЛЕМКІВЩИНА". Encyclopedia of Ukrainian History (in Ukrainian). 6. Naukova Dumka, NASU Institute of History of Ukraine. ISBN 978-966-00-1028-1.

Мр Славомир Олејар**ЛЕМОВИЧИ (LEMOVICES) И ЛЕМКИ (LEMKOS)***Резиме*

Различита тумачења историјских текстова често доводе до различитих закључака. На примеру народа у Закарпатју који се називају „Лемки” због речи „лем” (само) коју користе у свом језику и за који не постоји консензус о пореклу, покушано је да се утврде његови дубљи, европски корени. Закључак да су словенског порекла, различити од Белих Хрвата и да су живели међу келтским племенима као Лемовичи (Lemovices), једнако је вероватан као и други који се односе на античка времена без чврстих писаних или других доказа.

Кључне речи: Лемки, Лемовичи, Келти, Бели Хрвати, Анти

Slavomir Olejar, M. Sc**LEMOVICES (ЛЕМОВИЧИ) AND LEMKOS (ЛЕМКИ)***Summary*

Different interpretations of historical texts often lead to different conclusions. On the example of the people in Transcarpathia who are called „Lemki” on the basis of the word „lem” (only) which they use in their language and for which there is no consensus on their provenance, an attempt was made to determine their deeper European roots. The conclusion that they were of Slavic origin distinct from the White Croats and that they lived among the Celtic tribes as the Lemovices is just as probable as others relating to ancient times without solid written or other evidence.

Keywords: Lemkos, Lemoviches, Celts, White Croats, Antae (Greek: Ανται)

Желимир Пап, Австралия

ИНФОРМАЦИЙНИ ТЕХНОЛОГІЇ У ФУНКЦІЇ ИНФОРМОВАНЯ РУСНАЦОХ РУСНАЦІ И ДИГІТАЛНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Абстракт: У роботи слово о значносци дигіталней технології у сучасних умовиох, з огляднуцом на обробок и презентацию руского культурнога скарбу хтори треба зачуваць за новы генерацыі.

Ключны слова: дигітализация, руски скарб, стратегія розвою, применеване информацыйных технологійох

Увод

Дигітални технології, нажаль, у наших інституцыйох не вжали вельки упліў же би ше тоти и будуци технології почало хасноваць у функції информаваня Руснацох. У Национальнай стратегії Руснацох у Сербіі не спомнунте ані ўдно слово о сучасных технологійох хтори би помогли вітворйоваць право на хасноване языка и писма у самовиражованю ідентитету и пред дружством, та образоване, информоване и культура. Стратегія написана як кед би ю писали людзе з початку 19. віку (а маме телько докторох наукох, магистрох...).

Добры 20 роки, нажаль, препадли пре твардоглавосць и необразованосць людзох цо водзели або ище віше водза „нашо“ інституції и такволаней интелегенції же би ше дацо поробело на дигітализации нашого скарбу.

Було даскелью етузиястох, углавним звонка Войводини, хтори розпочали пионирску роботу зазберована нашого скрабу и кладзеня до фурми дигіталных медийох. Нажаль, тоти роботи не були ані кус прилапени з боку наших інституцыйох хтори би требали буць ношителем хаснованя сучасных технологійох.

Стратегия

У Национальнай стратегії Руснацох у Сербії нажаль не спомнute ані єдно слово о сучасних технологіях хтори би помогли витворйовац право на хасноване язика и писма у самовиражованю ідентитету и пред дружтвом, та образоване, информоване и культура. Стратегія написана як кед би ю писали людзе з початку 19 віку. Як перше, требало би написац зошицким нову стратегію хтора би облапела и информативни и шицки нови технології як вельку помоц у дигитализації нашого скрабу, а зоз тим и його хаснованю.

Перши крохай

Ище вше ёст часу (кажды дзень вше меней) поробиц шлідуюци ствари у кождым месце дзе жию нашо людзе:

1. пойсц по наших институцыйах як цо то Дом культуры, ентно-музей або подобны организацій (Руски, Керестур, Коцур...) и дигитализовац шлідуюце (од часу хтори доступні):

- фотографії, філми, видеа, релевантни за историю места;
- документы о активносцы у месце;
- други важни материяли з исторіі места; позберац т.е. записац шицки локални обичаї, облечиво и тому подобне;

2. НВУ *Руске слово* ма окремну улогу у дигитализації и презентованю нашого скрабу зоз найновшима технологіями. Єден зоз первых крохайох мушел бы буц:

- скенирац шицки друковані видання як цо то *Руске слово*, *Заградка*, *Мак*, кніжкі...(цо не маю даяку форму електронскога запису). Пачац, поведзмезе, од виданьох пред Другу шветову войну, а познейше, у дугей фазы, шицко друге по зявіоване первых электронских записох;
- фото-документацию и подобне, як цо то видео записи, кратки філми и др. би ше тиж так мушело „записац” дигитално;
- при скенираню друкованого материялу би ше мушело записац такволані ключни слова (по хторых ше годно гледац документ, фотку, кніжку...);
- електронски записи би требало зачувац на медийох як цо то тварди диски же би познейше були хасновані за дальши

обробки. Тиж так направиц найлепшу стратегию вязано за бекап (дупловане записох), кед би пре технічни и други причини записи були „висцерані”.

Обявиц

Шыцки тоти горе дигитализовани материяли би требало обробиц и потым обявиц. Єден з найлепших способох обробку би було кед би ше уключели: Филизофски факультэт – Оддзелене за русинистику и штредня школа у Руским Керестуре. З другима словамі, будуци матуранті, дипломцы, магистрове и докторе наукох би требали вжац як темі за свойю роботи дацо зоз гореспомнутого. Зоз тим би ше достало голем два стварі: наукови обробок постаяцшаго скарбу и зачуване за нови генерацыї. Тиж так, тоти роботы би требало координавац зоз ёдного центру притримующи ше стратегії, а технічны бок би ше тиж мушело провадзиц и координавац.

Цо далей

Вшэліяк, провадзиц сучасны технологіі и по потребі меняц – дополнівовац же би ше тримало крохай зоз технологію.

Заключне слово

То барз велька робота и треба велью людзох и материялни средства. У тим поглядзе направиц проекти и гледац помоц зоз Еўропскай униі (по моіх информацыйох, ЕУ финансуе проекты хтори вона дума же буду хасновіти).

Тиж так би ше могло направиц стратегию же як вихасновац тоти податки у напрямле интерактивных электронских виданьох. Зоз таким организованьном ше велью лепшсе годно разумиц нашу историю, а з тим би ше и будуци генерацыї, гоч дзе жиу, могли образовац о своій нації. Маме фаховцох, лем треба дзеки з боку тих цо нас водза, по рижних інституцыйох, же би дошлебодзели таку файту розвою у рамикох информацыйных технологійох.

Желимир Пап

**ИНФОРМАТИВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ФУНКЦИЈИ
ИНФОРМИСАЊА РУСИНА
РУСИНИ И ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ**

Резиме

У напису је реч о значају дигиталне технологије у савременим условима са освртом на обраду и презентацију русинске културне баштине коју треба сачувати за нове генерације.

Želimir Pap

**INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FUNCTION OF
RUSYN INFORMATION
RUSYNS AND DIGITAL TECHNOLOGIES**

Summary

The article is about the importance of digital technology in modern conditions, with a review of the processing and presentation of Ruthenian cultural heritage that should be preserved for new generations.

Желимир Пап (Руски Керестур, 1955), дзе закончел перши два класи основнай школы. Дальши шейсц класи основнай, штредню машинску школу, Машински факультет и два роки последипломских студийох закончел у Новим Садзе, медзитим, пре познати причини у нашей жеми не одбранел магистерсу роботу. Ишэ у штрадней школы почал робиц у Радио Новим Садзе за младежскую емисию „Одгуки з ровніні“.

Року 1992. преселел ше до Австралиі, дзе од самого початку робел як програмер. Зоз розвойом информацыйных технологійох и зявенъюм интернету перши з простору Войводини почал обяйовац информаціі и класц их на интернет прэйг веб-фурмох www.rusnaci.org и www.ruskikeretur.com цо жило вецей як 17 роки и удало ше му направиц релативно вельку базу податкох (прэйг 23000 податки). Кед ше зявели мабілны телефони, написал даскелью апликаціі за андроид телефони (Руски Керестур, Коцур, Дюрдьов, Петровци, Миклошевци, Наша кухарка ітд.). Жиє у Сіднею (Австралия).

Любица Отич, Нови Сад

ОВИКОВИЧЕНА ПРИШАГА НА „ШАЛЄНИМ КАМЕНЮ“

Дружтвено-историйни змист винчаних портретох
у Музею Войводини

Абстракт: Музей Войводини у своїх збиркох чува векше число портретних фотографий о свадебных обычаях, як и малженски портрети. Вони углавним настали у медзивойновим чаше, а одредзене число и гевтих зоз седемдзешатих роках 20. вику. Винчани портрет настал зоз формованьем гражданского пасма жительства кед култ фамелий почал заберац барз важне место у дружтве та ше так зявела и потреба за ей визуализацию. Кед церемония винчаня концом 19. вику постала окреме святочна, фотографоване младятох постало обовязнє и їх портрет заберал окремне место у фамелийним албуме. Яки бул руски винчани портрет, попробуеме голем з часци дац одвигт през музейни фотографії.

Ключни слова: Руснаци, винчани портрети, Музей Войводини, култ фамелий, малженство, руске святочне облечиво

Музей Войводини, як установа од океремного национальнага значеня, зазберуе, вигледуе, чува и презентуе скарб шыцких национальных заєдніцох на просторе Войводини. Так ше у збиркох Етнологійнага и Историйнага oddзеленя Музею находза и числени предметы хтори шведоча о культурно-историчнай прэшлосци Руснацох и ўсёх соживоце зоз другима етнічнімі заєдніцамі на тым просторе. Окрем облечива, текстильнаго похижства, ремесленіцкіх продуктох, часци ентериеру рускай хижі и веліх других традиціональных предметох, у збиркох ше чува и коло седемстю фотографій, як и барз значні знімкі на скленах плочах фотографох зоз Коцура. Медзи фотографіямі ёсць досць винчани портреты—саміх младятох и групны фотографії на хторых мож видзіц дзепоедні свадебны обычай. Понеже Руснаци длуго жили лем у валалох, а аж познейше поставали часць гражданскаго пасма, фотографія як способ з помоцу хторога би ше тирваць зачувало важны подзеі у живоце (родзене, кресцене, винчане, ітд.), при ніх зажыла познейше як то було у горадских штредкох. Цо то конкретно значи и як ше розвивал фамелийни и винчани портрет и як ше тот манір пренесол з гражданскаго

пасма на руралне жительство, медzi хторим теди були и Руснаци, попробуеме дац одвіт.

Привредни розвой городох концом 19. и з початку 20. вику давал моцни импульт формованю гражданства на просторе цалей Габзбургской монархii. Тото нове дружтвене пасмо з часом постало ношитель напредних ідейох и фундамент нового культурно-политичного и духовного розвою, хторе принесло нови стил живота, справованя и другу систему вредносцох. У новим гражданским дружтве, култ фамелий мал окремне место. Вона постава ношитель приватного живота и барз є важна характеристика нового дружтвеного пасма. Прето у тим контексту мушиме и спатрац потребу гражданох визуализовац свою свидомосц о припаданю фамелий, през портрети ей членох хтори ше кладло на найрепрезентативнейше место у фамелійним приватним просторе. За туту идею ше закладала ище царица Мария Терезия у 18. вику, хтора фамелию вше кладла до першого плану та давала же би ше вираਬяло бакрорези членох пануюцей фамелий, хтори украшовали обисца углядних гражданох. Тот манир познейше прилапели и богати граждански фамелий та почали наручовац подобово портрети, и то перше своїх родонаочалнікох, а потім іх супругох. Портрети дзецеох ше аж познейше зявлюю, а барз ридко ше портретовали цали фамелий. Як видзиме, Габзбургска монархия ше ище у 18. вику намагала афірмовац фамелию як основну клітінку дружтва, цо регулювала и формально-правно у Закону о малженстве Осифа II, хтори 1786. року преложени на сербски язик. Таке одношене гу фамелий ма свой фундаментоване у становиску же єдно дружтво моцне тельо, кельо моцна інституция фамелий. Воно було прилапене нє лєм при городским жительстве, але и у валалских штреткох, дзе углавним жили и Руснаци.

Пред тим як ше швет 1839. року збогацел зоз новим одкрицом – фотографию, презентоване и визуализоване фамелий була привилегия лєм малочисленых гражданох, бо подобове портретоване було драге. Кус лепша ситуація була перших роках по одкрицу фотографий; ей виробок бул комліковани и драги, та знова бул доступни лєм богатим. Медзитим, на нашим просторе ше фотография барз розширила уж шейдзешатих роках 19. вику и теди кожда гражданска фамелия мала портрети своїх членох. Вони були дімінзійох 6 x 10 центи. Од теди ше фотографска діяльносц почала швидко розвивац у шыцких наших векших местах. Вона постала своеродни статусни символ нового дружтвеного пасма – гражданства. Фотографоване у городским ателье було окремне дожице

и некаждодніова нагода, кед ше облекало найсвяточнейши шматы и мушело ше випатрац репрезентативно. То нам гутори же уж теды людзе постали свидоми того же таки запис остава занавіше, же є тирваци, та прето муша свойо подоби зохабиц потомком у найкрасшим можлівим виданю. Фотографовало ше у рижних нагодах значных за ёдну фамелію: винчане, народзене дзецах, кресцене, перша причасць ітд.

За розлику од горадох, чийо жительство прилапело фотографию уж шейдзешатих роках 19. віку, у валалах ше вона почала хасноваць даскельо деценній познійше. Так ше случовало и зоз Руснацами хтори жили у малих местах. Ми перши фотографії находзіміе остатніх деценийох 19 віку. Маме барз мало податки о фотографох хтори теды робели у руских валалах, алє дзепоєдни зазначени. Так наприклад маме податки о фотографох у Коцуре, на основі хторих можеме заключыць же тата файта діялносци у тим месце була барз розвита и при Руснацах. Пред Першу шветову войну там робел Янко Колесар, а под час войни и такой по ошлебодзеню туту діялносць превжал Мікола Вадаски. У медзивойновым періодзе у Коцуре робели и фотографії Петро Губаш и Янко Орос, хтори робел и под час Другей шветовей войни. Од 1945. року була и ёдна жена фотограф – Драгица Орос, познейше Біндас, потым Дюра Губаш¹⁹, а у Руским Керестуре медзі двома войнами активно робели Осіп Будінски, Міхал Біркаш и Янко Арт. У веckих местах як то Срімска Мітровица, Руснацы хтори там жили, слизковали ше у ателеях Даненбаума, Сигетия, Молдована, Брашована и других, у Вербаше их фотографовал Йожеф Пехан, у Новим Садзе Кнежевич, Сингер, Рехницер, Вайды и други.

Даскельо слова о інституції малженства

Спрам соціологійнай дефініції, малженство то заєдніца двох особох розличних полох, хтора правно призната теды кед є потвердзена и з боку блізшай и ширшай фамелій. Поняце малженства, як и элементы хтори провадза саму туту подію, меняли ше през час и розликовали ше знука кождэй етнічнай заєдніці. У народзе длugo було присутнє прешвечене же ше до малженства ступа насампредз пре потомство, вец пре економски причини, алє и прето же би малженска пара воспітавала свойо потомство у духу традиціональнай культуры и старала ше о його допатраню. Одношэніа медзі малженску пару розликовали ше у горадских

19 Податки за коцурских фотографох дал Мікола М. Цап з Коцуря.

и валалских штреткох уж и пре саму файту роботи зоз хтору були заняты хлопи. У городох вони були часто тарговци, ремеселніки, а познейше було вшве веций интелигенцій. При ступаню до малженства ше водзело рахунку о тим же би будуца пара припадала истому або подобному материальному пасму, а о тим ше старали родичи хтори одмерйовали материальні стан легіння и дзівкі. Медзитим, барз ше випитовало и генетске нашыдство ёдней фамелій: ментални, физични хороти, характер, подли навикнуца, пороки. У городох не бул одредзены час одаваня и женідби. У валалских штреткох, дзе хлопи углавним були паасты и найчастейше оставали у обисцу свой родичох и на іх маєтку, вони ше вчас женели и ведно зоз супругу доприношели економскому напредованю обисца. О одношенню у таких заєдніцох, то тема насампредз за социологох, та ю прето за тераз охабіме.

Винчани портреты

Винчани портреты постали барз популрани од другей половки 19. віку у шыцких европских гражданских дружтвох. То час кед церемония винчання постала святочна, а фотографія младей у винчаней шмати (кабаце), була обовязна у албуме гражданских фамелійох и то без огляду на іх материальні стан. У сербской исторіі фотографії, як найстарши винчани портрет трима ше діло Анастаса Йовановича, познате под назву „Невеста” (Млода). Цо ше дотика простору тедышней Южнай Угорской, веій зачувані винчани портреты хтори настали шейдзешатих роках 19. віку, шведоча о тим же кельо на тим подручу була развіта фотографска діялносц. Уж теди у кождым месце бул даeden ателе.

Винчани портрет у гражданским дружтве на тим просторе здобул барз вельку популярносц уж у другей половки 19. віку, а пошвидко потым його популярносц залапела и валалски штредкі. Окрем малей портретней фотографії, такваланей *визит-карти* (формат: 6 x 9 центі), на початку 20. віку ше зявела и *кабинет-фотографія* (формат: 9 x 12 центі). Вона давала велью веций можлівосци за уметніцкі вираз, але и веций інформаций: тераз ше окрем младятох, на фотографії зявую кумово, браца, шестри итд. Барз важне же ше на тих форматах лепше видзело дробни деталі: зоз якого платна ушита шматка, чипки, прикраси на шмати и на глави, виразы тварох. Прето такі фотографії барз значни историйни жридла.

Цо ше дотика психологійного аспекту винчаних портретох, важне надпомнүць же ше у 19. вику до малженства ступало на основі соціальнай припадносці, же біш зачувало одредзены дружтвени статус, а ня на основі подобносці у харктерох, эмоцыйох ітд. Праве тута видно и на самих портретох. Часто на іх видзиме млады жалосных выразах на твары, застараны, як зоз страхом стоя з правага боку сваёй пары. Без ніжных попатрункох, без даяких знаках блізкосці, дотхнуцох, тримання за руки. Такі портреты на свойфайтаві способ шведоча о положенiu жени у малженскай заедніці, але и у дружтве вообще. Одредзены пременкі у тим смыслу наступели у перших деценях 20. вику, цо мож видзіць и на прикладзе портретох хторы ту приложены.

Пред тим як ше зявела винчана шматка яку нешкада можеме видзіць у модных журналах, на рэвіюах и винчаньох, за туту важану дію у живоце каждей жени, друго ше хасновало сукні (шматы) подобны святочным. Розліковали ше лэм по квалитету материялох и по прыкраскох. Окремне значене и зміст мал венец и шлаэр, хторы был символ защиты од нечистых силох и жаданя за плодносцю. У штредкох дзе был баргей прысутни традиціональны костум, винчани сукні (шматы) були ідентичны як и облечиво тей етнічнай групі. Вони часто були чарнай лёбо цмей белавай фарби, бо такі найчастейше були святочны шматы.

На портретох хторы приложены у тей роботы мож замерковац праве приклад же руски млады у традиціональному облесчыве, лэм же воно билей фарби. То найчастейше было папланово платно (по осемдзешат, як ше у народзе волало), або ризово, гатласке. Тиж так харктеристичны богато прыкрашены венец на главі, хторы руски млады ношли угловним по 1941. рок, а познейше и тата важна часць винчаного облесчыва з часом прецерпела упліў гражданскага облеканя, як и саме облечиво. Хлопи – младшыё, обвязаны у цміх шматох, зоз *покройтку* на рекли, з левага лёбо правага боку. Їх облечиво ня ма елементы традиційнага, але уж на початку 20. вику барз здабе на гражданскe.

Сучасны форми комунікацыі и неогранічены технічны можлівосці зазначована реальносці, барз швидко забераю место фотографій. Мультimedийна презэнтация культурно-історійнага скарбу, за музэологии барз значна, але за музейных фаховцах фотографія и далей остава незаменліва у порядней діялносці, тиж так як важне историйне жридане и свідоцтво о прешлых часох. Шыцкі портреты хторы указаны у тей роботы шведоча о лэм ўднім малим сегменту богатей матеріяльнай культуры на просторе Войводини, як и о культурным нашлідстве Руснацох.

Малженска пара, Коцур, 1917.

Младята, Коцур, 1917. (репродукция)

Малженска пара, Руски Керестур, 1914. (репродукция)

Малженска пара, Коцур, 1940. (репродукция)

Йозефина Олеар и Силво Фейса, Коцур, 1938. (репродукция)

Литература:

1. *Војвођанској грађанству у сусрету*, Музеј Војводине,
Нови Сад 2007, 24
2. Дебельковић Бранимир, *Стара српска фотографија*, Музеј
примењене уметности, Београд 1977.
3. Kybalova Ludmila, *Kepes divattő rtenek az ókortól napjainkig*,
Budapest 1974.
4. *Magyar polgárosodás*, Atlantisz Könyviadó, Budapest 1993, 9, 1
5. Међеши Љубомир, *Руска традиција*, Нови Сад, 2007, 159
6. Миросављевић Боривој, *Антологија фотографије Војводине*,
Нови Сад, 2004, 4
7. Németh Ferenc, *A bánáty fenxkepeszet tö rtenete*,
Újvidek: Formun, 2002
8. Поповић Бојана, *Мода у Београду 1918 – 1941*, Музеј примењене
уметности, Београд 2000
9. *Приватни живот код Срба у 19. веку*, Београд 2006, 123
10. *Приватни живот у српским земљама у освим модерног доба* Београд
2005 – приредио Александар Фотић, 760
11. Стојановић Добрила, *Женска мода од средине 19. века до тридесетих
година 20. века*, Музеј примењене уметности, Београд 1966.
12. Тодић Миланка, *На лудом камену*, Београд 5

Љубица Отић

ОВЕКОВЕЧЕНИ ЗАВЕТ НА „ЛУДОМ КАМЕНУ“

Друштвено-историјски сарџај венчаних портрета у Музеју Војводине

Резиме

Музеј Војводине у фондовима Етнолошког и Историјског одељења чува већи број портретних фотографија разних етничких група. Међу њима је и око седамсто портрета Русина из разних места где су живели. Мањи је број оних који су настали у првим деценијама 20. века. Углавном су то фотографије из друге половине 20. века, а међу њима су посебно занимљиве венчане портретне фотографије. Оне се везују за настанак грађанског друштва у којем култ породице заузима посебно место. Отуда и потреба за њеном визуелизацијом.

Када је церемонија венчања од друге половине 19. века постала веома свечана, фотографија невесте и младожење била је обавезна у породичним албумима. До Другог светског рата, младенци – Русини су се за тај важан чин у животу одевали у свечану одећу. При том је мушка одећа већ почетком 20. века била грађанизована, а женска је углавном била традиционална. Фотографије младенаца сведоче о трансформацији венчане одеће. Истовремено, оне указују на богатство портретне фотографије на овим просторима.

Ljubica Otić**IMMORTALIZED VOW ON A “CRAZY STONE”**

Socio–historical Content of the Wedding Portraits In the Museum of Vojvodina

Summary

The Museum of Vojvodina preserves a great number of portrait photographs of various ethnic groups in the funds of the Ethnology Department and History Department. Among them there are also about seven hundred portraits of Ruthenians from various places where they lived. Several of them were taken in the first decades of the 20th century. Most of these photographs were taken in the second half of the 20th century, and among them the wedding portrait photographs are especially interesting. They are related to the beginning of civil society in which the family cult occupies a special place. Hence the need for its visualization.

When the wedding ceremony from the second half of the 19th century became very formal, a photo of the bride and groom was a must in family albums. Till the World War II, newlyweds–Ruthenians dressed in ceremonial clothes for this important act in life. At the same time, at the beginning of the 20th century, men’s clothing already became a part of citizen society whereas women’s clothing was mostly traditional. The photographs of the newlyweds testify to the transformation of wedding clothes. They indicate the richness of portrait photography in this area at the same time.

**Старогреческа легенда
З английского приихтал: Юлиян ПАП**

ВИРНИ ПРИЯТЕЛІС

*То легенда о пожертвовном приятельстве. Подія ше збува у Сиракузи, варошу на Сицилії, у 4. вику пред Христом.
Главни актере: краль Дион и його поданіки Дамон и Питияс.*

У Сиракузи пановал зли краль Дион. Бул тиран, робел цо и як сцел. Могол и забиць человека, кед ше му пре дацо не спачел. Єдного дня граждан Дамон гуторел цошка прошив краля Диона. Чул то кральов главни слуга, та виволал на ньго. Краль ше розгнівал и розказаць слугом же би му приведли Дамона. Кед Дамон пришол пред нього, краль го осудзел на шмерц.

Дамон ше не злекол, лем гварел:

— Я порихтани умрец. Але модлім вас, пущце ме пред тим дому, же бим ше одпітал од жени и дзецох. Мой дом у валале, недалеко оталь. Пойдзем их опатриц и вец ше врацим.

Кед то краль чул, нашмеял ше и гварел: — Думаши же сом таки глупи? Кед це тераз пущим, ти ше нійда вецей не врации.

— Не правда! — гварел Дамон. — Я не сцекнем, сцем лем поздравиц ше зоз свою фамелию. Але, кед сцеце, мой приятель Питияс остане ту з вами. Будзе ту покля ше я не врацим. Вецка, кед ше я не врацим, можсеце забиць його место мнє. Я любім моего приятеля як брата и не допущим же би умар пре мою вину. Прето, верце ми кед вам гварим же ше врацим.

Краль на то гварел:

— Не верим ци! Знам же приятель може помогнуц другому. Може ше и бориц за ньго, може му дац и пенежжи. Але ніхто не да свой живот за другого. Каждыч чловек сце жиц!

На то станул Питияс и прегварел гу кральови:

— Велькоможни кралю, можсеце вериц Дамонови. Вон и я приятеле. Ми любиме еден другого як приятеля, як браца. Я порихтани умрец за ньго. Кед ше вон не враци, можсеце забиць мнє место нього. Модлім вас, пущце го най идзе дому, остатніраз видзиц свою фамелию.

Краль Дион патрел на двох приятельох. На хвильку роздумовал, а потім гварел:

— *Пущим Дамона най ідзе опатриц свою фамелию. Алє давам му лем шейсці годзини. За тот час ма пойсці и врациц ше. Кед ше нє враци од тера за шейсці годзини, Питияс умре место нього.*

Дамонови досці було штири годзини пойсці и врациц ше. Алє штири годзини прешли, а Дамон ше іще не врацел. Прешла и пята годзина, а Дамона іще не було. Шеста годзина пришла. Кажде ше питал: Чи ше Дамон враци? Чи ше враци скорей як прейдзе шеста годзина? И остатня годзина прешла, а Дамон ше нє зявел.

Краль послал слугох най приведу Питияса. Гварел му:

— *Видзии же сом мал право. Дамон ше нітда нє враци. Вон лем сцел сцекнүц. Тераз ти маш умрец место нього.*

Питияс нє бул злескнути. Гуторел кральови:

— *Я сцем умрец место нього. Вон ма жену и дзеци, а я нє мам. Лепіше най я умрем як вон. Алє ви нє маце право. Я знам же Дамон іще віше придзе. Вон лем пожні. Дацо го знашло, можебуц ше похорел...*

Дион на то гварел:

— *Добре. Будзем чекац іще два годзини. Кед Дамон нє придза за тот час, будзеш мушыц дац свой живот.*

Два годзини прешли, а Дамон ше іще віше нє врацел. Краль знова послал слугох най приведу Питияса.

— *Вечей нє можем чекац! — гварел му. — Тераз буц порихтани умрец.*

Праве у тим зявел ше Дамон. Власи и шмати му були брудни, а видно було и же є барз вистати. Прибегнул гу Питиясови и двоме приятеле ше длugo обляпали. Потім Дамон гварел:

— *Жаль ми же пожнім, алє ми мило же сом нє сцигол нескоро. Не могол сом присці скорей. Конь ми загинул у драже, та сом вельо часу страцел док сом нашол другого коня. Алє, одпітал сом ше од фамелиї и тера за сом порихтани умрец.*

Алє Питияс нє сцел же би зачерали места.

— *Нє, Дамон! — кричал. — Нє можем допушиц же би ти умар. Ти нє шмеш дац свой живот. Думай на свою жену и дзеци. Вони це любя и потребна им твоя помоц. Я нє мам жену и нікому нє треба моя помоц. Прето, лепіше най я умрем. Дай най умрем место тебе.*

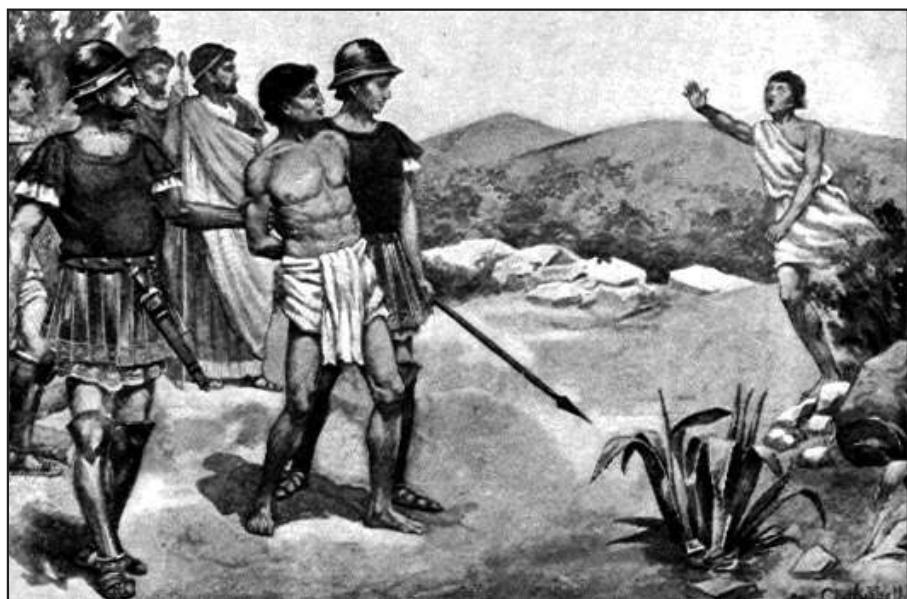
— Не! — гварел Дамон. — Я то нє можем зробиц. Я тот хто нагнівал Диона. Вон сце забиц лем мне. Прето я мам умрец. Не можем допушиц же би ти дал жывот пре мне.

Так бешедовали двоме хлопи. Кажды сцел умрец за другога. Кажды сцел же би други жил. Краль Дион шедзел и слухал ўх слова. А вец нараз станул и скричал:

— Престаньце! Не можем вас веџей слушац. Обидвоме будзеце жиц. Ані ёден нє умре. Я погришел. Тераз знам же ест людзох хтори порухтани дац свой жывот за своїх приятельох. И тиж знам же лепшie мац вирного приятеля, як мац шицко злато тогого швета!

О пожертвовным приятельстве записане и у НОВИМ ЗАВИТУ. Исус гуторел апостолом:

Ніхто не ма векшей любови од тей – положиц свой жывот за своїх приятельох.
(Йо 15, 13)

ІІ

50 роки Правопису Миколи М. Кошиша

50-РОЧНІЦА ВИХОДЗЕНЯ ПРАВОПИСУ РУСКОГО ЯЗИКА МИКОЛИ М. КОЧИША (1970)

ПРАВОПИС – НАСУЩНА ПОТРЕБА

Од виходзеня Правопису руского язика Миколи М. Коциша прешло ровно 50 роки, а русинистики ше іще віше не удало виробиць нови, осучаснені и дополнені правопис. Необходни би нам були: 1. фундаментални и всеоблапни правописни приручнік з усоглашенима и фахово, та и дружтвено верификованима правилами и задоволююющим правописним словніком як додатком; 2. велью обсяжнейши и вичерпнійши, окремни правописни словнік, хтори би не занедзбовал ані не заменьовал урядову норму и 3. правописни *совітнік* або *пораднік*, хтори би практичаром давал велью вецей потребни податки.

Як у *Уводнім слове* Правопису руского язика (школске видане) Миколи М. Коциша пише, Правопис руского литературного язика заснованы на началох яки дати у *Граматики* др Габра Костельника 1923. року. *Граматика* одредзела графию (кирилске писмо) нашей писаней бешеди и морфологийни принцип у писаню хтори опредзелює же не пишеме слова так як их вигваряме, але у писаню водзиме рахунку як слово настало. Наприклад, вигваряме *росіпац*, але пишеме *розсіпац*, бо слово постало од префиксу *роз-* и основного слова *сипац*. Тиж вигваряме *потписац*, а пишеме *подписац*, бо слово постало од префиксу *под-* и основного слова *писац*. Гоч морфологийни принцип маме у основи нашого писаня, велі слова пишеме и по фонетским принципе: наприклад, пишеме *ткацки*, гоч слово постало од основного слова *ткач* и суфиксу *-ски*, або *вояцки*, гоч слово постало од основного слова *вояк* и суфиксу *-ски*, прецо можеме повесц же и Костельников и Коцишов правопис морфологично-фонетски.

Основи яки др Габор Костельник дал у *Граматики* прилапели школа и видавательство медzi двома войнами, але интензивни розвой нашого язика по 1945. року у шицких сферах його хаснованя вимагал прецизни правописни правила. Прето ше раз рочнє отримовало курси и семинари за просвітних роботнікох на хторих ше, медzi іншим, обробляло и актуални проблеми язика и правопису. У „Рочнєй кнїжки“ 1951. року видруковані прилог „З нашого правописа“ професора Гавриїла Надя, дзе систематизовані правила писаня префиксах и суфиксах, хтори пре морфологийни принцип у правопису нашого язика мал у пракси вельку значносць.

Видавательни совит „Руского слова“ формовал 1966. року Комисию за правопис, хтора достала задаток преучовац правописни проблеми. Тоту Комисию за правопис ангажовал Покраїнски завод за видаванє учебнікох з Нового Саду же би пририхтала рукопис школскаго виданя правопису.

Правопис вишол тераз уж давнога 1971. року и ма два часцы: у першай правописни правила хтори формуловани и илустровані з прикладами так же би були доступни и розумліви школяром старших класох основнай школы, а у другей дати невельки правописни словнік (коло 6.000 слова), хтори мал послужыц як основа за пририхтоване подполнейшаго виданя. Од теди прешло ровно 50 роки, а русинистики ше не удалось виробиц фундаментални и всеоблапни правописни приручнік з усоглашенима и фахово, та и дружтвено верификованима правилами и задоволююющим правописним словніком як додатком. Правопис Миколи М. Кошиша, іншак барз вредне (окреме за час кед вишло) научове дўло, хторе було вельке напредоване у тей обласци, по змисту баржей фундаментална разправа о правописнай проблематики як стандартни нормативни приручнік зоз досц нерозяшненіма дилемами и вельким числом дублетных ришенъюх. Гу тому, словніцка часц того правописнаго приручніка примерана гу дружтвенным и язичным обставином у чаше кед настал, та нешкайши хаснователь ту не може дастац информацию як у нашым языку треба написац барз части слова и вирази зоз хторима ше непрерывно стрета, окреме кед у питаню новши пожичени слова преважати зоз странских язикох, а хтори ше масовно хаснует у нашей писаней (и усней) комунікації. Нови, подполнейши правопис нам необходни *не прето* же би оповолал правописну норму яку утверdzел Микола М. Кошиш; напроців. Правописну норму би требало осучасніц, доробіц и у потребней міри прилагодзіц гу новим вимаганьем розвою нашого язика и гу обставином у яких жысме, тримаючи ше началох постоянсци и

континуитету нашей литературноязычной культуры и норми. То би не мало значиц формално и дословно ше огранічиц на доробок и иноваций, але и одредзени модификаций, оцени, а дагдзе аж и вправки скорейшай норми и оценох хтори би требали прейсц през ширшу еkipну або комисийну розправу.

Гоч свидоми же у нормативистики подполна согласносц фаховцах за язик реално не можліва, мушиме мац на разуме начало же норма хтора ше коши з язичним чувством людзох цо добре познаю литературни язик – не добра норма. Прето найщирше жадам зрозумиц, кед уж не и оправдац, прецо ані после 50 роках не мame цалоснейши правопис руского язика: перште требац наш язик, позберац лексични фонд руского (и литературного и народного язика, та аж и язика карпатскаго ареала), а аж потым приступиц гу модификованию норми, бо иноваций муша исц ведно з намаганнями яки ушлідзели з лепшаго явнаго слова и култивованаго язичнаго чувства, дагдзе ше претворююци и до обычайней норми, хтору – вшэліяк – требауважовац не меней як писану.

Медзи заувагами хтори у применеванню тога давно розпредатаго правопису евидентавані, найчастейша була – дошлебодзены дублетизем яки спричиньовал незадовольство при веліх рботнікох на полю язичнай культуры хтори би дзечнейше прилапели приручнік з ўдністіма совітамі у стилу «*не так, але так*», без пояснівания чом то так и без зохабяня резервней можлівасці. Вшэліяк, тоти зауваги превидзвали же би такі ўдністі ришеня часто не могли быц праве такі якім хаснователе правопису *особнє* даваю першэнство и же дублетизем язична реалносц. Наприклад, закончэння генитиву меновнікох хлопскаго роду як цо: питальнік, дублетиз(е)м, ареал, правопис, префикс, обект итд. можу мац и закончене -а, и закончене -у (питальнік – питальніка/питальніку, дублетиз(е)м – дублетизма/дублетизму, ареал – ареала/ареалу, правопис – правописа/правопису, префикс – префикса/префиксу, обект – обекта/обекту). Такі случай и з меновнікамі хлопскаго роду у локативе, хтори можу мац закончене на -у и закончене на -е як цо: фестивал, мемориял, Новы Сад, риболов, приклад, огляд (фестивалу/фестивале, мемориялу/меморияле, Новим Саду/Новим Садзе, риболову/риболове, прикладу/прикладзе, огляду/оглядзе).

Дублетизми у стварним литературным языку (и то добрым, пестованим) есть и вельо вецеяк у нормативных приручнікох, бо вони лем часточнє облапяю и предочную стварни двойства. И сами, медзитим, уважуеме потребу за одредзеносцу препорукох и часто близме любели

найсць основу за даване першэнства ёднай варыянты – го ч по общей правописнай логікі, го ч по хасновлівей оцени превладаўшага руского виражаўшага узусу. Прето бі голем у правописным словніку требало пойсці крочай далей у тым напрямле, бо поряднє предочуєме гэвту форму хтора по нашай оцени ма хасновліве першэнство, а варыянту хтэрой не даваме исту хасновліву значносць (го ч ю норматывно припознаваме), навесці у загадзеню або упутьці на точку дзе предочены дублетны можлівосці. Оцени *обичнайшы* и *необычнайшы* бі мали потрафіць превладаўщи културны узусы, цо зошицким релатывне, а кед ше ідзе крочай далей у нормаванню, не шмелю бі ше означаваць як погришне, нелітературне тэто цо да вчера было школскі стандарт. То значы же хто бі не бул задовольны з форму яка утварэна у правописным словніку, могол бі превериць у часцы на хтору ше хаснователя упут’юе же чи ше дава и другу, іншаку можлівосць.

Тоты цо віправляю цудзи тексти без авторовей согласносці, були бы длужні спатрэцца цаля зохабені норматывнай рамкі, поготова за интервенцыі хторы бі ше могло похопіць як губене дачийого нацыянальнага виразу, не наздаваючи ше же так обкерую *тисяч чом* – хторы барз часты и у ушореных обставінах у норматывісткі тэй файты од нашей.

Такі прыступ бі был найхасновітшы и у просвіті, дзе треба не лем применёваць правопис, але тиж и препадаваць и учыць лекціі о нім, але и тим цо ше не у школі, але у кождоднёвым жывоце, намагаю унапредзіць свой знання о язичнай культуры. Же бі кніжка служела за такі потребы, ей авторе бі ше мушели трудзіць же бі вона була не лем правилнік, але и общеобразовні приручнік, та и учебнік – док ше го не замені з лепшим.

По власним думаню, нам практичаром бі был найпотребнейши правописны словнік з правописно-граматичным совітніком. Аж и кед ше у даглядным чахе напішае комплетны и общеприлаплівы правопис рускага стандарднага языка, його словніцка часць, пре ограничены простор и стандардны узусы за виробок такей файты нормативных приручнікох, будзе зведзена лем на характеристычны приклады (у меншым або веckшым обсягу) и не годна облапіць вокабулар шыцкіх стылох сучаснага рускага стандарднага языка, або голем найфrekвентнейшу часць таго вокабулара, та хаснователе зноў не годны достаць вельі информации які им потребни же бі ше ориентавали у правилным писаню таго або гэвтага слова и виразу, окреме новшых пожиченых словох. То значы же нам, коло правопису зоз звичайнім провадззіц правописным словніком як дадатком, потребни велью обсяжнейши и вічерпнейши, окремні правописны словнік, хторы

би ніяким концом не занедзбовал ані не заменёвал урядову норму, але би давал вельо веций потребни податки. Така кніжка потребна шыцким цо пишу и при тим находитца на дилеми хтори не годны ришиц лем у правопису, але дзе лёгко найду и як треба написац даяке слово або вираз, але и чам так правилне, бо би були упутени на одвітуюце правописне (або граматичне) правило хторе би було дате на концу. То би бул и граматични словнік, але и язични совітнік хтори би мал вецийністу наменку – хасновательюм би бул велька помоц при писаню, але би им дал и нагоду прещириц свойо знане о руским стандартним языку вообще, а окреме о його хаснованию у писаней и уснай комунікації. Бул би наменены барз широкому кругу хасновательюх з розличным уровнем писменосци и язичней культуры, та и познаваня правописней и граматичней норми.

Таке діло, напевно, подрозумює мац тварде операче на сучасни, всеоблапни и базовни стандартноязични нормативи хтори у руским языку не мame у достаточним чишле, прецо ище раз надпоминам же без тих твардих операцох написац ані дополнене, прещирене видане (а не ище зошицким нове, з обсяжним правописним словніком) условия и моци за видаване просто – не было.

ПС: Сцела бим лем надпомнуц же виходзене такого виданя не далёко. Городска управа за культуру з Нового Саду финансайно потримала друковане праве такого правопису хтори зложели проф. др Михайло Фейса и я, у согласносци зоз роботу Лингвистичнай секції Дружтва за руски язык, литературу и культуру. Вон заснованы на фундаментах Граматики Габра Костельника, Правопису Миколи М. Кошиша, але и на основах Сербско-русского словніка главного редактора др Юлияна Рамача и редакторах мр Гелени Медешы и теди ище мр Михайла Фейси, Граматики руского языка др Юлияна Рамача, Руско-сербского словніка Медешы – Тимко-Дітко – Рамач – Фейса, Словніку руского народного языка др Юлияна Рамача, Словніка комп'ютерскай терминології др Михайла Фейси и дзепоедных язичних приручнікох у хторых наш язык описаны на спомнуты способ.

Значи, условия за осучаснени правопис нашого языка аж тераз здобути.

mr Гелена Медешы

Мр Гелена Медєши

ПРАВОПИСНА НОРМА У САКРАЛНИХ И СЕКУЛАРНИХ ТЕКСТОХ¹

Абстракт: Робота представя пробоване комплексно и систематски интердисциплінарно розпатриц специфичносци ортографского оформлення текстох хтори припадаю сакралному функціоналностилскому комплексу, зоз спатраньом їх екстра- и интраплингвистичних прикладох, як и инвентаризацию и критичну валоризацию на материјалу сакралного стандарду и общеязичнай норми сучасного руского јазика.

Ключни слова: теолингвистика, сакрални функціоналностилски комплекс, нормативистика, общеязична норма, сакрални стандард, ортография, социолингвистика, сучасни руски јазик у секуларних текстох

Увод до проблематики

Твориц язичну културу єден з найважнєйших аспектох культурнай политики. Лингвистичну дисциплину хтора ше заніма з теорийними и практичними питаннями у вязи з проблемами и твореньем язичнай култури, язичнай норми и стандардного јазика воламе язична политика. Язична политика ше заніма з язичним планованием хторе ше намага преширивац стандардни јазик и горизонтално и вертикально, так же будзе пестовац стандардни јазик у шицких функцийох и хаснованию (язична культура), вредновац язични потенцияли, як и валоризовац и меняц норми стандардного јазика на шицких уровнях, у шицких його функцийох и хаснованию у складзе з потребами дружтва хторе обслугує. У сучаснай рускай язичнай политики важне наглашиц необходносц установеня норми у церковных текстох (сакралним дискурсу хтори ше одноши на дацо святе, богослужбене, церковне, священіческе), односно у сферы коммуникаций и мисии Церкви, алє и у текстох з туту тематику хтори ше обявлює у секуларных текстох (хтори ше одноша на несвяте, профане,

---

¹Робота настала як результат сходу хтори организowała Лингвистична секция Дружтва за руски јазик, литературу и культуру 5. фебруара 2021. року, на ініціативу предсідательки Секції Блаженки Хома Цветкович, под фаховим руководством проф. др Михайлa Фейси и о. Юliaна Раца, пароха новосадского. Присутни були ище: София Николаевич, Мария Дудаш, Даниела Ловас, Вероника Вуячич и мр Гелена Медєши.

лайцке), наприклад у новинах *Руске слово* и других шветовных виданьох. Тота проблематика була деценіями занедзбована або дриляна на маргини лингвистичнай теорії и културнай политики под уплівом ідеологійних факторох. То було найобачлівше у дзепоєдніх правописных ришеньох хтори представляли одражене атейстичнай ідеології надріленей пасле соціялістичнай революцыі. Дружтвени пременки до яких пришло у нашей жемі и окруженню (такволаніх послесоціялістичных жемох) остатней деценії прешлого вику, а хтори, медзі іншым, подрозумюю и обачліве звекшане религиозносци и ёй дружтвену прилапеносц, вимагаю и адекватни одвит язичнай политики и язичнаго планования.

Кед бешеда о виробку правопису нашага язіка у сакральнім дискурсу (церковнай терминології), односно у сферы хтора обслугує комуникацию и місію Церкви, але и у сферы текстах хтори нє припадаю тому дискурсу, у тим поглядзе ёст надосц неришени питання. То углавним питання у хторых ше общеязична ортографска норма яка присутна у церковных информативных гласнікох розиходзи зоз праксу у других видавательных хижох. Прето зме по тераз не могли бешедовац ані о єдинственным правописным стандарту хтори би ше применьовало у сферах комуникаций и місії Церкви, ані у сферах комуникаций шветовнай литературы.

Ситуация коло пробована нормовац сакральну лексику у Католіцкай и Православнай церкви (Русийскай и Сербской)

Сакральная лексика у дзепоєдніх розвитших жемох би нам могла буц приклад, як цо, поведзме, Польска. Ёй Комісія за виробок правопису рушела од норматывістичных ришеньох за писане категорыйох сакральнай лексики чийго поглавя облаўляю: Власны мена; Назвы шветох; Назвы обрядох и обычайох; Назвы літургійных періодох; Назвы медзинародных и домашніх манифестацийох; Назвы уметніцкіх ділох (кніжкі, роботы, статті, поетски діла, музичны діла, філми); Назвы язичніх памятнікох, назви документох Церкви, деклараційох, законах, харитативных (добротворных) организацийох и других цэлох хтори дійствую у рамикох Церкви; Назвы молітвох; Назвы церковных службох; Назвы сакраментах (Святых Тайнох); Назвы званьох, титулох, церковных інституційох; Назвы припаднікох монашеских шорох, заєдніцох, членох модляющих братствох; Назвы інституційох и структурных часцох Церкви; Назвы вірских рухох; Назвы членох вірских заєдніцох; Назвы соборох и других

организованих вирских собраньох; Назви сакральних обєктох; Назви подійох сотириологийного характеру; Назви материялних предметох хтори маю характер вирских символох; Писане парапразох; Писане прикметнікох хтори формовани з меновнікох.

У русийским сакральним стандарту, наприклад, процивнє од нормативистичких препорукох о писаню назвох должностох и званьох поглаварох и найвисіших велькодостойнікох Православней церкви, інославних церквох и вирских заєднікох, з малу букву ше у советским чаše дошлідно применьовало писане кождей компоненти таких титулох, а таки случай и нєшка, кед дошлебодзене, але по общеязичнай норми нє и обовязнє, писац лем першу компоненту з вельку букву: Святейший Патриарх Московский и всея Руси, Его Святейшество Святейший Иоанн Павел II, Папа Римский, Блаженнейший Хризостом II, Архиепископ Новой Юстинианы и всего Кипра.

У сербским сакральним стандарту, заш, нє припознава правописне правило о писаню вецейчленових теонимох лем з інициалну вельку букву (гоч шветовни правопис предвидзуе писац: Света тројица, Свети дух, Дух свети), але ше писане велькай букви применює на кажду компоненту (Света Тројца, Свети Дух, Дух Свети), а так предвидзує и сучасна горватска нормативистика (Sveto/PresvetoTrojstvo, Duh Sveti). И у сербским, и у русийским сакральним стандарту обачліве звекшане хаснованя велькай букви у терминох хтори вязани за чини святосци, организацию Церкви и богослужене. Тоти термини написани з вельку початну букву, у одсутвіїе теологійних и интраплингвистичних аргументох, мож потолковац праве зоз социолингвистичними аргументами – процивеньом секуларному стандарту и важацей правописней норми. Конфесийни розлики у рамикох истого язичнаго подручя тиж можу буц жридло розличных ортографских опредзеленьох, та ше так у горватской нормативистики чин святосци у вецейчленових агиоантропонимох, кед ше одноша на Богородицу, пише з вельку букву, у складзе з Єй барз вираженим култом у Римокатоліцкай церкви (Blažena Djeva Marija), а сербски правописи наводза ришеня як цо: света девица Марија, пресвета богомати, богородица Марија. До таких ришеньох ше, очиглядно, дошло зоз жаданьом унифіковац ше з ортографскими нормативами хтори ше одноша на писане чину святосци при канонизованих святых, типу: преподобни Нифонт, свети Стефан, блажени Августин. Гоч тога дистинкция запровадзена у двух нормох ма свой тэологійны фундаменты, у сакральним стандарту сербского языка заш лем общеприлапене писац Єй чин святосци з вельку букву

(Пресвета, Пречиста, Преблагословена Ђева Марија). Тото мотивоване, вшелїјак, зоз жаданьом за виражованьом окремного почитована Мацери Божей. Чин святыни Божих угоднікох (свети, преподобни, блажени, равноапостолни, праведни) у спомнутим стандарду пише ше и з малу, и з вельку букву. Тото друге частейше заступене у жанрох з наглашеним емоционално-експресивним потенцијалом, јак цо молитви и казанї, цо указує же опредзелене за тото чи гевто ришене не шлідзи зоз предметнологичнай (теологийней), але з димензиј модалносци автороваго одношэння гу предмету сообщеня и його конотативнай димензиі.

Характеристични означеня ортографскаго оформлівання сакральнаго тексту у сучасным русійским языку би були:

(а) виражене присутство ортографских дублетох у складзе зоз сучасну або церковнославянску норму, напр. при власных menoх (Елісавета/Елизавета, Татиана/Татьяна, Алексий/Алексей, Даниил/Данил), апелативох (судия/судья, диакон/дьякон, игумения/игуменья, диавол/дьявол, келлия/келья), у даєдних морфологійних категорійох – формох інструменталу єднини меновнікох трецей деклинації (кровию/кровью, совестию/совестью, помоштию/помощью), прикметніцкай пременки (честнаго/честного, святаго/святого, Божия/Божіего) и др.;

(б) специфичне хасноване велькай букви; и

(в) специфичне писане поєдиних морфемох, насампредз префиксу хтори ше закончує на з (типу: безценный, бессовестный, безчинство).

У сербским языку нормативисти тиж обачели же за сакральны стандарт характеристичне велько фреквентнейше хасноване велькай букви як у общеязычнай норми, а наш материял указує же у сучасним сакральным дискурсу нашаго языка мож замерковац идентични класи зявеньюх.

Ситуация коло пробована нормовац сакральну лексику у нашым языку

У тей роботи понукнути пледоае за розправу о ортографскай норми у сакральному дискурсу нашаго языка, подрозумующи под тим дискурсом и тексты вирского характеру хтори ше обявюе на боках новинох *Руске слово* и Календарох (вирски часопис *Дзвони* и другу вирску литературу хтору видава Церква святых апостолох Петра и Павла у Новим Садзе, Парохия св. отца Миколая у Руским Керестуре або у Дюрдьове зме не

вжали до огляду, понеже у їх не обявени тексти профаного характеру). У русинистичній науки тута проблематика зараз стала звонка видного поля виглядовою, як і фундаментальні (ширені сознайних радиусах лингвостилістики, соціолінгвістики, теолінгвістики), і апликативні причини (нормативистична актуальність) за єї глибше випитоване. Тоти други причини ініційовані з обох боків:

– з одного боку, пре експанзію видавання духовної літератури од конца 80-их роках (звекшані числа гласників, специалізованих видавательських хижок, обявених оригіналних і прекладних наслівниках з області теології і духовності у нових і репрінт-видань), як і зосвіє виразнішим присутством стандартного руського язика у богослужебним функціонуванню; і

– з другого боку, пре непостояні єдинственного і непроцівсловного ортографського стандарду, та недоробеності і некогерентності однієї норми.

З тієї нагоди пробоване спатримо екстра- і інтралингвістичні причини такого стану на плані графійско-ортографского стандарду і норми, розглянута валідності і оправданості конфесійно маркованих графійських і ортографських варіяントів у сакральному, за розміром од профанного (секулярного) дискурсу, та понукнути їх інвентаризацію і критичну валоризацію на матеріялу стандарду і норми нашого язика.

Матеріал за роботу Лінгвістичній секції Дружтва за руський язик, літературу і культуру, де розглянута тута проблематика, експериментовані з нормативних документів – молитвінкох, приручників, як і зосвіє жирдлох різних стилюх (теологічні наукові стилі, інформативно-публицистичні стилі у сфері церковного видавальства, адміністративно-ділові стилі у доменах дійстування Церкви, літературно-уметніцькі стилі реалізовані у текстах зосвіє сфері духовності) і жанрів (біблійні, патристичні, богослужебні, жанри церковних документів).

У розглянутому проблематику хто предмет нашого інтересовання почали змінити зміні запровадження дистинкції медзі стандартом і норму графійского і ортографского оформлення текстів хто презентовані на нашим язiku. Под стандартом зміні подразумівали систему узагальнених (призвичаєнних) правил, а под норму – систему функціональних правил того оформлення, тримаючи же язичні стандарт то просекова, общеприкладна форма або веся форми хто творять парціальну язичну систему, а же язична норма то язичні стандарти, структурно і функціонально пов'язані до цілісності. У цьому смислі, можемо

начално бешедовац о графийско-ортографским стандарту на уровню религиолекту, хтори свою применку находзи у оформленю текстох ѿ маркирую авторову религийну ориентацию и конфесийну припадносц, и стандарту хтори ше реализуе у секуларных виданьох.

Графийско-ортографска норма би мала, медзитим, функционально повязавац обидва стандарди, дошлебодзуюци зоз своім інструктивним и делиберативным (совітуючим) характером, односно предвидзенима алтернативними и варіантними ришеннями, можлівосц адекватнага стылскага разпаксманя, еластичносц у приступе (вежайністосц место уніформносці выбору ришеньох) и продуктивносц (приходзене до новых ришеньох з преробком и комбинованьем постаячых, на основі валоризаціі тих других по одредзених, єдинственных и непроцівсловных критеріох). Иншакі характер норми – імперативни и делимітативни – автоматски виключуе флексибіліносц яка бі складно обединьовала сакральны и секуларны стандарт у рамікох єдинственай язичнай нормі, оможлівіюючи марковане конотативнай (соозначаючай) дімінзіі сообщеня у складзе з религийну ориентацию автора и, евентуално, цільней групи хторей ше автор обраца.

У вязі з тима прикладамі поставяю ше и пред нас два питаня: чи правописна норма муши буц монолітна, гомогена, общеобовязуюча за шыцкіх хасновательох нашого языка, и чи сакральны стандарт муши буц унифіковані, значи общеважаці?

По тэрэз пановало думане же одвит у обидвох случаіах одрекаючы: норма треба же бі була флексибілна по стратифікацыйным критерию (допушчане алтернативных ришеньох у зависносці од того чи слово о религиолекту чи не), а стандарт най указуе варіабіліносц по ситуацыйным и жанровским критерию (предвидзоване ортографских дублетох у зависносці од применки у урядовых або неформальных ситуациях, церковных документох, теологійных, информативно-публицистических, богослужебных або литературно-метніцких вітвorenьох).

Медзитим, Лінгвістична секція Дружтва завжала становиско: 1. же бі норма мала буц и общебовязуюча (флексибілна по стратифікацыйным критерию хтори подразумюе допушчане алтернативных ришеньох у зависносці од того чи слово о религиолекту чи не) и 2. же бі сакральны стандарт мал буц унифіковані, значи общеважаці.

Вшэліяк, дублетны ришеня у истым виданю або аж и у тексту трима ше же недопушчуючи. У вязі з ортографским стандартом оформленя сакральных текстох зоз социолингвістичнага становиска тримаме же

тиж важне обачиц же у нашим штредку вон по нешкa нe розробени на уровню препоруки за церковних видавательох. У русийским язичним штредку, хтори велью розвитши од нашого, як зме уж гварели, перши пробованя його експликованя ше зявели лем нeдавно, як интерни приручнїки Видавательного oddзеленя Московской патрияршиi. Вони нe маю характер обовязносци у православним видавательстве, можебуц и пре контрадикторни ришеня яки понукаю и пре розиходзеня медзи инструктивну и словнiцку часцу. Заш лем, одсуство формованого сакралнаго стандарду у ёдним, и його нeобовязносц у другим штредку мож толковац и з намаганьем же би ше обкеровало конфронтацию з общеязичну норму и потенцированe нeскладу медзи сакральным и секулярным, теистичным, алe и прокламованe вирской и идеологийней толерантносци.

Конечно, понеже ёден зоз задаткох тей роботи, як зме нависцели у уводней часци, систематизовац и валоризовац актуални ортографски норми и стандарди, наглашиме же и ту приходзи до выражэння социолингвистична димензия, бо за оцену каждой семиотичнай системи треба мац у оглядзе чи особа або цело хторе ше з тим оценьованьем занiма неутралне, односно у позицii припатрача звонка, або (и) його хаснователь. У нашим случаю, экспертизу ше запровадзуе з тей другой позиций, чо значи же автор роботи (Лингвистична секция Дружтва) источашнe и гетерокультурни информант, познаватель и хаснователь (у своiй научовей, публицистичнай, прекладательнай и редакторской дiялносци) сакралнаго графиско-ортографскаго стандарду нашаго язика.

Писанe велькай букви по специфичных узусах вшелiяк наймаркантнейша характеристика сакралнаго дискурсу, хтору ше найчастейше вяже за процес гонимизациi (очловеченя) даедних апелативох цо инспировани з богословскими аргументами (Цело и Крев Христова, Оцец, Син, Логос, Церква, Собран(i)e, Полнота итд.), гоч у велiх случайох тото зявене недосц мотивоване и неконсистентне.

У случаю текстох хтори припадаю сакральному функционалностайлскому комплексу, одступаня од общеважающих ортографских нормах у писанию велькай букви найчастейше маркирую авторову теистичну ориентацию и источашнe су зраховани на посцигованe одвитуюцаго эмоционально-експрессивнаго ефекту при читательох. Тоту тенденцию указую информативно-публицистични стил у сферы церковного видавательства, административно-дiловни стил у

доменох дійствования Церкви, литературноуметніцки стил реализовани у молитвовых текстах и текстах зоз сферы духовносци, напр.:

После Святеї Служби ушлідзел велічествени Кирбайски Обход коло Церкви.

После Велького Пиятку, найвекшай трагедиі чловечства, але и Слави Божей, кед чловек бул немилосердны судия Любови Божей, кед осудзел на шмерц Богочловека Христа, кед спреводзка, цітаньство и клевета сцели триюмфовац над Розпятим Христом, кед ше небо, и жесем, и под'жемни швет поганьбели нёдлох роду людскаго и цмата шицко обняла – ния нам Дзень Преходзеня Богочловека Христа зоз шмерци до жывота, зоз цмоти Гроба до шветлосци Дня. Ния Дзень над днями, Часу над часами, кед Воскреснути Господь потаргал ланци гриху, шмерци и диявола.

Владико Христе Боже, Царю викох и Творителю шицкого, благодарим Ци за шицки добра хтори Ши ми дал и за Причасты пречистима и животворніма Тайнами Твоіма. Модлім Це, Благи и Чловеколюбиви, зачуваі ме под Кровом Твоім и у циню кридла Твоіх, и даруй ми же бим ше з чисту совисцу до остатнього диху свойого достойно причащац зоз Святыніями Твоіма на одпущене грихох и на жывот вични. Бо Ти Хлеб жывота, Жрицло пошвеценя, Даватель доброх, и Тебе славу приношиме з Оцом и Святым Духом, тэраз и віше и на вики викох.

У научных теологийных текстах, медзитим, до первого плану вибива намагане же би ше з писаньем велькай букви наглашело надсознайносц, необлапносц духовных поняцох и категорийох, ёх кореньову розличносц у одношэню на стварносц емпірійного швета. У тим функциональнім стилу тиж присутна емоционально-експресивна дімінзія, хтора шлідзи зоз самого характеру и методох богословского познання хторе вітворйоване у богообщенню, непрерывней особно-соборней молитвово-литургійній заєдніці з Богом.

Причина ортографскай невідначеносци у означаваню велькай букви у тим же ше лексику зоз сферы теологии и духовносци не трима як окремни социолингвистични обект, але як часц ўдного барз широкого и по класификациі аморфного фрагменту лексики, хтори ше означае як назви вязані за религию. Парадоксалне, але ортографскай незднакосци у тей обласці вшэліяк, коло скорей наведзених социолингвистичных причинох (свидома конфронтация з общязичну норму хтора заснована на секуляристичним концепту), доприноши и факт же найчастейши

интервенциі у нормативистичных залапеньох вязані праве за туту обласць ортографії. Понеже ортографски прикмети лексики зоз религійно-церковнай сферы по терац не були предмет компаративных преучованьох ані з монолингвалней, ані зоз конфронтацийней перспектыви, у дальнім тексту попробуеме понукнуць препатрунок постоіащих ришенньох на плане общязичнай нормы у нашым языку и предложыць ориентыри за ёй модифіковане, маючи у оглядзе и стан и потреби сакральнаго ортографскаго стандарду.

Предкладаня Лингвистичнай секціі Дружтва

Члени Лингвистичнай секціі Дружтва розкласовали сакральну теминологію до 16 обласцох и порадзели ше же:

1. віры (християнска, грекокатоліцка, православна, католіцка, іслам, юдеїзэм итд.) будземе писац з малу букву; а тиж так и меновнікі зоз хторых виведзены прикметнікі (християнство, юдеїзэм, будизэм, іслам итд.);
2. божества (Бог, Алах, Єгова, Брама, Шива, Ганумон, Вишна) будземе писац з вельку букву, так як и Аполон, Перун, Зевс, Мінерва, Венера, Гера итд.; але и Господ (не: Господь, а імператив: Господи) итд.;
3. сакральны обекты
  - а) як інституції – будземе писац з вельку початну букву (Сербска православна церква, Римокатоліцка/Католіцка церква, Реформатска церква, Англиканска церква, Русийска православна церква, Евангелистична церква, Евангелска церква итд.);
  - б) як вирски здания (храмы) – будземе писац з вельку початну букву (Церква безгришного зачаца Преподобнай Діви Марії, Церква святого Франці Асизкого, Церква святых апостолох Петра и Павла, Церква святого отца Міколая, Церква святого Марка, Церква Успения Пресвятей Богородицы, Храм святого Сави, Церква Христа Цара/Краля, Водица итд.; але кед опрез слова „церква“ ест даякэ маркироване слово, веџ слово „церква“ напишеме з малу букву: Успенска церква, Николаевска церква, Алмашска церква, Яковитска церква, Катедрална церква св. Владимира и Олги;
  - в) манастири и под. – як и Церкви, будземе писац з вельку початну букву: Манастир шестрох Служебніох, Манастир Малих братох, Манастир святей Йосафати, Мала семинария Селезиянских братох,

---

Терезиянски институт, Манастир Студеница, Манастир Дюрдово Ступи,
Манастир Крушедол;

4. церковни организаций – будземе писац з вельку початну букву:
Святы пристол, Крижевске владичество, Ісламска заєдніца (у даєдним
варошу), Дружба Ісусова, Шведкове Єгови итд.;

5. церковни кнїжки – (як и назви кнїжкох) будземе писац з вельку
пochатну букву: Евангелия (од Луки, од Матея итд.), Библия, Псалтир,
Апостол, Типикон, Октоих, Часослов, Служебнїк, Требник, Триод,
Акафист; ал€ з малу букву молитвенїк, грамотална кнїжка и под. (окрем
кед представяю наслов публикациї, або редуковані насловы у случаю же
у бешедней ситуації витворене конкретизоване, односно конкретизуюце
упутіование);

6. богослуженя – будземе писац з вельку початну букву кед то назва
богослуженя: Мала Служба Божа, Заупокоена Служба Божа, Архиерейска
Служба Божа, Молебен до Богородици, ал€: майсторска Служба Божа,
ранша Служба Божа, дзецинска Служба Божа, шпивана Служба Божа и
под. Медзитим, як общи меновнїки, богослуженя будземе писац з малу
пochатну букву: саночне, вечурня, молебен, утриня; дзевятнїца; панахида;
парастос итд.;

7. церковни швета – Крачун, Вилія/Вілійов вечар, Велька ноц/
Пасха, Вознесен(и)€, Воздвижен(и)€ Чесного Хреста, Стрітен(и)€,
Богоявлен(и)€, Зачатие/Зачаце св. Ани; Яна, Петра, Митра, Дзуря, Михала
будземе писац з вельку початну букву, а тиж так и: Вельки тидзень, Велька
сбота, Вельки пияток, Жалосни тидзень, Желени штварток, Сиропусна
стреда, Мясопусна/Месопусна нёздзеля; Шишити, Мала/Велька Матка
Божа итд.;

8. пости – будземе писац з вельку початну букву: Крачунски пост,
Штерацецдњови Вельконоцни пост, Строги пост, Побило пост, Успенски
пост, Петров пост, Евхаристийни пост итд.;

9. святител€ – будземе писац з малу початну букву: святы Наум,
святы Марко, святы Сава, святы Петро, святы архангел Михайл, святы
оцец Миколай/святы отец Николай, велькомученїк Димитрий, ал€ кед ше
одноши на єдиного/єдину возвищену особу, вец з вельку початну букву:
Святы Дух, Свята Тройца, Святы тайни, Свята Мария, Свята Мати/Мац/
Богородица, та и Лурдеска Богородица, Фатимска Богородица, Водицова
Богородица итд.;

10. меновнікі хтори починаю зоз словом „святы“ – будземе писац з вельку початну букву: Свята споведз, Свята причасц, Свята жем, Свята штерацецьдньовица, Святы мощи, Святы криж, Свята вода итд.;

11. заєдніцкі меновнікі – Криж Господній, Кресцене Исусово, Вечера Господня, Гроб Господні/Божи гроб, Исусово страсци/Страсци Господа Исуса Христа, Велька споведз, Мала споведз – будземе писац з вельку початну букву;

12. заменовнікі (особни, присвойни, указующи, односни) хтори ше одноша на Христа, Богородицу и Святу Тройцу будземе у текстах сакралного характеру писац з вельку початну букву: Вон, Його, Йому, Єй итд.:

... я Це о тоту ласку ласку благам; спокойно примам з Твоїх рукох шмерц яка ше Тебе попачи; упокой душу умартого Твойого слуги;

13. прикметнікі зоз меновніка Бог (Божи) – будземе писац з вельку початну букву: Дзешец заповиди Божо, Пресвята Мац Божа Мария/Мац Божа; алс: дзеци Божо;

14. званя вирских поглаварох будземе писац з малу букву: капелан, парох, протопрезвітер, викар,protoіерей ставрофор, владика, егзарх, папа, апостолски егзарх, апостолски нунций, монсіньор, апостолски управитель итд.;

15. обичай и обряды (хтори не церковни швета): Адвент, Хрестна драга (Рамазан, Сабах, Кризма) будземе писац з вельку початну букву, алс: оліво, споведз, винчане, перша причасц, швецена вода – з малу початну букву у профаним хаснованию. Медзитим, кед ше роби о Святих Тайнох, веџ напишеме з вельку початну букву: Свята тайна Споведз, Свята тайна Оліво итд.;

16. молитви – будземе писац з вельку початну букву: Оченаш, Богородице Діво, Вирую, Молитва Св. Духу, Трисвятое, Мале славословие, Молитва Пресвятей Тройцы, Поклон Пресвятей Тройцы, Поклон Исусу Христу, Молитва митарова, Молитва святому Осифови, Молитва за родительлох, Молитва у хороти, Молитва малого школяра, Молитва за умартого; Пацерки/Ружанец итд.

На концу молитви ше звичайно вигваря и пише: „аминь“ (фигуративне значене: „Закончене“, односно „Готова ствар“), та веџ и дієслово будзе: „аминьовац“ (нс: аминовац).

Меновнік Бог ма, гу тому, и пообщенне значене, хторому веџ одвитуе писане з малу букву. У прикладох як цо:

... його филозофию мож похопиц як даяке гледане бога;

... общи принцип природи то зединене з богом;

... мусимански бог ше вола Алах, а наш бог ше вола Бог...

Друга причина за писане слова *бог* з малу букву то и фігуративне або „вибляднute“ значене у веліх виразах и фразах, зоз чим тото слово траци характер власного мена. Так у кождодньовим живоце, алє и у текстах профаного характеру часто наиходзиме на таки виразы:

увидзіши ти свойого бага!; баг би го знал; баг го такога зведол (створел); баг не плаці кожду саботу, алє плаці; боже добри!; баг це скарал!; не багзна яки є; баг дал – баг вжсал; баг зна прецо ше повадзели; вистати ятда багу душу придава; боже сохрань / сохрань боже / заваруй боже!; кед баг да, та и мотыка (ожог) штрелі!; идз з мілім багом!; кому баг, тому и шытки святы; хто вчас става, тому и баг дава; як баг и калапар; пияного и баг чува; чловек снує, а баг одредзує; пребаг це питам (и пре матку божу); идз з мілім багом!; плаці нас диждж як баг гудацох.

З малу букву у спомнутых случаіах будземе писац и прикметнікі божи и багови або баговити:

я о боже, а ти о коже; кожди (цали) багови/божи (або: у бага) дзень (вечар); божа / багова катичка (зоол.); божи хлебички (бот.); божа кравичка (зоол.); а тиж и у виразах як цо: кара божса; людзе божси!; цалу божсу ноц; чловече божси! цо за божса годзіна!

Нашо предки себе звичайно здравкали зоз *дайбоже* (*добре рано, добри вечар*), кед одходзели гуторели збогом, а кед ше заклінали до дачого, гварели: *верабоже!* Аж знали и *верабожсац ше*.

Значи, кед ше не роби о сакральных текстах (хтори ше одноша на даци святе, багослужебне, церковне, священіцке/священіческе), алє о секуларных (хтори ше одноша на несвяте, профане, лайцке), слово *Бог* будземе писац на два способы: 1. з вельку початну букву – кед ё похопене як назва поняца *едно и едине* за Руснацох ество, алє и як власне мено; и 2. з малу початну букву – кед тото слово ма фігуративне або „вибляднute“ значене, як цо маме у веліх виразах и фразах, зоз чим тото слово траци характер *еднога и единога* за Руснацох ества, та и характер власного мена.

Место заключения

Наша основна думане ёсце сакралны ортографски стандарт у нашым языку указуе одредзены уровень нормованосци, гоч ше велі ришеня у нім применює спонтано и интуитивно. Заш лёсм, принципы и решения ортографского оформления текстах зоз сакралного функционалностылскаго комплексу треба пре веций причини и экспликовац, з предкладаньем потенциальных вариантыных решеньях хторы би ше применявало зависно од стилских характеристиках и жанру каждого конкретного тексту. З тим би ше оможлівело применювац нормативистичны решения систематски, а допринесло би ше и ёх обдумованию, т.е. постала бы яснейша їх функция и способ на яки ше вони витворюю.

Шлідуюци крохай представляло бы обдумоване и конструоване новых решеньях и принципах на хторых тоти решения базовани на уровню общязначнай нормы, з можлівасцю їх модификаций у односеню на сакралны стандарт, знова у смыслу обезпечования флексибільносци у ўм применюваню зависно од авторовей интенции и стилско-жанровских характеристиках каждого конкретного тексту.

Не спорне же фундаментални разрабок общих принципах и ўм операционализация до конкретных решеньях найлепша драга за унапредзене пракси ортографского оформления текстах хторы припадаю сакральному функционалностылскому комплексу, за подзвиговане квалитету церковных виданьех як значней конституенты нашей национальнай культуры, так и за посціговане цо адекватнейшаго третману культурологично-религийно маркированих заявеньях и элементах у ортографской нормы нашего языка.

Мр Хелена Међеши

ПРАВОПИСНА НОРМА У САКРАЛНИМ И СЕКУЛАРНИМ ТЕКСТОВИМА

Резиме

Рад представља покушај комплексног и систематског интердисциплинарног разматрања специфичности ортографског обликовања текстова који припадају сакралном функционалностилском комплексу, уз сагледавање њихових екстра- и интралингвистичких примера, као и инвентаризацију и критичку валоризацију на материјалу сакралног стандарда и општејезичке норме савременог русинског језика.

MA Helena Međeši

ORTHOGRAPHICAL NORM IN SACRAL AND SECULAR TEXTS

Summary

The paper represents an attempt of a complex and systematic interdisciplinary consideration of the specifics of orthographic formation of texts belonging to the sacral functional-stylistic complex, having regard to their extra- and intralinguistic examples, as well as an attempt of inventorying and critical valorization of the material of the sacral standard and the general linguistic norm of the modern Ruthenian language.

Keywords: theolinguistics, sacral functional-stylistic complex, normativistics, general linguistic norm, sacral standard, orthography, sociolinguistics, modern Ruthenian language in secular texts

ПИТАЛЬНІК *

о Правопису за наставнікох основних и штредніх школах хтори организую наставу по руски як порядну активносць и наставнікох хтори руски язык виучую як виборни або факультативни предмет

1. Хто автор „Правопису руского язика“?
2. Хто бул Микола М. Кошиш?
3. Чи сце мали нагоду опатриць Правопис?
4. Чи маце прикладнік Правопису?
5. Чи у школскай бібліотекі дзе робице ёст прикладнік/прикладнікі Правопису?
6. Хто видал Правопис руского язика?
7. Чи Покраїнски завод за видаване учебнікох з Нового Саду ангажовал Комисию же би приихтала рукопис школскага выданя правопису?
8. Чи Правопис рускага літературнага язика заснованы на началох яки даты у *Граматики* др Гавриїла Костельника 1923. року?
9. Чи *Граматика* др Гавриїла Костельника одредзела графию (кирылске писмо) нашай писаней бешеди?
10. Чи отримовани курси и семинары за просвітных работнікох на хторых ше обрабяло и актуални проблеми язика?
11. Чи професор Гаврийл Г. Надь доприношэл морфологійним принципом правопису нашага язика у теорыйней и школскай пракси?
12. Чи Правопис Миколи М. Кошиша вредне научове діло и вельке напредоване у тей обласці (окреме за час кед вишло)?
13. Кельо руска азбука ма знакі (32 букви)?

-
14. У школи у хторей робице годзини руского язика ше отримую
- кожды дзень зоз полним фондож годзинох
  - раз у тижню (по келью годзини)
  - двараз, або штирираз мешачно
15. Чи школяре на годзини руского язика ходза порядн€?
16. Чи знаю бешедовац и писац по руски, кед знаю:
- чи ше научели од родичнох, або од дїда и баби итд.
  - чи ше научели од дзецеох у школи и у бависку у школи
17. Цо сце обачели при писаню домашнїх задаткох школяроў?
18. Хтори правописни гришки правя школяре при писаню школских задаткох?
19. Чи вашо школяре маю учебнікі руского язика?
20. Цо ище хаснуеце кед учыце руски язик?
(теки, призначаки, клайбаси, бависка)
21. Чи школяре знаю о руских писательох о хторых сце ше учели на годзинох руского язика – Гаврийл Костельник, Гаврийл Г. Надь, Мікола М. Коциш, Міхал Ковач, Дюра Папгаргай итд.
22. Хтори зауваги и предкладаня маце кед у питаню наява виходзеня нового Правопису?
- .....

* Пітальнік састойна часці програмы означаваня 50 роках од виходзеня *Правопису руского язика* Міколи М. Коциша (1971) подзелены на схадзкі Активу наставнікох руского язика у Коцуре 26.08.2021. року

III

НОВШИ ВИДАНЯ, РЕЦЕНЗИЇ І ПРИКАЗИ

Др Михайло Лікар, Нови Сад

КОМПЬЮТЕРСКА ПРЕЦИЗНОСЦУ СЛОВНІКУ

(Проф. др Михайло Фейса, *Словнік комп’ютерської термінології*, Універзитет у Новим Садзе, Філозофски факултет Нови Сад, 2020)

Длugo чекани *Словнік комп’ютерської термінології* проф. др Михайла Феїси на 302 бокох пред намі. Гвариме: длugo чекани, прето же швидки розвой, велька розширеносць и общє прилаповане комп’ютерох хтори мали огромни уплів на обробок, одкладанє и преношенє податкох представя своєродну революцию – комп’ютерску революцию. Комп’ютерска революция приведла и до язичнєй революциї, та учашніки у комп’ютерской комуникації присподобели свой язик гу новим комуникаційним ситуацийом. Тото ше насампредз одноши на семантику, понеже витворени специфични одношения з єдного боку медзи словами и, з другого боку – медзи активносцями и понятіями хтори вязаны за комп’ютерску обласць.

При концу 20. и на початку 21. століття пришло до пошиданого розвою комп’ютерской технології, цо приведло и до звекшання характеристичнєй термінології хтора не нашла место у капиталних ділох рускей лексикографії. Тот словнік перша и (за тераз) єдина публікація хтора ма за тему рахункарску термінологію.

Одредніці у Словніку рушаю од терминох на англійским языку, хтори доминующи у тей обласци, и поряднє обезпечую прекладни еквіваленти на руски язик. Там дзе ше чувствовало потребу, термини по руски и потолковані. Часто понукнути два або три прекладни варіянти, понеже ше автор намагал, попри інтернаціональных варіянтох, обезпечиць и домашнї (руски) варіянти.

Словнік комп’ютерской термінології у тей форми наменени широкому кругу хасновательох – як тим цо ше професийно занімаю зоз рахункарами, так и прекладателем, студентом и школяром (насампредз тим цо ше першираз стретаю з комп’ютерами). При концептованю того словніка автор рушел од становиска же хаснователє упознати зоз вигваряньном обробікованих терминох, так же маю можлівосць швидко и

ефикасно розришиц велі язични загадки комп'ютерської термінології, що им олегча приступ до інформатичної обласці.

Такого думаня и шейсцме еminentни фаховци за туту обласц, университетски професоре, докторе наукох: Юлиян Рамач (Нови Сад), Дюра Орос (Нови Сад), Ана Плишкова (Прешов, Словачка), Михай Радан (Темишвар, Румунія), Весна Половина (Београд) и Йордана Маркович (Ниш), та ще послужиме з виводами зоз їх рецензийох.

Професор др Юлиян Рамач трима же тот словнік не виключно двоязични, але його руска часц у велькай міри и описна, толкуюца, тє. автор попри руских еквівалентох (а то преважно интернаціонализми), часто наводзи и їх руски синоними и описни толкованя еквівалентох (у датих прикладах еквіваленти наведзени з италиком):

abandon напушиц, одустац; висц зоз датотеки без знімання (*save*) податкох; напущиц програму пред тим як ще закончи ей окончоване

acronym акроним; слово хторе ще углавним состої зоз першої або первих буквох каждого слова у назви або виразу.

Рецензент проф. др Дюра Орос похопює же єден з найвекших проблемох зоз хторима ще автор стретал було третиране постостоячих вариянтох. У случаю вариянтох-репликох, автор ще опредзелел же би ще реплика нагинала гу оригиналней форми. Праве тово дава окремну вредносц тому словніку и оможлівіє практичносц хаснованя. У веліх случаюх автор предклада и хасноване прекладних вариянтох.

Генерално патраци, др Фейса ще не намага вще прекладац англійски термини. Понеже є свидоми ситуації на терену, вон прилапює англіцизми як основу комп'ютерської термінології, що барз важни аспект такей літератури. *Словнік* понука розумліви и прецизни толкованя поняцох, як и термини хтори значни за сучасни цеки и розвой комп'ютерської термінології. Облапени термини покриваю функції тастерох комп'ютера, комп'ютерску графику, інтернет, електронску пошту, пошореня за знімане тона, комуникаційни гардвер, мультимедій идр.

Проф. др Ана Плишкова, рецензентка Словніка зоз Словачкей, твердзи же предложена лексикографска робота проф. др Михайла Фейси новосц у русинистики. У потерашніх лексикографских роботох з руского/русинского язика єст велі термини хтори превжати з других язикох, рахуюци и англійску комп'ютерску термінологию, хтору ще до лексики руского/русинского язика переберало зоз жридлового язика и адаптовало спрам правилах ортографії преberаюцого язика. Але окремни словнік з тей обласци рускому/русинскому языку потераз хибел.

Барз добри бок предложеного словніка не лем тот же є перше пробоване словніка комп'ютерської термінології у контексту руского/русинського язика, але источашне и пробоване глядаць за англійски термини руски/русински еквиваленти. То ані кус не легка робота, але робота хтора може буць мотивація за творене подобного термінологійного словніка у дальших нормах руского/русинського літературного язика, окреме у Словакії. На основі того можеме констатоваць же нам тата робота отвера простор за дискусію о термінології яку хаснуєме кожди дзень, без того же бизме роздумовали над твореньом домашніх еквивалентох. Наздаваме ше же тот словнік будзе стимуловаць и других фаховцох з обласци русинистики на дальши лексикографски роботы, хтори барз потребни.

Масовни процес пожичованя з найвекшай часци англійских терминох, хтори угловним непознати або не зошицким ясного значеня векшини бешеднікох язика хтори пожичує, по думаню проф. др Михая Радана, рецензента з Румунії, створел потребу направиць специализовані словніки з того домену у рижних язигох.

Словнік проф. др Михайла Фейси праве таки словнік за руски язик и, цо треба окреме наглашиць, перши є у рускай лексикографії. Словнік комп'ютерської термінології, хтори результат вецейрочнай авторовей непреривней роботи, ма за ціль облапиць и фахово обробиць інформаційну, комп'ютерську термінологію англійскай провеніенції и источашне пренайсць и понукнуць найдекватнейши еквиваленти за одвитующи термини у руским языку. Третиране постостоящих вариянтох указало ше як досць зложени проблем у обробку Словніка. Авторово опредзелене у случаю вариянтох-репликох першенство даць оригиналней форми, а при даєдних, дзе ше чувствовало потребу, даць и ширши толкованя, мало як пошлідок векшу практичносць хаснованя того словніка. Термини хтори вошли до составу Словніка закрываю функциі тастерах комп'ютера, комуникаційни гардвер, интернет, електронску пошту, комп'ютерску графику, пошореня за знімане тона и др.

Понеже автор рушел до виглядання уважующи реални стан у рускай заєдніці (и не лем у ней), зошицким оправдано трима англіцизми, хтори найчисленши, за основу комп'ютерської термінології. Медзитим, др Фейса не мал за ціль кожди англійски термин обовязно преложиць, та словнік дава хасновательюм розумліви и прецизни толкованя – як и сам комп'ютер. Так концептовани словнік витворює ище ёден ціль – доступносць не лем особом хтори ше професийно занімаю з раҳункарами

и информацыйними технологіямі, але і велью ширшому кругу хасноватэльох (студентом, школьнім, прекладатэльом і др.).

Гэч зарисовані цілі не були лёгкі, автор их фахово і успішне вітвярэл. Окрем же тэта вредна публікацыя перша такого типу у русиністицы, вона вшэліяк да ідею і другім фаховцом, поготов лексикографам, же бі предлужэлі роботу на разробку компьютерскай терминологіі і збагацованю терминологійнага компьютерскага словніка рускага літаратурнага язіка.

Зоз *Словніком* облапені інвентар терминох зоз хторима ше стрэтаме, трима проф. др Йордана Марковіч, але ше у словніцкім інвентаре нашло і вельке число лексемох хторы ше ридзе хаснүе, цо доприноши інформатыносці Словніка. З нього годни научыц дацо нове і тоты цо мало знаю о тым, але і добры познаватэль тэй терминологіі. Прецизны, ясны і недвусмисловы толковання терминох представляю окрему вредносць тэй кніжкі.

Унапряменосць автора на модел з англійскага язіка оможліўюе практичнысць хасновання і зводзі непотребны дублеты на рэплику хтора ма шанси зажыць, трима проф. др Весна Половіна. Др Фейса свідомі ситуаціі на тэрэну і прилапюе англіцызмы як основу компьютерскай терминологіі, але у веліх случаіох предклада похасновац прекладны варыянты. Генерално патрене, *Словнік* понука термини хторы значны за сучасны цекі і развіванні компьютерскай терминологіі.

Ния даскелью приклады зоз того хасновітага словніка:

additionalitem дадатна ставка; податок хторы ше дадава на одредзене место у уж формованай датотэке

audible/audiosignal звучны (ауды) сигнал; сигнал чия фреквенцыя од 20 герци по 20 килогерци, цо покрыва разпон людскага слуха

backup направіц резервну копію

cancel поніщиц; команда зоз хтору ше претаргую операция у цеку

collectandpaste позберай і заліп; команда у програмі за обробіўванні текста зоз хтору ше вецея блокі текста або слики копіра зоз вецея жырдлох і преноши до другой аплікаціі

dataediting приихтоване податкох, ушорыване податкох

executionunit ёдинка за окончаване (вивершаване); часць микро процеса хтора оможліўюе окончаване інструкцыйох

pagebreak преламоване бока; команда друкавачу же бі у одредзенай хвилькі престал друковац на ўдним боку і же бі предлужэл на шлідуючым

Word ворд; популярна програма за обробйоване текста хтору розвила компанія Майкрософт

word слово; рядошлід знаках або битох хтори ше адресує и третира як цалосць

wordandletterspacing розмакнунце медзи словами и буквами

fail-softsystem система хтора толерує гришки

visual programming language визуални програмски язик

video data digital processing дигіталне обробйоване видеоподаткох

Англіцизми, окреме у комп'ютерской терминології, часто у руским языку морфологично адаптовани, и то на три способи:

1. як директни реплики (форми ідентични у руским языку з англійскими): *байт – byte, атачмент – attachment, компакт-диск – compact disc, софтвер – software, флони – floppy*;

2. як виведзены слова (хтори достали даяки руски, домашні або одомашнені деривацийни елемент зоз хторым ше сцера ідентичносць з жырдову форму): *иконочка – icon, компатыбілны – compatible, принтац – print, скрэмблац – scramble, скроловац – scroll*; и

3. як зложени слова (обидва компоненты можу буц независны, а зложени су з двух основох): *відео конференция – video conference, мейлінг-лістіна – mailing list, це-де – c(ompress) d(isc), веб-сайт – website*.

Гваря искусни прекладателі же ше у кождым прекладзе дацо страци. Процівни ситуації – же преклад лепши од оригіналу – барз ридки. Так и у словнікох. И найлепши преклади маю тото цо продуквателі вина волаю «порция за ангелох» (количество вина хторе ше випари док воно «лєжи» у гордовох). Вшеліяк, при добрих прекладох, праве як и при добрих винох, тата «ангелска порция» така мала же на ню скоро ніхто ані не обраща павагу. З другима словами, же ше при прекладаню віше дацо страци, у случаю *Словніка комп'ютерской терминології* др Михайла Фейса праве процівнне, та одвічательно твердзім: же барз велью достате.

Мр Славомир Олеяр, Канада

**РАХУНКАРСКА ТЕРМИНОЛОГИЯ: ПРЕЛОЖЕНА, ОПИСАНА
ЧИ ПРИЛАГОДЗЕНА**

**(Михайло Фейса, Словнік комп'ютерскай терминології,
Філозофски факултет Нови Сад, 2020, б. 304)**

Абстракт: Английски язик, на хторим ше з найвекшай часци одвивал розвой дигиталних технологийох, мал одредзени преддиспозицій у одношено на други язики. Його семантична флексибілносць допушowała дадаваць новы значеня з обласци дигиталных технологийох які ше звязали и далей ше кождоднёво зоз швидкосць шветлосці звязую гу постаяцім словам. Руски язик не могол тримаць кроцай з таким швидкім лексичным розвоем тэй обласци науки. Прилапіоване новых терминох и виразох з тэй обласци примушело руских бешедных представітэльох прекладаць их або описоваць, або лем фонетски и морфологійно их прилагодзіць гу рускому языку.

Ключны слова: Комп'ютерска терминология; руски язик; форми адаптавання англійских словох: директныя преклады, описныя термині, фонетско-морфологійныя прилагодзованыя

Зоз креацію и публікованьем словніка комп'ютерскай терминології на рускім языку ше пажні голем 40 рокі. Причині тому віроятно у бірократским и інертним одношено гу комп'ютеризації медзі одвічательнім рускім ентітетамі за хтори, у початку, комп'ютер бул ніч інше лем новотна и комплікована писаца машинка за чийю рукаване було потребне учыць. Комп'ютеризация принесла зоз собу новых, младых людзох хтори би по самей природы стварох требали заменіць ардзаві и затварднути перцепціі прогресь, та пре страх од пременкох, ішце ёден час, писаца машинка стала вершински продукт технологійней революцыі хтора заменела рукопис. Кед ше конечно одношено гу новым технологійном пременелю, було уж позно за рускі язик.

Английски, не лем прето же ше на нім одвивал розвой дигиталных технологийох, мал одредзени преддиспозицій у одношено на други язики. Його семантична флексибілносць допушowała дадаване новых значеніох гу постаяцім словам, цо у нашым рускім, пре його ригідносць, лем цо не неможліве, а директныя преклады з англійскаго дакеды

випатраю нeадекватни, зоз штучно надрилёним значеньом. Наприклад: „binary tree” = бинарне древо, „bug” = буба, инсект, алe и гришка. Шицко то нови поняца у нашим язику, пояснени на налeпши можлёви способ у ёднонапрямним (английски на руски) Словнїку компютерской терминологиї проф. др Михайла Фейси.

Поставя ше питане чи би бул можлёви руско-английски словнїк компютерской терминологиї?

Зоз глобалним ширенъем дигиталних технологиох, ширел ше английски язик и помали уходзел до словнїкох народох чийо ше лингвисти нe потрудзели на час найсц одвитуюци субститути хтори би заменели англицизми, як цо то случай при Руснацох. На прикладзе слова „компьютер” мож видзиц хто реаговал на час та попри оригиналного слова створел и свойо, а хто запожнел.

computer

Италиянски	Русийски	Українски	Польски	Немецки
il calcolatore	вычислитель	обчислювач	kalkulator	der Rechner

Було у руским язику пробоване хасновац слово „рахункар”, цо директни преклад зоз сербскаго „рачунар”, алe оригиналне, английске слово „computer” нe вициснute и вше частейше ше хаснуе „компьютер” и у сербским. Очиглядно же руски лингвисти запожнели зоз твореньем нашого власнаго слова, та ше опарли на сербски „рачунар”.

Даёдни английски поняца ше нательо укоренели же неможлёва їх субституция, та ше английске слово лем напише з кирилку и ортографиу прилагодзену гу рускому язику. Наприклад: „duplex computer” = „дуплексны компьютер”, „modem (modulator/demodulator)” = модем (модулатор/демодулатор), „mobile digital computer” = мобилни дигитални компьютер.

Пре узвичаену легкосц твореня дїесловох зоз меновнїкох у английским язику, наставаю проблеми у прекладаню на руски. Наприклад поняце „mirroring” у словнїку преложене описано як „опатране; процес зоз хторим ше твори слика обекта як кед би була у жвератку”, гоч би „жвератковане” бул адекватни алe безсмыслови преклад (mirror = жвератко) на руски. У таких случайох, можлёви лем описни преклад.

Дакеди преклади зоз сербскаго нe даваю точносц у значению. Наприклад „electron tube” преложене як „електронска цива”, очиглядно

зоз сербскога у хторим „електронска цев” значи електронску лампу яки ше дараз хасновало у радио-апаратах, телевозорах итд.

Гоч з малима недостаткама, пре очиглядни почежкосци у находзеню одвітующих терминологийных прекладох на рускі язик, и то таких же бы були легко прилапліви у кождоднівей бешеди, Словнік комп'ютерской терминології проф. др Михайла Фейса оможлівює нам „влапиц крочай” зоз шветом и як таки представя оригиналне и мож повесць капитальне діло.

Мр. Славомир Олејар

РАЧУНАРСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА: ПРЕВЕДЕНА, ОПИСАНА ИЛИ ПРИЛАГОЂЕНА

Резиме

Енглески језик, на којем се највећим делом одвијао развој дигиталних технологија, имао је одређених преддиспозиција у односу на друге језике. Његова семантичка флексибилност дозвољавала је додавање нових значења из области дигиталних технологија које су се појавиле и даље се свакодневново брзином светlostи појављују уз постојеће речи. Русински језик није могао да држи корак са толико брзим лесичким развојем ове области науке. Усвајање нових термина и израза из те области приморало је русинске говорне представнике да их преводе или описују, или да их бар фонетски и морфолошки прилагоде русинском језику, како је предложено и у овом речнику др Фејсе, који у сваком случају представља капитално дело.

Slavomir Olejar, M.Sc.

COMPUTER TERMINOLOGY: TRANSLATED, DESCRIBED OR ADAPTED

Resume

English, in which the development of digital technologies took place for the most part, had certain predispositions in relation to other languages. Its semantic flexibility allowed the addition of new meanings in the field of digital technologies that have appeared and continue to appear on a daily basis at the speed of light with existing words. The Ruthenian language could not keep pace with the rapid development of this field of science. The adoption of new terms and expressions from that area forced the Ruthenian speakers to translate or describe them, or at least adapt them phonetically and morphologically to the Ruthenian language, as suggested in this dictionary by Dr. Fejsa, which in any case represents a capital work.

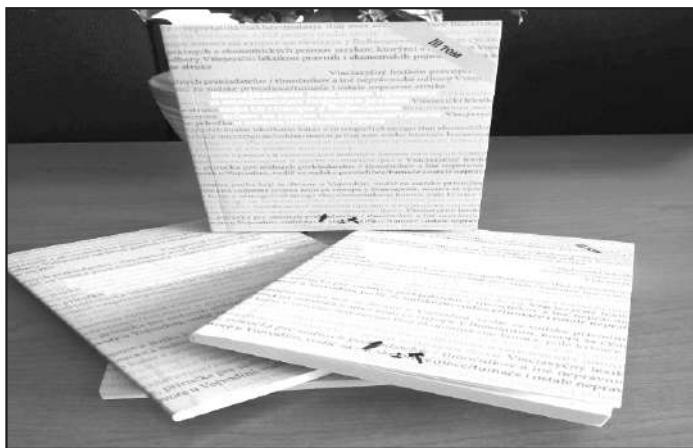

Мр Гелена Медеши, Нови Сад

ЯЗИКИ ЯК МОСТИ ЗЛУЧОВАНЯ

(Вецейязични лексикон правних и економских терминох язицох на хторих ше бешедує у Войводини – водзач за судских прекладательох/толмачох и други неправни фахи)

При концу 2020. року вишол Вецейязични лексикон правних и економских терминох язицох на хторих ше бешедує у Войводини – водзач за судских прекладательох/толмачох и други неправни фахи хтори облапя язики национальных заедніцох и меншинох у АП Войводини: буневски, ромски, румунски, руски, словацки и чески.

То треци том такого лексикону: перши том обєднињовал одреднїци хтори пояснени на сербским язику, а потим преложени на английски, немецки, италиянски, гречески, мадярски и русийски язик.

Други том, задумани як Водзач през правни системи региону, облапя поняца хтори преложени на способ як язична норма предвидзує у Горватской, Босни и Герцеговини, Чарней Гори, Словениї и Сиверней Македониї.

Тот, треци том, першираз обединює язики националних меншинох и ромски, бо пракса указала же и за язики хтори ше не хаснує службено

(як цо буневски и чески), а хтори ше факультативно виучує у веџей општинах, ёст оправдана потреба, окреме у судско-прекладательнай роботи, документох у административним хаснованю и текстох з обласци права и экономії.

У Лексикону на сербским язику пояснени и на спомнути язики преложени 332 термини и вирази хтори обробела професорка латинского язика и овласцена стаємна судска прекладателька за латински язик Сладяна Милинкович, а на буневски их преложели др Александар Раич и др Сузана Кујундžич Остоїч, на ромски др Исмет Яшаревич и Желько Калдарап, на румунски Анета Свера и др Вирджиния Попович, на руски мр Гелена Медеши и Богдан Рац, на словацки др Зденка Валент-Белич и Братислав Белич, а на чески мср. Валентина Симиджия-Хоц и Војслав Хоц.

Редакторки Лексикону мр Гелена Медеши и Сладяна Милинкович, а видало го Здружене стаємних судских прекладательох и толмачох Сербії, хторе ше з вельким ентузіазмом и трудом прилапело тей ані кус не легкей а одвичательнай роботи же би обезпечело досц язично компетентных прекладательох за односни язики, але и досц фаховых за обласц права и экономії.

Преклад правних текстох, як файта прагматичного прекладу, муши насампредз пренесц змист вислову. Роби ше, значи, о проблему семантичнай еквивалентносци, а главна предметна обласц описання семантичных еквивалентных одношеньох то *лексика*. Понеже фахова терминология одредзеного правніцкого язика условена зоз специфичним дружтвено-историйним розвойом правней системи, при прекладаню юристичных текстох ёст вельки лексични проблеми хтори очежую запровадзоване семантичнай еквивалентносци.

Еквиваленти у одношенню *едно слово у жридовим язику: ёдно у прекладним* прекладательови у начале не задавю почежкосци при прекладаню кед у языку-цилю ёст лем ёдна лексема за ёден одредзени визраз зоз жридовога язика. Кед, з другого боку, у языку-цилю ёст синонимски варианти, зоз хторих кажда може буц ёднакозначни адекват за ёдну одредзену лексему жридовога язика, ані теди би, по правилу, не требало буц проблеми коло прекладаня (под условийом же прекладатель добре позна синонимски варианти). Проблем настава у ситуаций *кед жридови текст ма лексему, а язик на хтори ше преклада ю не ма, цо, у ствари, найчастейши случай.*

На граматичним (морфологийним и синтаксичним) уровню кореспонденти то тоти язични єдинки двох язикох хтори функционую на ідентични способ як ношителе єднакого значеня у двух текстах хтори стоя у одношенноу прекладательней еквиваленції. Медзитим, у граматики, як и у лексики, ёст опасносци од фалшивых парох хтори условени з форму граматичнай категорії, сей назву и значенью. Же би ше тото обкеровало, потребна психологійна порихтаносц прекладателя на транспоноване єдних граматичных єдинкох до других, хторе подрозумює преруцована єднай граматичнай єдинки жридовога язика до даякей другей язичнай єдинки у языку-цилию. Забува ше же кажды язик ма свою дистрибуцию функций и значень по єдинкох своёй системи и же погришне обчековац же ше дистрибуция єднога язика „пресликує“ до єдинкох з исту назву у другим языку, чо значи же не будземе вше меновнік прекладац з меновніком, прикметнік – з прикметніком, дієслово – з дієсловом итд.

Здружене плануе видац ище ёден лексикон, дзе би були преложени туты термини и виразы на албански, арабски, болгарски, горански, китайски и українски язик, а жадане прекладательлох шыцких трох лексиконах же би вони нашли драгу гу своим хаснователем.

Прето, най будзе щешліва драга лексиконом у хторых языки злучую, а не розлучую людзох.

Мр Гелена Медеши – Mr Славомир Олєяр

ПОЕЗИЯ У МАЛЮНКОХ, МАЛЮНКИ У ПОЕЗИЇ

(Соня Папуга: *Думки ми лєца / Мисли ми лете*, писнї – песме,
Нови Сад, 2020, 50 боки)

Дружтво за руски јазик, литературу и културу двоязичну књижку писньох Соњи Папуга под назву „Думки ми лєца / Мисли ми лете“ видало по руски и сербски у Едицији *Литература* 10, у рамикох хторей уж објавени књижки: Габријел Костелник *Поезија и проза* по сербски (2013), Идилски венец *З мојого валала* як друге осучаснене видане (2014) и *Хвильки и Умартей дзивочки* (2019) истога автора, а тиж и писнї Гелени Гафић Стойков *Коліска и ноц* (2001), Маланиј Павлович *Белави лет* (2009), Славимира Славе Шанти *Тебе гуторим* (2013), Зденка Лазора *Попатрунок* (2014), Владимира Сабо-Дайка *Вибрани писнї и проза* и Миколи М. Коциша *Писнї и приповедки за дзеци* (2018).

За тото видане выбраны 24 писнї Соњи Папуга хтори илустрованы з ёй малюнками у техніки хтора ше вола енкаустика.

У поетских и фаребных записох под назву *Думки ми лєца / Мисли ми лете* злучене тото цо наоко випатра незлучнє: поэзия и малярство, уметносц и филозофия, техніка и дух. Мир на малюнку з миром у людской души: поетеса Соња менує пейзаж алє и себе, а малярка Соња лапа слункову шветлосц цо по води и побрежю рики пише спокой ричного пейзажу. Краса природи отвера красу чувствах: нет нємиру, нет поцерпания и подозривосци. Ёдинство природы и человека, чиста єдноставносц єствования – и стих и малярски запис чисте возхищоване, аж страхопочитоване совершенней хвильки. Чувство зединьования зоз чимшик величезним, нємерлівим, безконечним. У нім и шветлосц и цинї, и благосц и оштри контрасти. Чловек, ёден чи у групи, лем преходніки през туту вичносц хтора була пред нами и остане за нами. Нам остава лем запитаносц и подозривосц гу нашей улоги у тей слики. Озда прето фигури шветлосци, озда прето особни тон у стихох: як призначка же зме

ту були, за тих цо после нас приду. Тоти думки и чувства у стихох и на малюнкох поставени през медитативносц. Вони не єднозначни: одкрива ще их през одношене гу другой теми, слики або символу.

Краса об'єктивизована през техніку, през стих, виражує вязаносц за тот швет, аж и теди кед ю авторка абстрахує або идеализує. Але, пасмо хторе ще одкрива пред тиж так сенсибилизованим припраточом чи читачом, чирия их до метафизики, до космичнай универзалносці, през нагадоване же шицко красне цо створене, але и же шицко цо чловек нашол – моцнейше од нього. Краса щесце, але и смуток, бо кед ю чловек спозна, у тим сознаню одкриє и же му не дата моц зачувац ю. Соня у шветлосці своїй мрії пренаходзі искру божеского, звонкачасового и ісконскаго. Та и теди кед шветлосці прировнует зоз цмоту, не інсистує на тей дуалносці, але змоцніюе моц того символу.

Поетеса Соня поезию чувствує як шлебоду, як цошка у чим ще ужива док ще пише и док ще чита; малярка Соня на істи способ чувствує виполньване свойого задатку, раздумуюци на глубішим уровню, пасмовито, почитуюци и морални аспект інтерпретації стварносці. Свидома же часто найєдноставннейши малюнки найчежже достац, Соня як подобова уметніца патри и дума скорей як прицишне з пейглу накапкани восково фарби, бо шерцо и розум єдини прави об'єктиви. Кед ей слова постаню неясни, чувствує же их треба выбрушиц, а малярка Соня ще тиж фокусує на сущносці: кед слики празни, веџ и стихи узихню.

Поэзия Соnі Папуговей типично лирска, у векшини писньох унапрямлена на смуток пре розлуку з милим, але источашне з неё вибива и жаждза за животом хтора ю трима далей од рубу депресії.

На перши погляд, при першим читаню кніжки, здобува ще упечаток же ю писала млада дзівка, преполна чувствох и емоцийох на любовни події, а при другим читаню вибива на поверхносці женска моц превозисц боль гоч яки би вельки бул и силовнє здогадує на писню „Прэжием” Глорій Гейнор (I Will Survive - Gloria Gaynor).

Аж при другим читаню, постава очиглядне же ей скора поэзії цесна и з исту душу уходзи до цела малюнкох хтори не лем дополнене, але и предложене ей нукашнного виразу. Цо слова не могли виповесці, малюнки доповедли. Цми фарби ще преплстаю до фурмох души у хторей превагли белава як боль, червена як любов, желёна як ровнодушносц и помирене зоз судьбу, била як невиносц и дзецинска зачудованосц при спознаваню швета хтори ю примушує на крик полни з помишанима фарбами чувствох хтори остали недоповедзены у писні.

Чувства нє маю одредзену фурму и нє мож их до конца влапіц до мрежы словох, та як їх предлужене, остава поетовиproto-язик тє. малюнок як конечны вираз, цо ведно зоз словаміможе вишпывац свой мриї як шкорванчок свою писню медзи жему и небом. Соня Папугова особне щешліва поетеса бо ше, як нє велі поетове, може виражыц и мультимедияльно, и на такі пособ збогациц нє лєм читательов дух, але и нашу литературу.

Та, най би кнїжка писньох илустрована з малюнкамі у енкаустичнай технікі Соні Папуговей нашла драгу гу читачом и почитователью литературнай и подобовей творчосци.

Схадзка Дружтва на хторей Соня Папуга читала стихі зоз кнїжкі
Думки ми леца (22.02.2020)

Ирина Папуга

ТРИ ЯЗИКИ У ЄДНЕЙ КНІЖКИ

(Сенка Бенчик, *Лексични паралелизми, Заєдніцки гунгариизми у сербским и руским языку*, Нови Сад, 2020, 105 боки)

„Заєдніцки гунгариизми у сербским и руским языку” була мастер академска робота Сенки Бенчик на Одсеку за сербски язик и литературу Филозофскога факултету у Новим Садзе (2017). Єдна часц мастерской роботи Сенки Бенчик под назву „Лексични паралелизми у руским, сербским и мадярским языку“ обявена по руски у Зборнїку роботох Дружтва за руски язик, литературу и културу „*Studia Ruthenica*“ 23, 2018, 72-82, а 2020. року вишла у цалосци як окремне видане по сербски, мадярски и руски у Едиции Дружтва *Катедра* (4).

У кнїжки под назву „Заєдніцки гунгариизми у сербским и руским языку” указане на слова подобней форми хтори ест у мадярским, руским и сербским языку. Приказана фонологийна, морфологийна и лексична адаптация словох хтори прияти у руским и сербским языку з мадярского: директно, або прејг немецкого, латинского або турского язика. У фонологийней анализи пожичкох з мадярского язика презентовани регистри фонемох трох язикох, а при анализи на морфологийним уровню гунгариизми подзелени на директни реплики, виведзени слова и зложени слова. Илустрована тиж и семантична адаптация словох, хтора розкласована до 16 сематичных групох, а потым дати даскељо приклады троязичного словнїка.

Авторка ше за туту тему опредзелела бо ёй ё була блўзка, а и сама одросла у штредку дзе ше уж понад 70 роки у директним контакту находза руски, мадярски и сербски народы и языки. Як наставніца сербскага языка у мадярских оддзеленьях и рускага языка хтори ше виучує як виборни предмет, стретала ше зоз дзецми хтори у кождоднёвей бешеди хасную два, або три языки, але и зоз дзецми хтори и попри можлівосцох яки им понука вецейязичны штредок и фамелия, бешедую лем ёден язик. Дзеци хтори бешедую два, або три языки, першэнствено дзеци зоз мишаних малженствах (сербско-руских, мадярско-руских, сербско-мадярских). Як наставніца хтора преподавала руски и сербски язик у мадярских оддзеленьях, жадала же би школьнiare зоз дзеку учeli языки. Прето як мотивацыйни инструмент у своеі роботі почала хасновац пожички зоз мадярскага языка (корелация медzi двома языками). Роздумовала же би дзеци були мотивованшы за роботу кед такой на початку учэння языка буду чувствоватьцац успих, кед руша од того цо им познате.

Зазберуюци пожички зоз мадярскага языка, позбераля богаты словни фонд хтори жадала обединіц до словніка. У тим намаганю ёй помогнул ментор проф. др Михайло Фейса и зоз його помоцу формовани словнік гунгаризмох у руским языку и анализовани упліў мадярскага языка на руски язик на фонологийним, морфологийним, семантичным и ономастичным уровню. При формованю словнога фонду обачела же ше при веліх одреднікох зявлюю исти лексеми и у сербским языку. Водзаци ше зоз роботу *Гунгаризмы у руским языку* и зоз помоцу менторки проф. др Душанки Звекич-Душанович формовани вигледовацки корпус у котрим повязаны три языки (сербски, руски и мадярски), бо у вецейязичным штредку интересантне обединіц и вигледовац заєдніцки слова у шыцких трох языкох. На основі роботы *Гунгаризмы у руским языку* зложени словнік заєдніцких гунгаризмох у руским и сербским языку и окончена анализа на фонологийним, морфологийним и семантичным уровню. Текст уводнога слова на мадярски преложел проф. Ёжеф Апро.

Потримовку видаваню кнїжки Сенки Бенчик *Лексичны паралелизмы, Заєдніцки гунгаризмы у сербским и руским языку* Дружству за руски язик, литературу и культуру дала Општина Бачка Тополя, а финансійни средства за друковане обезпечела Месна заєдніца у Новим Орахове.

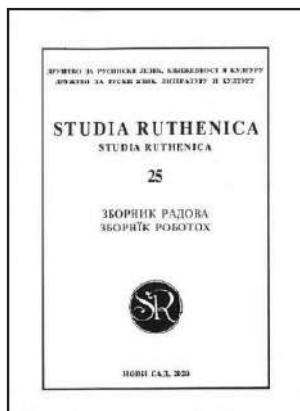

Схадзка Управнага одбору на хторей було слова о новых
виданьох Дружтва (25.09.2020)

Ирина Папуга

ЗБОРНІКИ РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA” (ЧИСЛА 25 (38), НОВИ САД, 2020, 188 БОКИ И 26 (39), НОВИ САД, 2021, 302 БОКИ)

Дружтво за руски јазик, литературу и културу (основане 4. 12. 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назву *Творчосци*, а од 1988. року виходзи як *Studia Ruthenica*.

Обявени 13 числа *Творчосци* и 26 числа часопису *Studia Ruthenica* (ведно 39 глашніки). Од трецого числа *Studia Ruthenica* виходзи як зборнік роботох.

У 25. чишил зборніку *Studia Ruthenica* (трицец осмим глашніку) обявени руски народни писнї. Циль роботи бул пририхтац до подполнейше видане руских жридлових народних писньох.

Жридлово руски народни писнї потераз видати у вецей зборнікох. Найвекше число писньох обявене у виданьох:

Без нотних записох:

1. В. Гнатюк: Етнографічний збірник Наукового товариства ім Шевченка – т. IX: Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. III, Пісні Бач–Бодрогського комітату, у Львові, 1900, 117–227 (430 писнї);

-
2. Южнославянских Русинох народни писнї. Позберали и ушорели Дюра Биндас и Осиф Костелник – Руски Керестур – Нови Сад, 1927 (коло 220 писнї);

Зоз нотними записами:

3. Žganec Vinko: Pjesme jugoslavenskih Rusina. Tisak nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1946 (116 писнї). У двох виданьох обявени жридлово руски народни, у меншим чишли руски уметнїцки у народном духу и українски народни писнї;
4. Онуфрий Тимко: *Наша писня*. Интегралне виданє кнїжкох I–III зоз преушорену нотну часцу и IV кнїжку як новим додатком, Руске слово, Нови Сад, 1989 (коло 350 жридлово народни писнї);
5. Пісня над Дунаєм. Народні пісні русинів (українців) Сербії. Запис текстів і мелодій ... І. В. Хланти, Ужгород: ТДВ „Патент“, 2014 – 790 с.

Ту не наведзены зборнїки руских уметнїцких писньох писаних у народном духу остатнїх деценийох. Перши штири зборнїки веций не доступни читачом (давно су разпредані), а зборнїк под 5 тиж мало доступни руским читачам. Прето Дружтво за руски язик, литературу и культуру унёсло до свогого видавательного плану обявиц нови зборнїк руских жридових народных писньох. У приложеним рукопису ёст коло 400 (472) писнї хтори превжати зоз потераз обявених виданьох, або призначених од поєдинцох, а выбор направел и приихтал др Юлиян Рамач.

У другей часци часопису *Studio Ruthenica* хроніка Дружтва зоз препатрунком активносцюх у 2019. року, календаром мешачних активносцюх у 2020. року, планом розвою и дїялносци (2020-2030), списком новых членох Дружтва и членох хтори помогли видаванє Зборнїка у 2020. року.

У 26. чишил€ зборнїку *Studia Ruthenica* (трицец дзевятим глашнїку) обявени прилоги зоз 6. Науково-фахового сходу, хтори отримани 4. децембра 2020. року у Новим Садзе у рамикох Програми означована 50 роках од снованя Дружтва (4.12.1970) и 30. Дњох Миколи М. Кошиша (1990-2020) под назву „Руски язик, литература, культура, просвіта и публіцистика“, зоз надпомнущом же по тераз отримани пейц науково-фахово сходи у Новим Садзе: перши бул 1993. року, други 1998, треци 2005, штварти 2010. и пияти 2014. року. Роботи зоз спомнутих сходох обявени у Зборнїку роботох Дружтва „*Studia Ruthenica*“ числа: 3, 7, 10, 15 и 20.

Шести научово-фахови сход пре актуалну епидемиологийну ситуацию корона-вирусу нє отримани як звичайно у сали зоз учашнїками, ал€ як он-лайн информация у рамикох хторей авторе у новембре и децембре 2020. року прејг интернету посилали научово-фахово и литературни прилоги Дружту як организаторови сходу. Прилоги препатрени и 4. децембра 2020. року представени. Сход мал два часци: у першой представена 31 робота, хтори приихтали 29 авторе з обласци руского язика, литератури, культуры, просвіти и публіцистики, а у другой було слова о авторох шейсцох кратких руских приповедкох.

На початку 26. числа обявени винчованки хтори з нагоди 50 роках роботи Дружтва послали: Желько Ковач, предсидентель Вивершного одбору Националного совиту Руснацох, Любомир Медеши, Канада, Михал Симунович, Футог и Лучиян Марина, предсидентель Дружтва за румунски язик Войводини у меню Координацыйного одбору дружтвох за язики, литературу и культуру, Нови Сад.

Предслово написали: Блаженка Хома Цветкович, *Крачаме по шлідох веліканох*, Ирина Папуга, *50 роки од снованя Дружтва за руски язик, литературу и культуру (1970-2020)* и Лучиян Марина, *Координацыйни одбор дружтвох за язики, литературу и культуру – Дружтво за руски язик, литературу и культуру член Координацыйного одбору од снованя 1974. року*. По обласцох обявени тоти роботи:

Руски язик: др Михайло Фейса, *Діяльносць на нормованю руского язика*, др Пол Роберт Магочи, *Русински язик: Недавни посцигнуща и нови*

спокуси, др Оксана Тимко Дітко, *Обставиново присловніки у руским язику: творене, класификация, хасноване*, др Гайналка Фирис, *Фамилийни назвіска при бачванско-срімских Руснацох*, др Анна Плішкова, *Од діалекту - по урядный язык: новый статус і новы проблемы русиньского языка на Словакії*, мср. Александр Мудри, *О поняцовой метафоры у руским языку* и Олена Папуга, *Службене хасноване руского языка и писма у опитинох дзе то зоз статутом одредзене*.

Література: др Юliaн Рамач, *В каліновым лесе вода древко нёши*, Яке то древко вода нёши, др Мигаль Капраль, *Наши южні братя в Ужгороді: верши бачванських авторув на боках новинкы „Недъ ля” 1942-1944 роках (тексты и іллюстрації)*, мр Славомир Олеяр, *Дунай у восточнославянских народных писньох*, Ирина Гарди Ковачевич, *Ренесанса або оптимизем (литература за дзеци)* и Олена Планчак Сакач, *Курнява зоз хторей ніхто не вилеци (Владимир Гарянски)*.

Култура: др Михаил Юрьевич Дронов, *Русский публицист Євгений Н. Матросов как исследователь русинской диаспоры в Северной Америке*, Дюра Латяк, *Націонални препород Руснацох у Войводини и улога Руского народного просвітного дружства унім*, Любомир Медеші, *Руски селідби: Чи розпресцеране, чи розсельоване*, Олена Папуга, *Руснаци у жемах Европскай униї - право на вітворіowanе національнога ідентитету*, dr Mihajlo Ljikar, *Od mračne komore do veštačke inteligencije* и Вероника Вуячич, *Фотография як информация*.

Просвіта: мср. Доротеа Будински, *Важносці комунікації и интеракції за розвой вчасней двоязичноси*, мср. Сенка Бенчик, *Лексични паралелизми, Заєдніцки гунтаризми у сербским и руским языку*, Каролина Джуджар, *Сучасни рушаня у настави на руским языку*, Любица Няради, *Мультикультурносці и интеркультуралносці у школскай пракси: Приклады добреј пракси зоз образовно-воспитней пракси* и Ванеса Медеші и Ирина Папуга, *Руски язик на штреднім ступніо у Новим Садзе (2006-2020)*.

Публіцистика: Гаврийл Колесар, *Радосци и смутки двох руских преднякох у виселенстве: др Владимир Солонар (1926-2012), патолог и Дюра Шовиц (1929-2020), ветеринар, Блаженка Хома Цветкович, Од Творчосци по Рутенику*, мр Гелена Медеші, *Два уметносцы у ёдней книжки, Поэзия и фотография*, Елена Перкович, *Ирена Колесар - перша югославянска фільмска гвізда и Михал Сімунович, На раздумоване: Здрави будзце и здрави оставайце*. Обявени и біографски податки о авторох.

*

Видаване часописох „*Studia Rutnenica*“ 25 и 26 финансийно помогли: Покраїнски секретарият за културу, явне информоване и сотрудніцтво зоз вирскими заєдніцами, Покраїнски секретарият за образоване, предписаня, управу и национални меншини-национални заєдніци, Национални совет рускей националней меншини Сербії и Городска управа за културу Новога Саду, на чим сердечно дзекуєме.

Studia Ruthenica 25 представена у рамикох 50 рокох од снованя Дружтва и 30. Дньох Миколи М. Кошиша (Нови Сад, 4.12.2020)

**ВІВОДИ З РЕЦЕНЗІЙОХ НА КНІЖКУ:
БЛАЖЕНА ХОМА ЦВЕТКОВИЧ
ЯЗИЧНИ АЛАРМ, ПОРАДИ З ЯЗИКА, НОВИ САД, 2021.**

Язык у каждом народзе основни фундамент його ества, та и Руснацох. Прето важне же би цо вецей було кніжки о руским языку, цо вецей школи и младих цо у ніх уча по руски. Док руски язык будзе жиць, док людзе буду по руски писаць и бешедоваць, дотля будзе и Руснацох.

Кніжка *Язични аларм* авторки Блаженки Хомы Цветкович настала як результат ей вельорочнай пракси лекторованя новинарских текстох у новинох „Руске слово”, часопису МАК, и даєдних кніжкох. До тей кніжки уложена барз велька робота, знане и искусство у лекторованю.

На прикладох як треба, або як не треба робиць мож научыць кожде ремесло, та и новинарство. У тей публикацыі назначени найфrekвентнейши лексемы зоз виреченьях при хторых було одступанье у синтагматских и парадигматских граматичных одношеньях, а хторы ше часто повторйовали и звекшаго настали пре вельки упліў сербскага языка, и други неправилносці або неточныхыя хторы ше не складали зоз правилами язычнай нормы. Авторка выбрала вецей як 400 одредніцы, хторы пошорованы по азбучним шорам. Прето мож повесць же тата кніжка и поучна, але и практична, бо швидко можеме пренайсць одредніцу цо нас интересуе.

У своёй исторіі и „Руски новини”, але и „Руске слово”, мало добрих новинарох котрых читач док читал іх тексты могол такой препознаць як автора, гоч ані не опатрел же хто подписаны под тим текстом. Подобнє так и у электронских медийох цо на руским языку.

Же би ше постало добры новинар необходне, разуми ше, звладаць правила у новинарстве, выградзиць свой стыль писаня и выражаваня, цо ше посыгнє з искусством. Заш лем, озда и найважнэйшее – необходне барз добрае знаць руски язык. У тым смыслу кніжка *Язични аларм* велька помоць шицким новинарам.

Авторка тей публикацыі констатуе же вона наменена насампредз новинаром и другим цо робя у руских медийох, але я туту кніжку дзечнє препоручуем шицким цо ше намагаю и сцу правилно писаць и бешедоваць по руски.

Михал Симунович

БЛАЖЕНА ХОМА ЦВЕТКОВИЧ: ЯЗИЧНИ АЛАРМ, ПОРАДИ З ЯЗИКА

Приручнік писаны у формі словніка, а у Віндовсу-10 ма 170 боки:

1. Уводне слово (2–6).

2. Сам приручнік ма 144 боки (6–150. б.). Авторка по азбучним шоре наводзі виразы (ридко и поєднечны слова) у літературным языку, найчастейше сербскага походзеня, попри хторых або место хторых як еквиваленты предклада хасноваць виразы одн. слова народнаго языка:

БАВИЦ ШЕ и ЗАНІМАЦ ШЕ: Гевтот челеднік ше озбильно почал бавиц зоз науку. Бавя ше дзеци, бави ше бависка, бави ше на джмурки, улоги ..., а з науку ше дахто заніма. Лепшэ: Гевтот челеднік ше озбильно почал занімац з науку.

БАШ и ПРАВЕ: Bash сом це сцел наволац. Похаснуйме слово праве, або праве тэраз. Препоручуем: Праве сом це сцел наволац.

3. За словніком шлідза 23 правописны правила (144–150. б.) при хторых рускі авторе дакеды права гришки:

Правило чысло 1: Лікі пиёме - а) од глави, од шерца, од прициску ...; б) капки за очи, ухо, нос, ...; в) вакцина проців тетанусу, грипи, короні ...

Дзе ши бул дотэраз? Алё *До тэраз* зме віше були цихо, а *од тэраз* не будземе.

Наліво ме цага, а на ліво, (не на право) скруц на драгу...

Правило ч. 6: *скочел набок, поцагло ме набок.* Алё: *Шицки зме у вежбі мушели полегац на бок* (не на брух, або хрибет) ...

4. Выводы з рецензійох (150–151. б.).

5. Спісок похаснованай літературы (18 бібл. ёдинкі, 150–151. б.).

6. Зміст (153–169. б.). У змісту ше шорую, тиж по азбучним шоре, тоти істи виразы хторы авторка обробела у словніку, алё без еквивалентох и авторковых коментарох хторы дала у словніку.

(...) Авторка до свога приручніку „Язични аларм” уложела вельки труд. Тримам же Словнік будзе хасновити приручнік рускім культурным рботніком, преподавателем рускага языка, школьніям и студентам, та препоручуем видавателем же би го обявили.

Др Юлиян Рамач

ЯЗИЧНИ АЛАРМ БЛАЖЕНИ ХОМА ЦВЕТКОВИЧ

Главну часц рукописа *Язични аларм* Блажени Хома представяю 133 боки кратких правописных есейох, за хтори, пре ўх краткосц и ясне поручене, можеме повесц и же су правописни гаикуи або правописни твіти.

Основни ціль *Язичнога аларму* бул, як пише авторка у „Уводним слове”, „же би вон новинаром у руских редакцийох обрацел увагу на тото дзе ше найвецей гриши и помогнул им як надалей писац (а и у бешеди хасновац) до вецей руски слова и виречения у духу руского язика”. Тот основни ціль и витворени.

Рукопис евокує потерашні подобни подняца проф. др Юлияна Рамача (*Практична стилистика*, 1996) и мр Гелени Медеши (*З червеним подцагнумте: язични поради з лекторских призначкох*, 2012; *З червеним прецагнумте: язични поради з лекторских призначкох*, II часц, 2013; *З червеним віправене: язични поради з лекторских призначкох*, III часц, 2014; *З червеним дописане*, 2017). Док Юлиян Рамач пробує віправиц вислов хаснователью руского язика на 100 публікованих текстах *Руского слова*, його колегіні то пробую зробиц на основі непублікованих прикладох. Гелена Медеши приклади черпа зоз текстох хтори мала прекладац у Прекладательнай службі АП Войводини и зоз бешеди, а Блаженка Хома Цветкович зоз текстох хтори сёй дати на лектороване у Новинско-видавательней установи *Руске слово*. Рамачови, Медешовей и Хома Цветковичовей заєдніцки менователь намира же би шицким хтори дзбаю о чистоти руского язика подаровали ещи ёден пораднік за одстраньоване дилемох коло того хтору з двох або вецей конкурентных формох/конструкцийох правилнійше похасновац.

Генерално патраци, тексты Блажени Хома Цветкович базовани, з ёдного боку, на прикладох у хторих ше зявюе ёдна або вецей фреквентны язични гришки, и, з другого боку, на тих истых прикладох хтори з тей нагоди не уключочую дотични гришки. Медзи тима гранічнікамі у правописных гаикуох винешени и ясни и прилапліви язични аргументы. Аргументы часто гарнірани и зоз значну дозу гумору. На таки способ авторки ше удава отримац увагу хасновательки/хаснователя. У случайох кед ше авторки видзи же необходни и додатни, фахово и правописни аргументы, вона порядно упут’юе на нумеровани правописни правила у поглавю хторе шлідзи („Даскелью правописни правила”). Авторки сом препоручел и одредзени пременки хтори ше дотикаю тога поглавя (у

вязи зоз евентуалну пременку и наслова и структури), ал€ сом финалну одлуку препущел самей авторки. Так сом зробел и у случаю своїх меней значних препорученьох, хтори ше одноша на дзепо€дни места у „Словніку правописных проблемох” (окреме на места кед авторково ришен€ проблема н€ конечне, ал€ представя лем єдну зоз можлівих вариянтох) и у „Уводним слове”. Цо ше дотика правописных правилох у часци „Даскељо правописни правила”, вони ускладзени зоз Граматику руского языка (2002) Юлияна Рамача и нову правописну литературу - Правописним словніком руского языка (2017) и Правописом руского языка (2019) - Михайла Фейси.

Язични аларм вшеліяк будзе на хасен лектором, новинаром, культурним діячом, просвітним роботніком, ал€ и школяром и студентом, хтори жаргон и сербски упліў найскорей примаю. Мож заключыць же авторка поробела значну и хасновиту роботу. Єй *Язични аларм* у значней міри поможе припадніком рускей національней заєдніци (окреме младшим генераційом) превозисц обаваня коло того хтору з двух або вецей вариянтох похасновац. Голем кед би кажди рок бул публікованы єден подобни пораднік/приручнік! Кажда кнїжка такей файти насампредз визначує потребу уважнейшого пестования руского літературного языка. Кажда кнїжка такей файти онеможлівює неконтроловане преберан€ н€ лем одредзених лексемох, ал€ и цалих клаузох.

Наздавам ше же уж од тей хвильки Блажена Хома Цветкович почн€ робиц на новим язичним рукопису, а видавательом (НВУ *Руске слово* и Дружству за руски язык, литературу и культуру) препоручуєм же би рукопис *Язичнога аларма* цо скорей публіковали.

Др Михайло Фейса

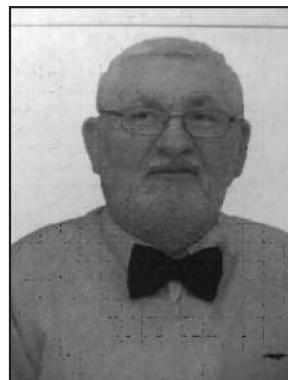
IV

ЗДОГАДОВАНЯ

ЯНКО ГОЛИК (1949-2020)

У Новим Садзе, 31.05.2020. року, умар Янко Голик, по походзеню зоз Руского Керестура (1949-2020), дипломовани економіста.

Янко Голик быў овласцены ревізор, а мал и самостойну агенцыю у тей області. Член Дружтва за рускі язік, літературу и культуру быў од 1979. року (у матичнай кніжкі Дружтва упісаны ё под чыслом 281).

Быў ёден з найвреднейшых членох, а ёден час и предсідатель Надпратраўцага одбору Дружтва.

Похованы ё 3.06.2020. року на Городскім теметове у Новом Садзе.

Янко Голик, Аніта Говля и Сенка Бенчик на сходзкі Дружтва (2010)

ЯНКО БАРНА (1955-2020)

У Темерине, 15. юния 2020. року, умар Янко Барна, народни етнолог. Янко Барна народзени 10. марта 1955. року у Руским Керестуре. Закончел висшу экономску школу и роками робел у обласци finanziyох (мал самостойну агенцию у тей обласци).

Янко Барна бул член Дружтва за руски јазик, литературу и културу од 1979. року (у матичнай књіжкі Дружтва уписані є под числом 282). Єден час бул председатель Председательства Дружтва (2005-2009), а потим и член Надпратраюцаго одбору Дружтва.

Янка Барну зме познали и роками з нім сотрудзовали як зоз народним етнологом хтори, попри тим же препровадзел дзецинство на салашу у коцурскім хотаре, роками писал и обяйвал пригодні написи о салашох, медзи хторима окреме замерковані „Салашарски школы живота“ (Народни календар 1979, *Ruske слово*, Нови Сад, 1978, 95-103).

За Янком Барна остали числени обявени и ище не обявени написи о керестурских салашох, та остава же би их Дружтво у доглядним чаše позберало и постгумно обявело у Едиції „Одняте од забуца“. Медзи насловамі його написох, хтори обявени у Народных и Руских календарох *Руского слова* треба спомнүц и тоти: Бази у коцурскім хотаре, До Америки и назад, Звод салашох, Найстарши коцурски салаші, Прецо були салаші, Салащане – богатого роду, Зоз приповеданя наших старых, Статкарска пракса, Правели роки итд.

Нови Сад: схадзка Предсідательства Дружтва 1.03.2008. року
(Янко Барна други з правого боку)

БЛАЖЕНКА КОГУТ (1944-2020)

У Петроварадине 27.06.2020. року умарла Блаженка Когутова, нар. Грайцар. По походзеню була зоз Шиду (Шид, 26.10.1944), дзе ходзела и до основнай школы. Була школьніца учителькоў Янка і Сенкі Саламоновых. Учительскую школу закончала ў Бельнай (Беліні), а потым як учителька робела ў Основнай школы ў Гибарцу и Шидзе. По приходу до Новага Саду робела ў Просвітнім совіту Войводіны, дзе була секретар.

Блаженка Когутова була член Дружтва за рускі язык, литературу и культуру (у матичнай кніжцы Дружтва упісана є 1978. року, под числом 288), а ёден час була и член Скупштynи Дружтва.

Похована є 30.06.2020. року на temetovе у Срімскай Каменіцы.

Нови Сад: Схадзка Скупштynи Дружтва 1.12.2017. року
(Блаженка Когутова шедзи перша з правага боку)

ЮЛИЯН КАМЕНІЦКИ (1938-2020)

У Атланти (ЗАД), 6. децембра 2020. року, умар Юлиян Каменіцки. Юлиян Каменіцки ше народзел 12. апраля 1938. року у Коцуре, дзе закончел основну школу, а потым 1956. року почал робіць у *Рускім слове* як фотарепортер и поступнě ше позарадово дошколовіовал. Ішце пред тим як дипломовал на висшай управнай школи, прешол на рботне место новинара спартскай рубрики, а же тоту должностці совисно окончовал, доказує награда „Спартак“ хтору „Рускому слову“ дадзел Спартски союз Войводини. Од 1993. року ёден час бул окончователь должностці главного и одвичательного редактара новинох „Руске слово“. Под час приихтования за шматочнє означаване 50-рочніцы выходзеня новинох „Руске слово“, обявел кратку монографию з насловом „Руске слово 50 рокі“, а у ёй предлуженю, як другу часц, пораднік будущим руским новинарам под познату паролу „Хто, цо, дзе, кеди, прецо“.

Попри новинарства, Юлин Каменіцки ше занімал и з літературну творчосцу. Перши літературни твор (проза) обявени му 1958. року, як и други дзепоедни познейши, але превладала поэзия. У Едіции „Жридла“, НВУ „Руске слово“ му 1974. року видало збирку писньох з насловом „Квитки и рана“. Барз популярна при младых ишце и нешка шпиванка Якіма Сівча „Модерна любов“ („Вше ше людзе любовали“), за хтору текст написал Юлиян Каменіцки, а першираз є виведзена 1962. року на „Червеней ружи“.

Юлин Каменіцкі был член Дружтва за руски язык, литературу и культуру од 1974. року (у матичнай кнїжкі уписаны ё под числом 34). Секретар Дружтва был од 1973-1975. рок, а потым ёден час и член Предсідательства Дружтва. После пензіонована, Юлин Каменіцкі ше вёдно зоз супругу др Елену преселел гу своеї дзівкі Марти до Зєдиненых Америцких Державох, дзе го и застала шмерц.

Новинаре и редакторе „Руского слова“
(Юлиян Каменіцкі перши з лівого боку)

ВЛАДИМИР ДУДАШ (1933-2021)

У Петроварадине, 3. марта 2021. року, умар Владимир Дудаш (1933-2021), культурни творитель, режисер, длугорочни директор Аматерскага рускага театру „Дядя” и ёден з найвреднейших членох Дружтва за рускі язик, литературу и культуру.

Народзел ше 4. децембра 1933. року у Руским Керестуре, дзе ходзел до основнай школы и першай рускай нізшай гімназіі. Штредню зуботехнічну школу закончел у Новым Садзе, а работни места як зубного технічара були му у Сенти, Оджаку, а потым у Кули и Руским Керестуре.

У рускім театральным живоце бул присутні як глумец, режисер и член рукаводзящих цехох, а потым дваццац два роки бул директор Аматерскага рускага театру „Дядя“ зоз сценамі у Руским Керестуре и Новым Садзе. Владимир Дудаш бул активны член Дружтва за рускі язик, литературу и культуру (у мат. кніжкі упісаны є 1980. року, под числом 348). Бул председатель Надпратрающего одбору Дружтва и длугорочны председатель Секціі Дружтва у Руским Керестуре.

Зоз напису Михайла Зазуляка з нагоди означован 80-рочніци Владимира Дудаша хтори бул пречитани 4.12.2013. року у Доме култури у Руским Керестуре (на фотографиї), а хтори обявени и у часопису *Studia Ruthenica* 18, Нови Сад, 2013, 177-180, медзи іншим пише же Владимир Дудаш бул активни член предсідательствох Културно-просвітній заєдніци Войводини и Општини Кула, член Союзу аматерских театрів Войводини и же достал значни награди, медзи хторима плакети Аматерского руского театру „Дядя”, „Искри култури” КПЗ Войводини, „Зарї култури” КПЗ Општини Кула итд.

Владимир Дудаш поховані 4. марта 2021. року у Руским Керестуре.

Руски Керестур: 4.12.2013. року

ИРИНА НАТЮК (1948-2021)

У Новим Садзе 15 марта 2021. року умарла Ирина Ира Натюк, народзена Ковач, длугорочна лекторка и прекладателька за руски язик. Народзена є у Бикичу 9. апраля 1948. року, а животна драга ёй родичнох приведла ю до Нового Саду, дзе закончела Філозофски факультет. У младосці була активна шпивачка, участвовала на веліх културных манифестацийох, а ма и векше число знімкох руских шпиванкох у фонотеки Радио Нового Саду.

Робела як професорка руского язика у керестурскай Основнай и штредней школы „Петро Кузмяк”, як и на лекторских и прекладательных работах у „Руским слове”, Рускей редакцыі Радио Нового Саду и Прекладательней служби Покраінскаго секретарияту за образоване, предписаня, управу и национални меншини-национални заєдніци чийо ше просторій за работу находза у Скупштини АП Войводини. За Ирину Натюк остали велі з окрему точносцу, прецизносцу и пожертвовносцу преложени и вилекторовани тексты як литературного, так и административного змисту.

Ирина Натюк була член Дружтва за руски язик од самого його сноўнані (у мат. кніжкі упісана є 1974. року, под числом 32) и вредны член Секций лекторох и прекладательох, дзе дала конструктивне доприношэнне разрушаванню новых терминох и виразох на наш язик.

ІВАН ПАП (1946–2021)

У Руским Керестуре 22. марта 2021. року умар Іван Пап, професор исторії у Основнай и штреднай школі „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре и активны у вецеі обласцох културнага жыяту у нашай заёдніцы. Народзел ше 11. юля 1946. року у Міклошевцах. До основнай школы ходзел у Дюрдьове, гімназию закончел у Срімскіх Карловіцах, а студіі исторії на Філозофскім факультету у Новым Садзе.

Работне ангажаване почал у Кули у Општині у Прекладатальнай службі, дзе два рокі робел як прекладатель на рускі языку. Потым прешол до Основнай и штреднай школы „Петро Кузмяк” за наставніка у основнай и професора исторії у Гімназіі. Запаметані остане же з велькім закладаньем на своіх годзінах о національнай исторії, пестовал при школьніх любов гу свайму народу. Професор Пап бул и активны член Дому культуры, односно його Хлопскай жырдловай групи, зоз хтору наступал на смотрох, наших фестивалях у жемі и иножемстве.

Професор Іван Пап бул член Дружтва за рускі языки, литературу и культуру од 1975. року (у мат. кніжкі упісані ё под числом 201) и ёден з найвреднейших членох Секціі Дружтва у Руским Керестуре. У здогадованю останю його реферати з нагоды означавання значных рочніцох Дружтва и його членох, як и визначных културных, просвітних и других діячох зоз нашай дальшай и блізшай прэшлосци. У часопису „*Studia Ruthenica*” мы обявеви тоти прилоги:

-
- Иван Пап: Дюра Дудаш, учитель зоз Руского Керестура, 3, 1992-1993, б. 13.
  - Иван Пап: Учительска фамелія Медеши зоз Руского Керестура, 3, 1992-1993, б. 345.
  - Иван Пап: Витомир Бодянец, керестурски учитель и дружтвени рботнік, 7, 1999-2000, б. 70.
  - Иван Пап: 160 роки од народзеня Ферка Пап-Радваня (1848-1986), 14, 2009, б. 77-80.

Иван Пап, професор, чыта реферат о Феркови Пап-Радваньови
(трэці з лёўгага боку)

СЕНКА БЕНЧИК (1973-2021)

Мср Сенка Бенчик, дзівочке Папуга, народзена 28. децембра 1973. року у Бачкей Тополі, дзе закончела и основну школу. Штредне образоване педагогійного напряму закончела у Образовним центре „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре (1992), Педагогійну академію у Суботици (1998), а Учительски факультет у Зомборе (2002). Два мастерски роботи на Філозофским факультету у Новим Садзе одбранела 2012. и 2017. року.

На виучованю руского язика як виборного предмету зоз елементами нацыональней культуры, з потримовку Дружтва за руски язик, литературу и культуру, почала робиць ище як студент-абсолвент Педагогійней академії 1993. року у Основнай школи „Чаки Лайош” у Бачкей Тополі и „18. октябер“ у Новим Орахове. Зоз школярами участвовала на медзіокружным и рэпубличным змаганю зоз руского язика и на ёй школяре посцігавали значны результаты. Школяре зоз наставніцу Сенку участвовали и на стрэтнуюцых руских школах, а були и домашні трох ювелейных стрэтнуюцых: 5 (1998) 15 (2009) и 25 (2019) у Бачкей Тополі и Новим Орахове.

Сенка Бенчик була порядни учашнік семинарах з руского язика и член Активу наставнікох руского язика. Потримала и организовала семінар о басні як литературним жанру у руским языку у Новим Орахове 2006. року. Тиж потримала и отримованае штирох округлих столох зоз прешлосци Руснацох у Новим Орахове (2003-2006). Результат тих сходох виходзене двох кніжкох о Руснацох у Новим Орахове хтори видало Дружтво за руски язик, литературу и культуру, Нови Сад. Сенка

ушорйовала и водзела Радио-емисию на руским языку на Радио регії Општинах Бачка Тополя и Мали Идьош.

Сенка була предсідателька Секції Дружтва за руски язык, літературу и культуру у Новим Орахове у рамкох хторей основана Літературна секція „Штефан Чакан”. Була активна у КУД „Петро Кузмяк” у Новим Орахове. Добитнік є припознання-плакети зоз меном проф. Гаврила Г. Надя (2006), а тиж и Општини Бачка Тополя (2020) итд. Сенка окончовала и должност директора Основней школи „18 октобер”, тиж у Новим Орахове у хторей ше настава отримуе по мадярски. Була член Национальнога совету Руснацах и член Одбору за культуру Национальнога совету.

Настава по мадярски, виучоване руского языка у мишаним штредку яки новоораховски у хторим жио Серби, Мадяре и Руснаци дало порив же би Сенка зоз великим интересованьем и дзеку приступела гу вигледованьем гунгариизмох у руским языку и же би на Філозофским факултету у Новим Садзе одбранела два мастер-роботи под назву: Гунгариизми у руским языку и Заєдницкі гунгариизми у сербским и руским языку. Автор є двух кнїжкох „Гунгариизми у руским языку” (2014) и „Лексични паралелизми” (2020) хтори видало Дружтво за руски язык, літературу и культуру.

Умарла 18. юния 2021. року у Бачке Тополії, дзе є и похована.

И. П.

V

ХРОНІКА

**ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ
И КУЛТУРУ**

**50 РОКИ ОД СНОВАНЯ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК,
ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
1970-2020**

СПИСОК

наградзених науковцох, фаховцох, институцийох и организацийох
за потримовку активносцю Дружтва у прешлым періодзе

Постгумно:

1. Микола М. Коциш, Нови Сад
2. Василь Мудри, Шид
3. Дюра Варга, Нови Сад
4. Гаврий Г. Надь, Коцур
5. Янко Рац, Нови Сад/Руски Керестур
6. Янко Барна, Темерин
7. др Митар Пешикан, Београд
8. др Михайло Палов, Нови Сад
9. др Раду Флора, Нови Сад
10. др Свен Густавсон, Шведска
11. др Иштван Удвари, Мадярска
12. др Любивое Церович, Нови Сад
13. др Мелания Микеш, Нови Сад
14. др Магдалена Веселинович-Шулц, Нови Сад
15. др Михал Тир, Нови Сад
16. мр Павел Домоні, Нови Сад
17. мр Лука Гайдукович, Нови Сад
18. Дюра Лікар, Миклошевци
19. Янко Олеяр, Руски Керестур
20. Штефан Гудак, Петроварадин
21. Янко Голік, Нови Сад
22. Меланий Маринкович, Београд
23. Славко Пап Петраньов, Батайница
24. Мелания Павлович, Нови Сад
25. Славка Сабадош, Нови Сад/Руски Керестур
26. Наталия Голуб, Дюрдьов
27. Владимир Бесермині, Руски Керестур

Наградзени:*

1. Любомир и Мария Медеши, Канада
2. Гавриїл Колесар, Канада
3. др Александр Дуличенко, Тарту, Естония
4. др Душан Дрляча, Београд
5. др Радмила Шовлянски, Нови Сад
6. др Пол Роберт Магочи, Канада.
7. др Оксана Тимко Дітко, Загреб
8. мр Славомир Олеяр, Канада
9. др Дюра и Михайло Баран, Немецка
10. Янко и Павлина Сабадош, Лондон
11. Желimir Пап, Австралия
12. др Юлиян Рамач, Коцур
13. др Яков Кишногас, Нови Сад
14. др Михайло Фейса, Коцур
15. др Михайло Лікар, Нови Сад
16. др Микола Новта, Нови Сад
17. мр Гелена Медеши, Руменка
18. Мирон Канюх, Нови Сад
19. Дюра Латяк, Нови Сад
20. Татьяна Тагасович Винай, Суботица
21. Наташа Грунчич, Суботица
22. Юдита, Кирил и Михайло Планкош, Суботица
23. Агнета Буила Маслар, Нови Сад
24. Гелена Гафич Стойков, Нови Сад
25. Леона Лабош-Гайдук, Нови Сад
26. Мария Чакан, Нови Сад/Руски Керестур
27. Магдалена Горняк, Нови Сад
28. Наталия Рамач, Нови Сад
29. Владимир Владо Задрипко, Бачинци
30. Ромко Папуга, Шид
31. о. Михайло Режак, Шид
32. о. Дарко и Маруся Рац, Бачинци
33. о. Юлиян Рац, Нови Сад
34. о. Владислав Рац, Коцур
35. о. Владислав Варга, Сримска Митровица/Београд
36. Владимир Дудаш, Руски Керестур
37. Мария Дорошки, Руски Керестур
38. Мария Злата Надь, Руски Керестур
39. Любица Голик, Нови Сад

-
40. Любица Малацко, Нови Сад
  41. Меланиј Сабадош, Р. Керестур/Нови Сад
  42. Ксения Варга, Руски Керестур
  43. Каролини Папуга, Руски Керестур
  44. Люпка Малацко, Руски Керестур
  45. Снежана Шанта, Коџур
  46. Мария Самардžич, Ђорђев
  47. Мария Бесермині, Нови Сад
  48. Оля Яковлев, Нови Сад.
  49. Ана-Мария Рац, Нови Сад
  50. Мелания и Янко Арваї, Кула
  51. Мария Стрибер, Кула/Руски Керестур
  52. Тамара Хома, Кула/Руски Керестур
  53. Славица Мали, Вербас
  54. Сенка Бенчик, Нове Орахово/Бачка Тополя
  55. Златици Сивч Здравич, Шид/Бачинци
  56. Нада Колесар-Адамович, Сримска Митровица
  57. Моника Абодї, Сримска Митровица
  58. Леона Олеар, Савино Село/Коџур
  59. Еуфемија Планкош, Савино Село/Руски Керестур
  60. Наташа Перкович, Нови Сад
  61. Мария Дудаш, Нови Сад
  62. Ванеса Медеши, Нови Сад
  63. Наталија Гнатко, Вуковар/Петровци
  64. мр Илона Хрецешин, Петровци/Вуковар
  65. мр Леся Мудри, Миклошевци
  66. Ксения Лікар, Миклошевци
  67. Мария Папуга, Миклошевци
  68. Весна Фа, Канада
  69. Леона Тамаш Гаєр, Нови Сад
  70. Александра Колбас, Футог/Нови Сад
  71. Гелена Салаг, Нови Сад
  72. Гелена Сегеди-Рац, Вербас/Руски Керестур
  73. Наталија Колесар, Руски Керестур
  74. Емилија Костић, Руски Керестур
  75. Марина Сабадош, Ђорђев
  78. Серафина Яглица, Коџур
  77. Оленка Русковски, Руски Керестур
  78. Ксения Папуга-Вучкович, Руски Керестур
  79. Лучијан Марина, Нови Сад
  80. Васка Чергоска, Нови Сад

-
81. Елена Велькович, Нови Сад
  82. Жарко Евтимов, Нови Сад
  83. Сава Александрович, Нови Сад
  84. Єлисавета Бульовчич-Вучетич, Нови Сад
  85. Оливера Маринков, Нови Сад
  86. Янош Орос, Нови Сад
  87. Андор Дели, Нови Сад
  88. Адриан Борка, Нови Сад
  89. Анамария Ранкович, Нови Сад
  90. София Николаєвич, Нови Сад
  91. др Милка Андрич, Београд
  92. мр Тияна Глушница, Београд
  93. Ирина Гарди Ковачевич, Нови Сад
  94. Ясна Варга Белобрк, Нови Сад
  95. Єлкица, Коля и Саша Кошиш, Нови Сад
  96. Олгица Лендер Радович, Београд

Зоз терашнога составу Управи Дружства:

97. Блажена Хома Цветкович, Нови Сад
98. Владимир Салонски, Господїнци
99. Мария Канюх Йозанов, Нови Сад
100. Соня Папуга, Миклошевци/Нови Сад
101. Вероника Вуячич, Нови Сад
102. Ирина Папуга, Нови Сад

Інституції и организаций:*

1. Министерство просвіти, науки и технологійного розвою, Београд
2. Покраїнски секретаријат за образоване, предписаня, управу и национални меншини-национални заеднїци, Нови Сад
3. Покраїнски секретаријат за културу, информоване и одношенија з вирским заеднїциами, Нови Сад
4. Городска управа за културу, Нови Сад
5. Национани совет рускей националней меншини Сербии, Руски Керестур
6. Завод за културу войводянских Руснацох, Нови Сад
7. Општина Жабель, Жабель
8. Месна заеднїца, Господїнци
9. Библиотека Матици сербской, Нови Сад
10. Народна библиотека Сербии, Репозиторијум, Београд
11. Городска библиотека, Нови Сад

-
12. Народна библиотека „Симеон Пищевич“, Шид
  13. Подобова галерия „Сава Шуманович“, Шид
  14. Гимназия „Сава Шуманович“, Шид
  15. Основна и штредна школа зоз домом школярох „Петро Кузмяк“, Руски Керестур
  16. Основна школа „Братство единство“, Коцур
  17. Основна школа „Йован Йованович Змай“, Дюрдьов
  18. Основна школа „Бранко Радичевич“, Шид/Бачинци
  19. Основна школа „Сримски фронт“, Шид/Беркасов/Бикич
  20. Основна школа „Светозар Милетич“, Вербас
  21. Основна школа „Иса Бајч“, Кула
  22. Основна школа „Петефи бригада“, Кула
  23. Основна школа „Бранко Радичевич“, Савино Село
  24. Основна школа „Чаки Лайош, Бачка Тополя
  25. Основна школа „18. октобер“, Нове Орахово
  26. Основна школа „Йован Попович“, Сримска Митровица
  27. Основна школа „Дюра Даничић“, Нови Сад
  28. Основна школа „Петефи Шандор“, Нови Сад
  29. Основна школа „Жарко Зренянин“, Господинци
  30. Технічна школа „Милева Марич Айнштайн“, Нови Сад
  31. Штредњошколски дом „Бранково коло“, Нови Сад
  32. Предшколска установа „Бамби“, Дзецинска заградка „Цицибан“, Руски Керестур
  33. Народна библиотека Кула, Оддзелене у Руским Керестуре
  34. НВУ „Руске слово“, Нови Сад
  35. Руска редакция ТВ Нови Сад, Нови Сад
  36. Руска редакция Радио Нови Сад, Нови Сад
  37. Служба за прекладателни работи по руски у Скупштини АПВ, Нови Сад
  38. Завод за учебніки, Оддзелене у Новим Садзе, Нови Сад

Авторе прилогох зоз 6. научно-фахового сходу:

Руски язык, литература, культура, просвіта и публіцистика*

1. Блажена Хома Цветкович, Нови Сад
2. Ирина Папуга, Нови Сад
3. Лучиян Марина, Нови Сад
4. Др Михайло Фейса, Коцур/Нови Сад
5. Др Павел Роберт Магочи, Канада
6. Др Оксана Тимко Дітко, Загреб
7. Др Гайналка Фирис, Будапешт, Мадярска

8. Др Ана Плішкова, Прешов, Словака
9. Мср. Александер Мудри, Нови Сад
10. Олена Папуга, Руски Керестур/Нови Сад
11. Др Юлиян Рамач, Коцур
12. Др Мигаль Капраль Dr. Kárgály Mihály, Мадярска
13. Олена Планчак Сакач, Нови Сад
14. Михаил Юрьевич Дронов, Москва
15. Дюора Латяк, Нови Сад
16. Др Михайло Лікар, Нови Сад
17. Вероника Вуячич, Нови Сад
18. Мср. Доротеа Будински, Коцур/Нови Сад
19. Мср. Сенка Бенчик, Бачка Тополя
20. Каролина Джуджар, Руски Керестур
21. Любица Няради, Руски Керестур
22. Ванесса Медеши, Нови Сад
23. Гаврий Колесар, Торонто, Канада
24. Mr Гелена Медеши, Руменка
25. Єлена Перкович, Петроварадин
26. Желимир Пап, Австралија
27. Любница Отич, Нови Сад

Кратка руска приповедка**

1. Mr Славомир Олејар, Канада
2. Юлиян Пап, Нови Сад
3. Ирина Гарди Ковачевич, Нови Сад
4. Михал Симунович, Футог
5. Любомир Медеши, Канада
6. Терезия Кубанійова, Словака

Надпомнүце:

- *наградзеным особом и институциейм додзелени ел. подзекованя
- написани по руски, або двоязично
- ** авторе роботи и краткей приповедки достали ведно едно ел. подзековане

АКТИВНОСЦІ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ 2020. рок

Януар:

- 06. 01. - вистава зоз 15. подобовей и 18. дзецинскай колонії „Стретнuze у Боднарова“ у Галерей у Господінцох (зоз каталогом)
- 06. 01. - дзень народзеня писателью Штефана Гудака (*Миклошевци*, 1931- *H. Сад*, 2015) и Юлияна Надя (*P. Керестур*, 1957-1989)
- 17. 01. - 13. шветочносці з нагоды означавання Национальнаго швета Руснацох - 269 роки од подпісання Контракту о насельванню Руснацох до Руского Керестура (1751-2019) зоз культурно-уметніцкима програмамі по наших местах и центральну программу 18.01.2020. у Шидзе.

Фебруар:

- 01-29. 02. - конкурси у култури, образованю и нацыяналных меншинох за 2020. рок и посилане вимогох за фин. средства
- 05. 02. - 120 роки од народзеня Єлени Солонар (*Скеуши, Румунія*, 5. 02. 1900 – *P. Керестур*, 28. 05. 1982), апатикарки, поетеси
- 10. 02. - 90 роки од народзен Янка Раца (*Руски Керестур*, 10. 02. 1930 – 24. 09. 2013), наставніка, писателя, редактора
- 21. 02. - Медзинародны Дзень мацеринскага языка (UNESCO) и Дзень Координацыйного одбору (1974-2019)
- 21. 02. - 3. схадзка Управнаго одбору Дружтва з активносцями медзи двома схадzkами, фин. звитом зоз 2019. року, программу розвою Дружтва (2020-2030), программу 50 рокох Дружтва (1970-2020), инф. о конкурсах у 2020. року итд.
- 21. 02. - 44. схадзка Координаційного одбору дружтвох за языки, литературу и культуру зоз промоцию Часопису *Новы Мост* 3 и 4, 2019
- 25. 02. - означавае роцніцох гімназій у Рускім Керестуре: 75 роки першай, 50 роки другей и 30 роки тершней гімназій по рускі и додзельване Зборнікох 28 школьнім и наставнікам зоз Літературно-подобоваго конкурсу М. М. Коциша (2019)
- 28. 02. - додзельване Зборнікох 13 новосадским школьнім и наставніцам зоз Літературно-подобоваго конкурсу М. М. Коциша (2019)

Марец:

- 03-09. 03. - Саям кніжкох у Новым Садзе, промоция виданьох дружтвох за язык, литературу и культуру: 05.03.2020. року
- 07. 03. - 50 роки Аматэрскага рускага театру „Дадя“, Руски Керестур (основанаго 07. 03. 1970)
- 08. 03. - програмы з нагоды 8. марта, Дня женох и мацерох у рускіх школох и предшколских установох
- 13. 03. - 90 роки од народзеня Васіля Мудрого (*Дюрдьов*, 13. 03. 1930 – *Шид*, 22. 07. 2016) писателя, редактора
- 14. 03. - Літературне стретнuze при бисти Мирослава Антича у Дунайскім парку у Новым Садзе пре COVID19 не отрымане

-
15. 03. - 12 роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур*, 11.11.1936 – *Нови Сад*, 15.03.2008), писателя
18. 03. - рочніца народzenia др Мафтея Виная (*Руски Керестур*, 18.03.1898 – *Суботица*, 8.12.1981), писателя
18. 03. - позарядови стан пре корона вирус у целей жеми – забрана виходу и спомалшене активносцю у шицких обласцю
21. 03. - Шветови *Дзень поэзii* (UNESCO) и 27. 03 - Шветови *Дзень театралней дiяльносci* - пре COVID19 не отримани
28. 03. - у Руским Керестуре умар Янко Гудак (1942-2020), член Дружтва, театрални творитель АРТ и РНТ „Дядя“
31. 03. - 90 роки од народzenia Владимира Колесара (*Бегейчи*, 31.03.1930 – *Нови Сад*, 02.11. 1981), академского маляра
31. 03. - школски змагання з руского язика и язичнай культуры у основним образованню - пре COVID19 не отримани

Апріл:

10. 04. - активносци Літературнай секцii „Штефан Чакан“ и Секцii Дружтва у Н. Орахове – інформативно
15. 04. - 130 роки од народzenia Петра Ризничя Дядiї (*Брацлав, Україна*, 15. 04. 1890 - *Вербас*, 12. 03. 1966) театралного творителя, подобового уметнiка, педагога
16. 04. - дзень шмерци Миколи М. Кошиша (*Дюрдьов*, 1.12.1928 – *Нови Сад*, 16.04.1973), лингвисти и писателя
17. 04. - дзень народzenia проф. Гаврыїла Г. Надя (*Стари Вербас*, 17. 04. 1913 -*Коцур*, 15.10.1983)
19. 04. - у Руским Керестуре умарла Ана Дудаш (1936-2020), член Дружтва, театрални творитель РНТ „Дядя“
23. 04. - Шветови *Дзень кнiжскi и авторскiх правох* (UNESCO) інформативно прейг дружтвених мрежох
24. 04. - дзень народzenia Якіма Сивча (*Руски Керестур*, 1935-1987), наставнiка музики, композитора
24. 04. - дзень шмерци Меланії Марінкович (*Шид*, 1926 – *Београд*, 2014), почитователя Дружтва
25. 04. - 11. медзикружнe змагане з руского язика и язичнай культуры у Руским Керестуре пре COVID19 не отримание
25. 04. - дзень народzenia и 37 роки шмерци Надiї Волко (1943-1983), таписеристкiй зоз Беркасова

Май:

06. 05. - престал позарядови стан пре корона вирус у целей жеми, превентивни мири и даляй остали на моци
13. 05. - 74-рочніца населования Руснацох зоз Руского Керестура до Нового Орахова (1946-2020)
18. 05. - дзень народzenia Олги Карлаварис (1954), подобowej творительки, редакторки ТВ *Нови Сад*, *Нови Сад*

-
21. 05. - на вимогу Министерства проосвіти з Београду, послати результати за 9 шк.
VII класи зоз Республічного змагання хторе отримане 2019. року же би им були ураховані як боди за упіс до штредніх школох, того 2020. року
25. 05. - дзень народзеня Дюри Варги (1925-2003), редактора, скорейшого предсідателя Дружтва од 1973-1981. рок
25. 05. - дзень Основней и штредней школы „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре зоз ел. винчованкамі
29. 05. - дзень народзеня Дюри Лікара (1941-2018), просвітного и культурного творителя зоз Миклошевцох
30. 05. - 20. республичне змагане з руского язика и язичнай культуры у Руским Керестуре пре COVID19 не отримани
31. 05. - рочніцы Славки Сабадош (*P. Керестур, 13. 06. 1967-Нови Сад, 31.05.2004*), наст./проф. руского язика
31. 05. - умар Янко Голик (*P. Керестур, 1949-Нови Сад, 2020*), член Дружтва и пред. Надпатаюцаго одбору

Юний:

01. 06. - дзень народзеня Мирона Жироша (*P. Керестур, 1936- Казинцбарцика, Мадярска 2016*), новинара, редактора
09. 06. - информаване же ше 26. Стретнүце руских школох, хторе було плановане за отримаване 25. августа 2020. року у Основнай школы „Антуна Бауера” у Вуковаре и одзеленю Школы у Петровцах у Рэспублікі Грватскай, на хторым требали участвовац школяре и наставнікі зоз понад 10 руских штредкох у АП Войодини, Рэспубліка Сербія пре актуальну эпідеміологійну ситуація COVID19 не отрима того школьнаго року, але ше предклада за ідуци.
12. 06. - сцігла уплата 30.000,00 дин. од Национальнаго совету Руснацох по конкурсу за порядную діяльносць у 2020. року
15. 06. - информаване же пре актуальну эпідеміологійну обставінни и зменшану можлівосць комуніковання зоз рускими школамі и наставніцамі руского язіка предложене же би школяре хтори посціговали замерковані результаты на змаганю зоз руского язіка були добитнікі награды Славка Сабадош (Милица Малинович, Катаріна Недіч, Іван Катона, Іван Сегеді, Наталя Жирош и Драгана Иванов) и Янко Олеяр (Тэреза Будински) за 2020. рок. Награды ше им придаю познейше.
15. 06. - умар Янко Барна (*P. Керестур, 1955-Темерин, 2020*), нар. этнолог, предсідатель Предсідательства и Надпатаюцаго одбору
16. 06. - придаване контрактох о финансаваню програмох у обласці культуры за 2020. рок у Општини Жабель и Архиве Войводини
23. 06. - 70 роки од народзеня Любомира Сопкі (*Нове Орахово, 1950*), карикатуристи, іллюстратора, подобового уметніка
27. 06. - умарла Блаженка Когут, нар. Грайцар (*Шид, 26.10.1944 – Петроварадин, 27.06.2020*), член Скупштини Дружтва
29. 06. - сцігла уплата 50.000,00 дин. зоз АПВ по конкурсу за друкарски трошки видаваня 25. числа Studia Ruthenica у 2020. року

Юлій:

02. 07. - дзень народзеня Міколи Скубана (1932-1993), новинара и мр Владимира Гарянскага (1959-1996), писателя, педагога
 - припознання *Славка Сабадош и Янко Олеяр* школяром у Руским Керестуре и других штредкох буду придати познейше
06. 07. - дзень народзеня Витомира Бодянца (*Руски Керестур*, 1932-1995), культурнаго творчыся, педагога, режисера
14. 07. - 70 роки од народзеня др Иштвана Удвария (*Торњошпалац, Сабольчски комітат*, 14.07.1950 – *Ніредьгаза*, 9.11.2005), мадярскаго слависты, науковца, академіка виглядовача исторіі рускага языка и литературы, члена Дружтва
15. 07. - дзень народзеня Юлияна Колесара (*Дюрдьов*, 1927-*Канада*, 1992), подобовага уметніка, литературнаго творчыся
20. 07. - дзень народзеня Михайла Горняка (*Дюрдьов*, 1929-*Београд*, 2011), амбасадора, культурнага діяча
22. 07. - 120 роки од народзеня Ильї Ілька Грайцара (*Шид*, 22. 07.1900-*Нова Градишака*, 24.03.1969), судді, донатора РНПД
25. 07. - 90 роки од народзеня Мирона Колоснія (*Руски Керестур*, 25. 07. 1930 – *Нови Сад*, 19. 05. 2009), поэты, писателя
- 24-26. 07. - 16. подобова колонія „Стретнунце у Боднарову“ и 19. дзецинска у Господінчох пре корону преложена за познейше

Август:

04. 08. - 70 роки од народзеня др Юлияна Тамаша (*Вербас*, 4. 08. 1950), академіка, писателя, культурнаго творчыся
05. 08. - 110 роки од народзеня Евгена М. Кошича (*Дюрдьов*, 5.08.1910 – С. Карловци, 23.01.1984), писателя, прозаісти
05. 08. - дзень народзеня о. Сілвестра Саламона (*Беркасов*, 5.08.1912-*Калифорния*, 21.01.1988), поэты, критичара
06. 08. - дзень народзеня Ендія Ворхоли (*Пітсбург*, 6.08.1928-*Ньюорк*, 22.02.1987), маляра, режисера, уметніка поп-арта
12. 08. - дзень народзеня Татяни Тагасович Винай (1939), проф. англійскага языка, члена Дружтва зоз Суботиці
13. 08. - дзень народзеня Янка Фейси (*Коцур*, 1904-1983), поэты, учителя (*Пупче, Міжжов сон*)
23. 08. - 26. стретнунце руских школох у Вуковаре и Петровцох пре епидемию корона вирусу преложене за идуци 2021. рок
29. 08. - у Лондону умар Янко Сабадош Гиков (всёдно зоз супругу Павлинку були донаторы веций виданьох Дружтва)

Септембер:

01. 09. - отворени новы школскі будынок ОШ „Йован Попович“ у Срімскай Мітровиці у хторым ше од 2000-2001. року отримую и годзинны рускага языка. У програмі отвернаня школяре прочитали кратши тексты по сербски, мадярски, руски, горватски и украінски. Текст по рускі пречитала Теодора Страценски, шк. 7 класі, а порыхтала ю наставніца рускага языка Нада Колесар-Адамович зоз потримовку Дружтва за рускі язык, литературу и культуру

-
01. 09. - сцигла уплата 30.000,00 дин. зоз АПВ по конкурсу за унапредзене штреднъого образованя як факультативней настави у Н. Садзе
07. 09. - 50 роки Гімназії другей у Руским Керестуре основаней 7.09.1970. року и 30 роки трецей терашній Гімназії (1990)
08. 09. - Медзинародны дзень писменосци (UNESCO) – пре корона вирус означене лем през медії и коментары на ТВ
08. 09. - 80 роки од народзеня Ксениі Планчак Мучай (*Руски Керестур*, 8. 09. 1940 – *Бачкі Петровець*, 2018), писательки
10. 09. - активносци секцыйох Мікола М. Кошиш и Башко Урошевич у ОШ у Бачинцах и „Михал Ковач“ у Бикичу (Шид) пре корона вирус у школах у Срімі лем надпомнунте през програмы у рамікох настави по рускі
25. 09. - 4. схадзка Управнаго адбору Дружтва зоз двома новымі віданнямі Дружтва, активносцями медзі двома схадзкамі, програму означавання 50 роках Дружтва, результатамі конкурсох у 2020. року и програму видавательнай діялносці
27. 09. - 70 роки од народзеня Наталіі Канюх (*Господінцы*, 1950), поетеси-писательки (Нові Сад / Руменка)
28. 09. - сцигли уплаты од Општини Жабель за Подобову колонию у Господінцах - 100.000,00 дин. и од Городской управы за культуру Нового Саду за 25. число *Studio Ruthenica* - 20.000,00 дин.
30. 09. - у Заводзе за культуру войводянских Руснацох отримані перши округлы стол пошвецены правопису руского языка

Октябрь:

01. 10. - рочніца народзеня Гелени Гафич Стойков (*Руски Керестур*, 01.10.1938), поетеси-писательки (Нові Сад)
05. 10. - Медзинародны дзень просвіты (UNESCO) и Дзецінскі тидзень пре корона вирус означавані през школскі програмы
08. 10. - дзень народзеня Ксениі Страценски (*Беркасов*, 1939-2006), педагога, подобевей творительки
09. 10. - 90 роки од народзеня Влады Костелника (*Петровцы*, 9. 10. 1930 – Р. Керестур, 18.12.2010), писателя, редактора
- 09.10-9.11 - 14. литературне стретнунце „Поетски ніткі Меланіі Павловіч“ - пре корона вирус означене лем през медії
09. 10. - сцигла уплата 50.000,00 дин. зоз АПВ по конкурсу за 26. стретнунце рускіх школах хторе пре корону не отримане, питана пренаменка фин. средствох за друкарски трошки кніжкі о Рускай гімназіі, чека ше одвіт
10. 10. - подписані два контракты зоз Бориславом Сакачом, пред. Национальнаго совіту коло фин. средствох по конкурсу
12. 10. - сцигли два уплаты од Национальнаго совіту: 20.000,00 за 16. Подобову колонию и 30.000,00 за 30. Дні М. М. Кошиша
- сцигли и два уплаты зоз АПВ: 50.000,00 за 16. Подобову колонию и 50.000,00 за означаване 50 роках Дружтва
15. 10. - активносци Меморіяльнаго адбору проф. Гавриіла Г. Надя – пре корона вирус означене лем инф. през медії
16. 10. - схадзка Лінгвістичнай секціі лекторох и прекладательох Дружтва коло правопису руского языка у Заводзе

-
17. 10. - 80 роки од народзеня Ангели Прокоп-Єздич (*Шид*, 17. 10 1940 – *Нови Сад*, 25. 09. 1971), поетеси-писательки
17. 10. - отримана 16. подобова колония у Господінцох: учасці вжали 22 подобово творителе, 4 приложели роботы и приложени 20 роботы школьніх Основней школи у Господінцох. У Галерії опатрена выставка зоз 15 колоній зоз каталогом.
- 26-30. 10 - реализация финансійных, средствах и звити зоз 16. Подобовей колонії „Стретнуце у Боднарова” зоз Господінцох

Новембер:

01. 11. - евидентавані учашнікі 6. научово-фаховаго сходу: прыведзены 28 авторе зоз 29 работамі и достати 5 краткі прыповедкі
04. 11. - готовы першы прелом *Studia Ruthenici* 25 и послати др Юлиянові Рамачові на препатранс и коректуру
05. 11. - послати фин. звиты зоз Боднаровай колонії до Секретарыяту за нац. меншини, Национальнага совету и Општыни Жабель
06. 11. - сходзка Лингвістичнай секцыі лекторох и прекладательох Дружтва коло правопису рускага языка у Заводзе
08. 11. - Дзень просвітных работнікох у Рэспубліцы Сербії пре корона вирус зоз програмамі у школах и медійох
09. 11. - врачены 50.000,00 дин. Покраінскому секретарыяту за національны меншини бо не отримане 26. Стретнуце рускіх школох
09. 11. - дзень народзеня писательох Владимира Сабо-Дайка (*Коцур*, 1928-2013) и Мірона Канюха (*Дюрдьов*, 1943)
12. 11. - умар Мирослав Цибра (*Шид*, 1946-2020), новинар, дописователь – длугорочны член Дружтва за рускі язык у Шидзе
13. 11. - закончене преламоване *Studia Ruthenici* 25 и материял у Pdf формату послати до Друкарні на друкованс
16. 11. - Медзинародны дзень толеранції (UNESCO) - пре корона вирус означеновани лем през медій і выставі
20. 11. - 5. сходзка Управнаго одбору Дружтва зоз Програму означаваня 50 рокох Дружтва отримана у Заводзе, Новы Сад

Децембер:

01. 12. - Дзень народзеня Міколи М. Коциша (*Дюрдьов*, 1.12.1928-*Нови Сад*, 16.04.1973), першаго предсідателя Дружтва за рускі язык, литературу и культуру, Новы Сад - информативно през рускі медій: Радио, ТВ и „Руске слово”
02. 12. - видруковане 25. число *Studia Ruthenici* и доручене компетентным институцыйам: БМС, Народна бібліотека, Бгд.
03. 12. - участваване у ТВ емісіі по рускі „Добры вечар Войводино” зоз прилогамі Дружтва и архіви Рускай редакцыі ТВ
04. 12. - 50 роки од сновання Дружтва за рускі язык, литературу и культуру, Новы Сад 4. дзяцембра 1970. року
- 30. Дні Міколи М. Коциша (1990-2020) зоз информативну сказку у Заводзе о 6. научово-фаховаго сходзе „Рускі язык, литература, культура, просвіта и публіцистика“, рефератами (31) и краткіма прыповедкамі (6) хторы ел. доручели 29 авторе. Прилогі прирханы за обаяйванс у *Studia Ruthenici* ч. 26. Було слова

- о наградзованню заслужніх за розвой и роботу Дружтва. Схадзка Скупштини Дружтва и другі програмы пре корона вирус не отримані
 - представене нове 25. число Studia Ruthenici, 2002 у хторим обявени понад 400 (472) пісні - пририхтал др Юлиян Рамач
06. 12. - у Атланти (ЗАД) умар Юлиян Каменіцкі (1938-2020), новинар по пох. зоз Коцуря, член Дружтва и секретар (1973-1975)
- 07-31. 12. - посылане фин. звітох Национальному совету, пок. секретаріятам за культуру и нац. меншини и Городкей управи Н. Сад
- 10-17-19. 12. Костельникова ешень пре корона вирус отримана он-лайн у Доме культуры у Руским Керестуре
12. 12. - 80 роки од народzenia др Юлияна Рамача (*Руски Керестур*, 12.12.1940), лингвисти, науковца озн. зоз ел. винчованку
 - 130 роки „Руского соловея» Михаила А. Врабеля (1890) и 100 роки виходзеня Читанки Михаила А. Поливки (1920)
22. 12. - у Миністерстве просвіти у Београдзе отримана схадзка коло Календара змаганьх у 2020/2021. школским року
28. 12. - 30 роки Рускей маткі, Руски Керестур, (1990) - 65 роки *першай* (1945) зоз виставу и програму у Руским Керестуре
 - 130 роки „Руского соловея» Михаила А. Врабеля (1890), 100 роки виходзеня Читанки Михаила А. Поливки (1920)

5. схадзка Управнаго одбору Дружтва 25.11.2020. року у Новым Садзе

РЕЗИМЕ

Цали 2020. рок прешол у цеку означаваня 50 роках од сновання Дружтва (Дружтво основане 4. децембра 1970. року у Новим Садзе), медзитим, пре актуалну епидемию корона-вирусу витворена лем ёдна часц планаваніх програмных активносцох (*препатрунок состойна часц звиту*). Так напр. не отримане медзіокружне и рэспублічне змагане з рускага язіка и язычнай культуры основных школох, хторе было планаване у Основнай и штреднай школы „Петро Кузмяк” у Рускім Керестуре, а не отримане ані 26. стартнунце руских школох зоз схадзку Активу наставнікох рускага язіка у Вуковаре и Петровцах у Рэспубліцы Грватскай.

Прикладнікі Зборнікох дзецинских и школьніх работох зоз Літературно-подобового конкурсу Мікола М. Коциш придати у Бачинцох, Новім Садзе, Рускім Керестуре, Дюрдлове, Бачкай Тополі і Новім Орахове, а у других местах: Коцур, Кула, Савіно Село, Господінцы и Шид буду док ше за тото вітворя условия.

Видавательна діяльносць: видате и представене 25. число „*Studia Ruthenici*” у хторым обявіні рускі народны пісні (понад 400). Кніжкі пісньюх Соñі Папуга „Думки ми леца” и Сенкі Бенчик „Лингвістичні паралелізмы“ доручены авторком, з тим же ше у доглядным чашце, док за тото будзе можлівосці, отримаю и промоції. Отрымана и 16. подобова колонія *Стартнунце у Боднарова* и 19. дзецинска у Господінцох, але пре корона-вирус не у школьнім просторе, але у просторійох Месней заедніци зоз ограничением числом учашнікох и на дистанцы дзе була поставена и вистава зоз Подобовей колінні, отрыманей 2019. року зоз каталогом. Лингвістична секція лекторох и прекладательох Дружтва отримала два схадзки вязані за правопис рускага язіка.

Нажаль, остали зме зме и без веций наших членох и почитавельох, медзи хторима: Янко Гудак, Ана Дудаш, Янко Голік, Блаженка Когут, Янко Барна, Мирослав Цирба и Юлиян Каменіцкі. До Дружтва прыяты 11 нови члени.

Отримані два схадзки Управнаго одбору на хторых, пре ограничение число учашнікох, могло буц лем 5-10 членох. Пре тоги причини не отрымана Скупштина Дружтва (преложена ё за наступни час). Програма означаваня 50 роках од сновання Дружтва и 30. Дні Міколі М. Коциша лем часточні реализовані: 6. Науково-фаховы сход „Рускі язік, література, культура, просвіта и публіцистика“ отриманы на информатывнай схадзки 4.12.2020. року, на хторей представена 31 робота 29 авторох и 6 краткі рускі прыповедкі, хторе ше плануе обявиц у 26. чишиле часопису *Studia Ruthenica* 2021. року. Планавані подобово активносці преложены за идуци 2021. рок.

АКТИВНОСЦІ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗІК, ЛІТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

2021. рок

Януар:

- 06. 01. - вистава зоз 16. подобовей и 19. дзецинскай колонії „Стретнүце у Боднарова“ поставена у Галерii М3 у Господiнцох
- 06. 01. - 90 роки од народзеня Штефана Гудака (*Миклошевци, 6.01.1931-Петроварадин, 22.02.2015*), писателя *през медії*
- 14. 01. - на www.sajtu Миністэрства просвіти обявени Календар замаганьох за шк. 2020/2021. рок и ел. доручени наставніком
- 17. 01. - 270 роки од подпісования Контракту о насельованню Руснацох до Руского Керестура (17. 01. 1751)
  - 14 -та швєточносць з нагоды означавання Национальнога швэта Руснацох зоз ТВ и онлайн програму Завода у Новим Садзе
- 28. 01. - у цеку преламовананс текстох *Studia Ruthenici* 26 у хторей перша часц зоз 6. сходу и біографскі податки о авторох
- 29-31. 01. - послати ел. Подзекование наградзенім поєдніцом, інституційом, организаційом и автором приложох зоз 6. сходу

Фебруар:

- 03. 02. - 120 роки Максима Давосира (*Тернополь, 3. 02. 1901- Нови Сад, 1976*), учителя (Дюрдьов, Нови Сад) *през медії*
- 04. 02. - перши ширши інформацій МП коло отримовання Змагання з руского язіка и язичнай културы у тим шк. 2021/2021. року
- 05. 02. - схадзка Лінгвістичнай секціі коло церковнай термонології „Правописна норма у сакральных и секулярных текстах“
- 12. 02. - посылане вимогох на конкурсы покраїнских секретариятох за культуру и за национални меншини АПВ за 2021. рок
- 15. 02. - послата ел. потримовка Месней заедніці и КУД „Петро Кузмяк“ до Нового Орахова коло их конкурсовання за проекты у 2021. року
- 19. 02. - 90 роки Мирона Будинского (*Руски Керестур, 19.02.1931-Нови Сад, 2.06.2018*), писателя, поети за дзеци *през медії*
- 19. 02. - отримана 45. схадзка КОО, представени Нови Мост ч. 5-6 и други видана дружтвох и здруженьох зоз 2020. року
  - было слова и о виданьох Дружтва: „*Studia Ruthenici*“ 25, Сона Папута *Писні* и Сенка Бенчик *Лінгвістичні паралелизми*
- 21. 02. - Медзинародны Дзень мацеринскага язіка (UNESCO) и Дзень Координацыйнога одбору дружтвох за языки (47 роки роботы)
- 21. 02. - у Агенціі за прыведны регистры прилапени Закончующи рахунок - Фінансийни звит Дружтва за 2020. рок
- 22. 02. - пре несвігодну епід. ситуацию у Општини Кула забранене отримоване змаганох – о тым ел. инф. рускі школы и наставнікі
- 24. 02. - членом Управнаго одбору по інтернету послати Препатрунок активносцюх од 20.11.2020 и Фінансийни звит за 2020. рок

---

28. 02. - 70 роки Йоакима Чапка (*Дюрдьов*, 28. 02. 1951), писателя, поети (Дюрдьов) *през медії* и иллюстрації на ф. б.

Марець:

03. 03. - умар Владимир Дудаш (1933-2021), член Дружтва, дугорочни пред. Надпатаючого одбору и Секції у Р. Керестуре
05. 03. - 120 роки Дюри Дудаша (*Руски Керестур*, 5. 03. 1901-1978), учителя, управителя школи у Руским Керестуре
- 160 роки Дюри Манойли (*Шаланка. Поткарпатска Рус*, 1861-*Руски Керестур*, 1927), учителя, дзяяка (Р. Керестур)
08. 03. - Осми марець мэдзинародні дзень женох зоз пригодніма програмамі за мацеры - пре корона вирус не отрмані
14. 03. - 29 автором приложох зоз 6. Науково-фахового сходу по интернету послата *Studia Ruthenica* 26. у Pdf. формату зоз приказом
14. 03. - пре епідемію и того року не отримане Літературне стартнунце КОО при бисти Мирослава Антича у Дунайским парку
15. 03. - тринац роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур*, 11. 11. 1936 – *Нови Сад*, 15. 03. 2008), писателя *през медії*
15. 03. - умарла Ирина Натюк, нар. Ковац (1948-2021), прекладатель у Службы за прекладательны роботы у Скупщины АПВ
18. 03. - рочніца народзеня и 40 роки шмерци др Мафтея Виная (*P. Керестур*, 18.03.1898-*Суботица*, 8.12.1981), писателя
20. 03. - видруковані паперово прикладнікі Зборніка роботох *Studia Ruthenica* 26. зоз прилогами зоз 6. Науково-фахового сходу
21. 03. - Шветови Дзень поэзii (UNESCO) - 27. 03 - Шветови Дзень театралней дзяялносцi - літературни сходи *през медії*
22. 03. - умар проф. Иван Пап, член Дружтва, дугорочни преподавач истории у Основнай школи и Гімназії у Р. Керестуре
29. 03. - 80 роки од народзеня Сілвестера Макая (*Коцур*, 29. 03. 1941), подобового педагога - по интернету послата винчованка
31. 03. - пре корона вирус школски змаганя з руского языка у основним образованю преложени за познэйшэ (календар МП)
31. 03. - Конкурс Национальнага совіту за порядну дзяялносць у 2021. року – 2.04.2021. послата вимога на 30.000,00 дин.

Апріл:

05. 04 - Конкурс Завода за культуру войводянских Руснацох – послата вимога за дигитализацию 13 ч. Творчосци 20.000,00 дин.
10. 04. - активносці Літературнай секції „Штефан Чакан» и Секції Дружтва у Новим Орахове – означене през школску программу
16. 04. - дзень шмерци Міколи М. Коциша (*Дюрдьов*, 1.12.1928-*Нови Сад*, 16.04.1973), лингвисти, писателя и педагога
17. 04. - дзень народзеня проф. Гавриїла Г. Надя (*Стари Вербас*, 17. 04. 1913-*Коцур*, 15.10.1983), лингвисти, поети и педагога
18. 04. - 70 роки Амалиі Хромиш (*Дюрдьов*, 18.04.1951-Нови Сад, 14.06.2007), новинара, прекладателя (Нови Сад, Дюрдьов)

-
20. 04. - вистка же проф. Леона Олеар достала диплому належного наставника у ОШ у Савиним Селу дзе учі дзяці и по рускі
21. 04. - контакты зоз рускими школами и наставніками коло нових терминах змаганьох: школскага, медзіокружнага и рэспубличнага
21. 04. - потписани контракт у Национальнага совету у Р. Керестуре коло фин. средствох 30.000,00 дин. за порядну діяльнісць у 2021. року
22. 04. прилапені з боку Міністерства просвіти новы термін змагання з рускага язіка і язичнай культуры за апрыл и май 2021. року
23. 04. - Шветови *Дзень кніжкі и авторскіх правах* (UNESCO) - промоцыя новых кніжкох и часописох *през медій*
25. 04. - дзень народзенія Наді Волчко (*Беркасов*, 25.04.1943-*Београд*, 31.06.1983), подобоваго педагога, уметніка-тапісерысти
27. 04. - дзень народзенія Якума Олеяра (*Дюрдьов*, 27.04.1914-*Новы Сад*, 3.07.1998), учителя, пісателя, культурнаго творчыся
28. 04. - дзень народзенія Петра Ризніча Дяді (*Брацлав*, 28.04.1890-12.03.1966), просвітнаго и театральнаго роботніка, режысера
30. 04. - закончене школскіх змаганьох з рускага язіка и язичнай культуры у рускіх школах и рускіх местах (календар МП)

Май:

06. 05. - уплата по Конкурсу за порядну діяльнісць Дружтва од Национальнага совету Руснацох – 30.000,00 дин. за 2021. рок
09. 05. - 150 років Володимира М. Гнатюка (*Велеснів, Галичина*, 9. 05. 1871- Львов, Україна, 6. 10. 1926), етнографа
10. 05. - термін за посылане спискох школярох на Е-приявох за Медзіокружнэ змагане з рускага язіка у Рускім Керестуре
- составени е-список школярох и доручены Школи у Р. Керестуре за 44 школярох:
27 порядна и 17 выборна настава
13. 05. - рочніца насельowania Руснацох зоз Рускага Керестура до Нового Орахова (13. 05. 1946) зоз культурну программу
15. 05. - отримане 11. Медзіокружнэ змагане з рускага язіка и язичнай культуры у ОШ „Петро Кузмяк“ у Рускім Керестуре
- учасці важал 41 школяр: 26 порядна и 15 выборна настава, наградзеным придати дзецісцкі кніжкі за I, II и III место.
18. 05. - умарла часна шестра Йосафата (Юлияна Молнар, *Руски Керестур*, 1930-2021), була почесны член Дружтва, 2016. року ей як длугорочнай віроучителькі новосадскіх дзецох додзелене Припознане зоз меном учителя Осифа Фа
19. 05. - віписьванне Дипломох (37) зоз Медзіокружнага змагання з рускага язіка и язичнай культуры у Школи у Р. Керестуре
24. 05. - Дзень пісменосці и Дзень просветітэльох св. Кирила и Методія – кирбай у Београдзе
24. 05. - по Конкурсу за 2021. рок. Покр. секр. за обр. и нац. меншини уплацел 30.000,00 дин. за штредніе по рускі у Н. Садзе
25. 05. - дзень Основнай и штреднай школы зоз домом школярох „Петро Кузмяк“ у Рускім Керестуре зоз школску программу

29. 05. - 20. ювилейне републичне змагане з руского язика и язичней культуры у ОСШ „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре
- учасці вожали 19 школьніх VII і VIII класох: 10 порядна и 9 выборна настава и шицкі достали награды за I, II и III место.
29. 05. - 80 роки од народзеня Дюри Лікара (*Миклошевци*, 29.05.1941-*Оссек*, 04.01.2018), учителя, публицисти и культурного творчества
31. 05. - роцніцы Славкі Сабадош (*Руски Керестур*, 13. 06. 1967-*Нови Сад*, 31. 05. 2004), проф. руского язика у Новим Садзе

Юний:

01. 06. - віписоване Дипломох (19) зоз Републичного змагання з руского язика и язичней культуры у Новим Садзе
02. 06. - НВУ „Руске слово“ уплацени 15.000,00 дин. за друк. кнїжки Блаженки Хома Цветкович: Язични аларм Поради з язика
02. 06. - 90 роки од народзеня инж. Мирона Ковача (*Бачинци*, 1931-*Cр. Каменіца*, 2016), новинара у Радио Н. Саду
03. 06. - у Голу Влади АП Войводини потписани контракти по Конкурсу за культуру у 2021: 50.000,00 дин за *Studio Ruthenicu 26*
04. 06. - у Министерстве просвіти потписани дипломи (19) зоз Републичного змагання з руского язика за шк. 2020/2021, рок
07. 06. - однешени дипломи до школи у Коцуре и Р. Керестуре и доручени до Дюрдьова, Вербасу, Кули, Б. Тополі и Нового Саду
11. 06. - схадзка Лингвістичнай секції лекторох и прекладательох коло розшированя терминоў вязаніх за новы Правопис у РКЦ
14. 06. - у Шидзе умарла Мелания Мудры (1933-2021), нар. Планчак длагорочна учителька русских школьніх у Бикичу и Шидзе
14. 06. - Служба Божа у нашай церкви у Новим Садзе з нагоды 50 роках шмерцы учителя Осифа Фа (*R. Керестур*, 1882-*Н. Сад*, 1971)
18. 06. - у Бачкей Тополі умарла мср. Сенка Бенчик (1973-2021), наставніца руского язика у Б. Тополі и Новим Орахове
18. 06. - 90 роки Янка Павловича (*R. Керестур* 18. 06. 1931-*Нови Сад*, 1995), глумца-аматера (*R. Керестур*, Нови Сад)
19. 06. - 20. фестивал дзесінскай творчосци - культурно-уметніцка програма „Веселінка“ у РКЦ, Нови Сад
21. 06. - у ОШ у Коцуре придати Зборнікі зоз Конкурсу М. М. Коциша 21 школьніх и 5 наст. и 3 награды *Славка Сабадош*
24. 06. - по Конкурсу за 2021. рок. Покр. секр. за культуру АПВ уплацел 50.000,00 дин. за *Studio Ruthenicu 26* у 2021. року
29. 06. - Министерству просвіти послати Фін. звит зоз прилогами за одобрени 107.000,00 дин. за Републичне змагане з руского язика

Юлий:

06. 07. - до Општини Жабель послата вимога за средства 17. подобовей и 20. дзесінскай колонії у Господінцох по Конкурсу за 2021. рок
09. 07. - у Р. Керестуре придати припознаня зоз меном *Янко Олеяр* (2) и *Славка Сабадош* (6) за 2020. и 2021. рок (бібліотека-замок)

-
09. 07. - по Конкусу за 2021. рок Национальному совету у Р. Керестуре придати вимоги за фин. средства за два программи
24. 07. - 120 роки од народzenia Наталиї Цап Ганді (Коцур, 24. 07. 1901-Шид/Коцур, 19. 02. 1973), учителькі зоз Коцур
29. 07. - Міністерство просвіти, Београд уплацело 107.000,00 дин. за Республічне змагання з руского язика. Средства реализовани

Август:

03. 08. - по Конкусу Национального совету достати 30.000,00 дин. за 31. дні М. М. Кошиша и 20.000,00 за Под. колонию у 2021. року
06. 08. - контакт зоз Школу у Руским Керестуре коло приложох (виводох) за фин. звит МП зоз Республічного змагання у 2021. року
09. 08. - Міністерству просвіти по птт. послати прилоги реализованих фин. средствах за Республічне змагання у 2021. року
10. 08. - Национальни совет уплацел 30.000,00 дин. за 31. дні М. М. Кошиша и 20.000,00 за Подобову колонию у 2021. року
18. 08. - порада у Основній школі у Коцуре коло отримованя схадзки Активу наставнікох руского язика 26. 08. 2021. року
23. 08. - потписование контрактох по Конкурсу за 2021. рок у Општини Жабель, та и за Подобову колонию „Стретнуце у Боднарова!”
26. 08. - схадзка Активу наставнікох руского язика коло 50 роках Правопису М. М. Кошиша и школских питаньох у ОШ у Коцуре

Септембер:

08. 09. - медзинародни Дзень писменосци (UNESCO) информативно през средства информована
10. 09. - активносці літературных секцийох Микола М. Кошиш и Бошко Урошевич у ОШ у Бачинцох
- 150 роках од народзен и 100 роки шмерцы учителя Йована Салонскаго (*Нови Сад, 1871- Бачинцы 1911*) и
  - 80 роках Рускай школы у Бикичу (1941) информативно през средства информована
- 25-26. 09. - 17. подобова колония и 20. колония за школьнрох „Стретнуце у Боднарова” у Господінцох

РЕЗИМЕ

І 2021. рок прешол у цеку означаваня 50 роках од сновання Дружтва, а тиж и у рамікох 50 роках *Правопису руского язіка* Миколи М. Кошиша (1970), медзитим и пре актуалну епідемію корона-вирусу заш лесм вітворена ёдна часц планованих програмных активносцох (*препатрунок состойна часц звиту*). Так напр. и попри епідемії корона-вируси отримане 11. медзіокружне и 20. ювілейне республичне змагане з руского язіка и язичнай культуры основных школах у Основнай и штреднай школы зоз домом школьніх „Петра Кузміка“ у Рускім Керестуре, а не отримане 26. стартнунце руских школах у Вуковаре и Петровцох у Рэспубліцы Грватскай (исте преложене за наступни час).

Прикладнікі Зборнікох дзецинских и школьніх работах зоз конкурсу Микола М. Кошиш зоз 2020. року придати у Бачинцох, Новим Садзе, Рускім Керестуре, Дюрдьове, Бачкі Тополі і Новим Орахове, Коцуре, Кули, Шидзе и Господінцох, а буду и у Савінім Селу.

Видавательна діяльносц: видате 26. число „*Studia Ruthenici*“ у хторым обявена перша часц работах зоз 6. Науково-фахового сходу, хтори отримані 4. децембра 2020. року у Новим Садзе у рамікох Програми означаваня 50 роках од сновання Дружтва (4.12.1970) и 30. Дніох Миколи М. Кошиша (1990-2020) под назву „Рускі язік, література, культура, просвіта и публіцистика“, зоз надпомніцом же пре обсяжносц работах друга часц ше плануе обявиц у 27. чишли.

Отримана 17. подобова колонія и 20. дзецинска *Стартнунце у Боднарова* у Господінцох зоз меншим число учашнікох и виставу Подобовей колінії, отриманей 2020. року. Лінгвістична секція лекторох и прекладательох Дружтва отримала веций схадзкі вязані за нови Правопис руского язіка.

Нажаль, остали зме зме и без веций наших членох и почитавельох, медзи хторима: Владимир Дудаш (1933-2021), Ірина Натюк (1948-2021), Іван Пап (1946-2021) часна шестра Йосафата (Юліяна Молнар (1930-2021), Меланія Мудры (1933-2021) и Сенка Бенчик (1973-2021). До Дружтва прыяты 3 нови члени.

Отримана схадзка Активу наставнікох руского язіка у Коцуре, а тиж и схадзка Управнаго одбору у Новим Садзе. Програми означаваня 50 роках Правопису и 31. Дні Миколи М. Кошиша ше плануе за отримоване у децембре 2021. року.

Схадзка Активу наставнікох руского язіка у ОШ у Коцуре 26.08.2021. року

НОВИ ЧЛЕНИ ДРУЖТВА (2021)

Помагаючи члени:

- 115. Сенка Мученски, Коцур/Нови Сад, 2021
- 116. Славиша Лубурич, Вербас, 2021
- 117. Мария Виславски, Руски Керестур, 2021

В є д н о   1270

Порядни члени	1025
Почесни	128
Помагаючи	117

**Видаванє „*Studia Ruthenici*“ 25 и 26
за 2020 и 2021. рок помогли:**

1. Любица Малацко, Нови Сад
2. Мария Злата Надь, Руски Керестур
3. Мирослав Хома, Коцур/Нови Сад
4. Ирина Папуга, Нови Сад
5. Др Михайло Лікар, Нови Сад
6. Mr Гелена Медеши, Руменка
7. Агнета Буила Маслар, Нови Сад
8. Мария Канюх Йозанов, Нови Сад
9. Наталия Грунчич, Суботица
10. Татяна Тагасович Винай, Суботица
11. Сузана Мамужич, Суботица
12. Вероника Вуячич, Нови Сад
13. Блажена Хома Цветкович, Нови Сад
14. Олгица Лендер Радович, Нови Београд
15. Любица Голик, Нови Сад
16. Ана Винаї, Руски Керестур
17. Владимир Папуга, Нови Сад
18. Др Михайло Фейса, Коцур
19. Др Юлиян Рамач, Коцур
20. Ирина Олеяр, Руски Керестур
21. Олена Папуга, Нови Сад/Руски Керестур
22. Гелена Фейди Крклюш, Господінци
23. Каролина Джуджар, Руску Керестур
24. Мария Самарджич, Дюрдьов
25. Тамара Хома, Руски Керестур
26. Снежана Шанта, Коцур
27. Люпка Малацко, Руски Керестур
28. Славица Мали, Вербас
29. Ана-Мария Рац, Коцур/Нови Сад
30. Владимир Салонски, Господінци

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ НОВИ САД

(1970-2021)

Зборнік роботох
STUDIA RUTHENICA

27

(40)

Редакция:

Др Юлиян Рамач, главни редактор

Др Александр Д. Дуличенко

Др Оксана Тимко Дітко

Др Михайло Лікар

Др Михайло Фейса

Блажена Хома Цветкович

За видавателя:

Ірина Папуга

Лектор и коректор:

Мр Гелена Медеши

Преклад на английски язик:

Мр Славомир Олеяр

Др Михайло Фейса

Друкарня
FB Print, Нови Сад

НОВИ САД

2021

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

51 ГОДИНА РАДА ДРУШТВА 51 РОК РОБОТИ ДРУЖТВА
(1970-2021)

Издавање Зборника радова
STUDIA RUTHENICA 27 (40)

помогли:

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу
и националне мањине-националне заједнице
Национални савет русинске националне мањине Србије
Руски Крстур

Напомена:

Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове органа који је
доделио средства за суфинансирање

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica :
зборнік роботах / за редакцію: Юліяна Рамач, за видавателя: Ірина Папуга.
- 1988/89. - Нови Сад : Дружтво за руски јазик, литературу и културу, 1989-.
- 23 см

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404

063 523 979

Зборнік роботах „Studia Ruthenica” 27 (40), Видаватель: Дружтво за руски јазик,
литературу и културу, 21101 Нови Сад, Ћирпанова 27, пф. 55, Тираж : 300
Обсяг: 11,5 друкарски табаки, Друковала Друкарня „FB Print” Нови Сад, 2021
064 19 75 281 * papugai@mts.rs * 021 453 365, ramacyu@gmail.com * 021 727 342

ISSN 0354-8058